

Bartolomeo Vanzetti

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ
ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΗΣ ΖΩΗΣ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος 5

Bartolomeo Vanzetti

Ιστορία μιας προλεταριακής ζωής

A' 7

B' Στη Γη της Επαγγελίας 12

Γ' Δουλειά! Δουλειά! Δουλειά! 17

Δ' Οι πνευματικές αναζητήσεις και τα πιστεύω μου 23

Εικόνες 29

Επίμετρο

Σχετικά με την υπόθεση των δύο ιταλών αναρχικών
και τη σημασία της αυτοβιογραφίας
του Μπαρτολομέο Βαντσέτι 47

Παράρτημα

Στιγμές του ταξικού πολέμου στις ΗΠΑ
ως τη σύλληψη των Σάκο και Βαντσέτι 61

μετάφραση, επίμετρο, παράρτημα: Λία Γυιόκα

Η πρώτη δημοσίευση στα ελληνικά έγινε στο έκτο τεύχος
του περιοδικού 'Ξ' που εκδόθηκε από το *ξενοδοχείο των ξένων*
τον Ιούνιο του 2004 στη Θεσσαλονίκη.

Συνεργατικές εκδόσεις Κουρσάλ
Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2014

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Παρωδία δίκης. Κανένα ενοχοποιητικό στοιχείο. Καταδίκη λόγω πολιτικών πεποιθήσεων. Ένοχοι επειδή είναι αναρχικοί και μετανάστες. Εκτέλεση της ποινής. Αυτό θα μπορούσε να είναι ένα πολύ περιληπτικό δημοσιογραφικό περίγραμμα της υπόθεσης των Σάκο και Βαντσέτι, μιας υπόθεσης που εκτός των άλλων ήταν και η αφορμή για ένα από τα μεγαλύτερα κινήματα αλληλεγγύης σε κρατούμενους που έχουν εκδηλωθεί ποτέ σε παγκόσμιο επίπεδο.

Όμως, αν κοιτάζουμε ξανά τις λέξεις που φαινομενικά ανήκουν στην εποχή του τηλέγραφου (και με την κατάργηση αυτού ίσως θα έπρεπε να είναι κομμάτι ενός μουσείου σύγχρονης ιστορίας), ξεπηδάει κάτι που είναι ενοχλητικά επίκαιρο. Η αίσθηση ότι ίσως αυτές περίπου οι λέξεις, με την ίδια σειρά και (τηρουμένων των ιστορικών αναλογιών) με παρόμοιο νόημα, να είναι κομμάτι του παρόντος. Ίσως να μας θυμίζουν κάτι πολύ οικείο στην Ελλάδα του 2014: τη βαρβαρότητα, συμπεριλαμβανομένης και της δικαστικής, που αποφασίζει για ζωές με κριτήριο την ταξική θέση, τη χώρα γέννησης στον παγκόσμιο καταμερισμό της εκμετάλλευσης, την πολιτική ένταξη και την ιδεολογική τοποθέτηση.

Προχωράμε στην έκδοση αυτού του ιστορικού ντοκουμέντου ελπίζοντας να συνεισφέρει όσο μπορεί στη δημιουργία μιας συλλογικής συνείδησης που θα επαναφέρει την ελπίδα. Την ελπίδα που αρνείται να παραδώσει τα όπλα και παραμένει ζωντανή μέσα από έννοιες και πράξεις όπως η αλληλεγγύη, απαραίτητη προϋπόθεση για την αποφασιστική αλλαγή αυτού του κόσμου.

Η «Ιστορία μιας προλεταριακής ζωής» έχει αδιαμφισβήτητη ιστορική και κινηματική αξία. Δημοσιεύτηκε πρώτη φορά στο έκτο τεύχος του περιοδικού 'Ξ' που εκδόθηκε από το ξενοδοχείο των ξένων τον Ιούνιο του 2004 στη Θεσσαλονίκη. Στην παρούσα

έκδοση περιλαμβάνεται επίσης ένα επίμετρο σχετικά με την υπόθεση των Σάκο και Βαντσέτι κι ένα παράρτημα που μέσα σε λίγες σελίδες κατορθώνει να περιγράψει πολύ συνοπτικά το ιστορικό πλαίσιο και την εξέλιξη της ταξικής πάλης στις ΗΠΑ εκείνη την περίοδο. Με αφορμή λοιπόν την υπόθεση των Σάκκο και Βαντέτι αποκαλύπτονται –με μια προβολή στην ιστορία της ταξικής πάλης στις ΗΠΑ–, οι δεκάδες αγώνες τους οποίους ύφανε υπομονετικά το εργατικό και ελευθεριακό κίνημα για την συγκρότηση του πολύτιμου ιστού αντίστασης στον όλεθρο του απάνθρωπου καπιταλισμού.

Τέλος, αναδεικνύεται η ίδια η ανθρώπινη ουσία αυτού του δι-
αρκούς αγώνα, οι αγωνίες των καταπιεσμένων, που ακόμα κι όταν έρχονται αντιμέτωπες με την ηλεκτρική καρέκλα, επιμένουν να αποτελούν τον δικό μας θρίαμβο.

Bartolomeo Vanzetti

Ιστορία μιας προλεταριακής ζωής¹

Α΄

Η ιστορία μου δεν αξιώνει ολόκληρη αυτοβιογραφία. Ανώνυμος σ' ένα πλήθος ανωνύμων, μου έλαχε να ελ-
κύσω και να καθρεφτίσω λίγο από το φως της δυναμι-
κής σκέψης που οδηγεί την ανθρωπότητα σε καλύτερη μοίρα. Γεννήθηκα στις 11 Ιουνίου 1888 από τον Τζιοβάνι Μπατίστα Βαντσέτι και την Τζοβάννα Βαντσέτι στο Βιλαφαλέτο, στην επαρχία του Κούνεο στο Πεδεμόντιο. Η πόλη εκτείνεται στη δεξιά όχθη του Μάγκρα, στη σκιά μιας όμορφης αλυσιδωτής λοφοσειράς. Η κοινότητα είναι κυρίως γεωργική. Εδώ έζησα στους κόλπους της οικογένειας ως τα δεκατρία μου χρόνια.

Πήγα στα τοπικά σχολεία της περιοχής. Αγαπούσα πολύ τη μελέτη. Οι πρώτες αναμνήσεις μου είναι από απονομές σχολικών βραβείων σε εξετάσεις, όπως ένα β' βραβείο στη θρησκευτική κατήχηση. Ο πατέρας μου δεν ήταν σίγουρος αν έπρεπε να μ' αφήσει να σπουδάσω ή να μαθητεύσω σε κάποιον τεχνίτη.

Μια μέρα διάβασε στην *Gazzetta del Popolo* ότι στο Το-
ρίνο, σαρανταδύο δικηγόροι είχαν υποβάλει αίτηση να προ-

1. Έκδοση της Επιτροπής Υπεράσπισης των Σάκο και Βαντσέτι, Βοστώνη, Μασα-
χουσέτη, 1923 (μτφρ. από τα ιταλικά στα αγγλικά Eugene Lyons).

σληφθούν σε μια θέση που πλήρωνε μηνιάτικο μόλις τριανταπέντε λίρες το μήνα. Το άρθρο τούτο στάθηκε καθοριστικό για την ενηλικίωσή μου, αφού μετά απ' αυτό ο πατέρας μου αποφάσισε ότι έπρεπε να μάθω κάποια τέχνη και ν' ανοίξω μαγαζί.

Το 1901, λοιπόν, με παρέδωσε στα χέρια του σινιόρ Κονίνο, που είχε ζαχαροπλαστείο στο Κούνεο και με παράτησε εκεί για να δοκιμάσω, για πρώτη φορά στη ζωή μου, τι θα πει σκληρή κι αδιάκοπη δουλειά. Εκεί δούλεψα πάνω-κάτω είκοσι μήνες, από τις 7 κάθε πρωί μέχρι τις 10 το βράδυ κάθε μέρα, μ' ένα τρίωρο διάλειμμα δύο φορές το μήνα.

Από το Κούνεο πήγα στο Καβούρ, όπου βρέθηκα εγκατεστημένος στο αρτοποιείο του σινιόρ Γκουάτρ. Έμεινα τρία χρόνια. Οι συνθήκες δεν ήταν καλύτερες απ' ό,τι στο Κούνεο, μόνο που εκεί ο ελεύθερος χρόνος ανά δεκαπενθήμερο κρατούσε ίσαμε πέντε ολόκληρες ώρες.

Δεν μου άρεσε ιδιαίτερα η δουλειά. Επέμενα ωστόσο να την κρατώ για να ευχαριστήσω τον πατέρα μου, μα και γιατί δεν ήξερα τι άλλο να κάνω. Το 1905 εγκατέλειψα το Καβούρ και πήγα στο Τορίνο, με την ελπίδα να βρω απασχόληση στη μεγάλη πόλη. Δεν είχα όμως τύχη και συνέχισα προς την Κουρν, όπου δούλεψα για έξι μήνες. Κατόπιν γύρισα στο Τορίνο, όπου έφτιαχνα καραμέλα.

Το Φεβρουάριο του 1907, στο Τορίνο, έπεσα στο κρεβάτι βαριά άρρωστος. Πονούσα πολύ, ήμουν κλεισμένος μέσα χωρίς αέρα, ήλιο ή χαρά, σαν το «θλιμμένο λουλούδι στο λυκόφως». Μόλις τα νέα του μαρτυρίου μου έφτασαν στ' αυτιά των δικών μου, ήρθε ο πατέρας μου από το Βιλαφαλέτο για να με πάρει πίσω στην πατρίδα. Μου 'πε πως σπίτι θα με φρόντιζε η μητέρα μου, η καλή, η πολυαγαπημένη μου μητέρα.

Κι έτσι επέστρεψα, αφού πέρασα έξι χρόνια στη βαριά υγρασία των φούρνων και των εστιατορίων, χωρίς μια ανάσα απ' τ' αεράκι του θεού, ή μια κλεφτή ματιά στη δοξασμένη του

δημιουργία. Έξι χρόνια που θα κυλούσαν τόσο όμορφα για έν' αγόρι που διψούσε να μάθει και να νιώσει τον ανακουφιστικό αέρα της απλής ζωής του χωριού που τον γέννησε. Ήταν τα χρόνια του μεγάλου θαύματος που μεταμορφώνει το παιδί σε άντρα. Αχ, να είχα το χρόνο να παρακολουθήσω την υπέροχη τούτη πορεία βήμα-βήμα.

Τις τρεις ώρες μου στο τρένο σας αφήνω να τις φανταστείτε όσοι έχετε περάσει πλευρίτιδα. Ακόμη όμως και μέσα στη ζάλη του πόνου έβλεπα το μεγαλείο της χώρας που διασχίζαμε και γινόμουν ένα μαζί της. Το βαθύ πράσινο των βορειοϊταλικών κοιλάδων, που ούτε και το χειμώνα δεν χλωμιάζει, έχει μείνει στη μνήμη μου ζωντανό ως σήμερα.

Η μητέρα μου με υποδέχτηκε με τρυφερότητα, κλαίγοντας μέσα στην πληρότητα της ευτυχίας και της λύπης. Μ' έβαλε στο κρεβάτι – είχα σχεδόν ξεχάσει πώς ανθρώπινα χέρια μπορούν να χαϊδέψουν με τόση τρυφερότητα. Έμεινα κληλωμένος για ένα μήνα και για δυο μήνες μετά μπορούσα κι έβγαίνα με στήριγμα ένα βαρύ μπαστούνι. Επιτέλους ανέκτησα την υγεία μου. Από τότε μέχρι τη στιγμή που έφυγα για την Αμερική έμεινα στο σπίτι του πατέρα μου. Ήταν μια από τις πιο ευτυχισμένες περιόδους της ζωής μου. Είκοσι χρονών, στη μαγική ηλικία των ελπίδων και των ονείρων, ακόμη και γι' αυτούς που, όπως εγώ, γυρίζουν τις σελίδες της ζωής πριν την ώρα τους. Έκανα φίλους πολλούς κι έδωσα απλόχερα αγάπη από την καρδιά μου. Βοήθησα στον κήπο του σπιτιού μ' ένα πάθος που δεν είχα νιώσει ποτέ στις πόλεις. Μα σύντομα η ηρεμία μου έμελλε να διακοπεί, από την πιο επώδυνη ατυχία που μπορεί να χτυπήσει άνθρωπο.

Μια μέρα θλιβερή αρρώστησε η μητέρα μου. Καμία πένα δεν μπορεί να περιγράψει πόσο υπέφερε εκείνη, η οικογένεια κι εγώ μαζί. Ο παραμικρός θόρυβος της προξενούσε φρικτούς σπασμούς. Πόσες φορές δεν έτρεχα προς το δρόμο τα βράδια, αν καμιά ομάδα νέων τραγουδούσε όλο κέφι στα νεογέννητα

άστρα, εκλιπαρώντας τους για όνομα του θεού και για την ψυχή της μάνας τους να ησυχάσουν. Πόσες φορές δεν παρακάλεσα τους άντρες στη γωνιά έξω από το σπίτι μας να πάνε παραπέρα να συνεχίσουν την κουβέντα τους. Τις τελευταίες εβδομάδες της ζωής της, υπέφερε τόσο σφοδρά, που ούτε ο πατέρας μου, ούτε οι συγγενείς της, ούτε οι στενότεροί της φίλοι δεν είχαν το κουράγιο να πλησιάσουν το προσκεφάλι της. Έμεινα μόνος να την καθησυχάζω όσο καλύτερα μπορούσα. Μέρα νύχτα έμεινα μαζί της να βασανίζομαι βλέποντάς την να υποφέρει έτσι. Για δύο μήνες δεν έβγαλα τα ρούχα από πάνω μου.

Μα ούτε η επιστήμη, ούτε η αγάπη δεν κατάφεραν να τη βοηθήσουν. Τρεις μήνες βάνουσης αρρώστιας και η μητέρα μου ξεψύχησε στην αγκαλιά μου. Πέθανε χωρίς να μ' ακούσει να κλαίω. Εγώ την ξάπλωσα στο φέρετρο. Εγώ τη συνόδεψα στην τελευταία της κατοικία. Εγώ έριξα στον τάφο της το πρώτο χώμα. Και πράγματι, έτσι έπρεπε να γίνει, αφού μαζί της έθαβα ένα μέρος του εαυτού μου. Το κενό που άφησε μέσα μου δεν αναπληρώθηκε ποτέ.

Μεγάλο το κενό. Ο χρόνος, αντί να απαλύνει το χαμό της, έκανε τον πόνο μου όλο και πιο σκληρό. Είδα τον πατέρα μου ν' ασπρίζει μέσα σε λίγον καιρό. Αρχισα ν' αποτραβιέμαι και να σιωπώ· για μέρες ολόκληρες δεν έλεγα λέξη και περιπλανιόμουν στα δάση στις όχθες του Μάγκρα. Πολλές φορές, πηγαίνοντας στη γέφυρα, σταματούσα για ώρα, στύλωνα το βλέμμα μου στις μεγάλες λευκές πέτρες πάνω στην άμμο και σκεφτόμουν πως έβλεπα έναν βυθό όπου δεν υπάρχουν πια εφιάλτες.

Η απελπισία μου με ώθησε να εγκαταλείψω την Ιταλία για την Αμερική. Στις 9 Ιουνίου 1908 άφησα τους δικούς μου. Η θλίψη μου ήταν τόσο βαριά που κατά τον αποχωρισμό μας, την ώρα που φιλούσα τους συγγενείς μου, τους έσφιγγα στην αγκαλιά μου και δεν μπορούσα να βγάλω άχνα. Ο πατέρας μου ήταν αμίλητος στο βαθύ του πένθος κι οι αδελφές μου έκλαιψαν όπως όταν είχε πεθάνει η μητέρα. Ο ξενιτεμός μου

είχε κινήσει το ενδιαφέρον στο χωριό και οι γείτονες είχαν γεμίσει το σπίτι, ο καθένας με την ελπίδα, την ευχή ή το δάκρυ του. Με ξεπροβόδισαν όλοι μαζί ως έξω στο δρόμο, σα να 'φευγα σε εξορία παντοτινή.

Θυμάμαι πολύ έντονα ένα περιστατικό του αποχωρισμού. Κάμποσες ώρες πριν φύγω πήγα ν' αποχαιρετίσω μια γριά γυναίκα που, από τότε που είχε πεθάνει η μητέρα μου, έτρεφε για μένα ένα αίσθημα μητρικό. Τη βρήκα στο κατώφλι του σπιτιού της, μαζί με τη νεαρή της νύφη.

«Α, ήρθες λοιπόν», μου είπε. «Σε πρόσμενα. Πήγαινε κι είθε να σ' ακολουθεί η αγάπη του θεού. Ποτέ δεν είδα γιο να κάνει για τη μητέρα του όσα έκανες εσύ για τη δική σου. Πάρε την ευχή μου, γιε μου.»

Φιληθήκαμε. Τότε μίλησε η νύφη. «Κι εμένα φίλησέ με. Πολύ σ' αγαπώ που είσαι τόσο καλός», είπε και κατάπια τα δάκρυά της. Τη φίλησα κι έφυγα, ακούγοντας πίσω μου το λυγμό τους.

Δυο μέρες μετά άφησα το Τορίνο για τη συνοριακή Μοδένα. Κι ενώ το τρένο με πήγαινε προς τα ξένα, ένιωσα να τρέχουν δάκρυα απ' τα μάτια μου, εγώ που δεν συνήθιζα να κλαίω. Έτσι άφησα τη χώρα που γεννήθηκα, ταξιδιώτης χωρίς πατρίδα. Έτσι ανθίσαν κι οι ευχές των απλών εκείνων ψυχών με τα ευγενέστερα αισθήματα.

Β' Στη Γη της Επαγγελίας

Ύστερ' από δυο μέρες ταξίδι με το τραίνο μέσ' από τη Γαλλία και πάνω από επτά μέρες στον ωκεανό, έφτασα στη Γη της Επαγγελίας. Η Νέα Υόρκη ξεπρόβαλε στον ορίζοντα σ' όλο της το μεγαλείο, γεμάτη ψευδαισθήσεις ευτυχίας. Πάνω στο κατάστρωμα, μισόκλεινα τα μάτια μου μήπως και διακρίνω κάτι μέσ' από το συνονθύλευμα των σιδηροκατασκευών, που προσκαλούσε κι απειλούσε μαζί τους άντρες και τις γυναίκες που στοιβάζονταν στην τρίτη θέση.

Στο σταθμό μετανάστευσης δοκίμασα την πρώτη μου μεγάλη έκπληξη. Είδα τους υπαλλήλους να φέρονται στους επιβάτες του καταστρώματος σα να 'τανε ζώα. Ούτε μια καλή κουβέντα, ούτε μια ενθάρρυνση που να ελαφρύνει κάπως το βάρος του φόβου από τους ώμους των νεοερχομένων στις ακτές της Αμερικής. Η ελπίδα, που είχε σαγηνεύσει τους μετανάστες μέχρι τη νέα χώρα, ευθύς μαράθηκε στο άγγιγμα των άκαρδων υπαλλήλων. Μικρά παιδιά, που θα 'πρεπε να 'ναι όλο ζωή από την εγρήγορση της προσδοκίας, να κολλάνε στη φούστα της μάνας τους, κλαίγοντας τρομαγμένα. Τόσο αφιλόξενο είναι το κλίμα των στρατοπέδων για τους μετανάστες.

Πόσο καλά θυμάμαι που στάθηκα στο Μπάτερυ, στη νότια πλευρά της Νέας Υόρκης, μόλις είχα φτάσει, με τα λιγοστά μου υπάρχοντα και ρούχα κι ελάχιστα χρήματα. Μέχρι χθες ήμουν με ανθρώπους που με καταλάβαιναν. Σήμερα το πρωί σαν να είχα ξυπνήσει σε μια χώρα όπου η γλώσσα μου –το νόημα της– σήμαινε για τον ντόπιο ό,τι και η αξιολύπητη κραυγή ενός κουτού ζώου. Πού να πήγαινα; Τι να 'κανα; Εδώ ήταν η γη της επαγγελίας. Ο υπερσιδηρόδρομος με προσπερνούσε θορυβωδώς, χωρίς απάντηση. Οι άμαξες και τα τρόλεϊ τρέχανε από δίπλα μου, ανέμελα, χωρίς να μου δίνουν σημασία.

Είχα μαζί μου μια διεύθυνση, όπου μου 'δωσε τις οδηγίες να πάω ένας συνταξιδιώτης. Ήταν το σπίτι ενός συμπατριώτη μου, στην οδό τάδε, κοντά στην Έβδομη Λεωφόρο. Κάθισα για λίγο, μα σύντομα ήταν φανερό πως δεν χωρούσα κι εγώ εκεί μέσα, έτσι στριμωγμένα που ήταν, γεμάτο ανθρώπους, όπως όλα τα σπίτια των εργατών. Σε βαθιά μελαγχολία, έφυγα κατά τις οκτώ το βράδυ για να ψάξω μέρος να κοιμηθώ. Έσυρα τα βήματά μου μέχρι το Μπάτερυ, όπου έκλεισα ένα κρεβάτι σ' ένα ύποπτο πανδοχείο, ό,τι δηλαδή μου 'φταναν τα χρήματα να πληρώσω. Τρεις μέρες μετά την άφιξή μου, ο συμπατριώτης που ανέφερα παραπάνω, αρχιμάγειρας σ' ένα ακριβό εστιατόριο στη Δυτική Οδό που έβλεπε κάτω τον ποταμό Χάεντσον, μου βρήκε θέση στην κουζίνα του να πλένω πιάτα. Οι ώρες δεν περνούσαν. Στη σοφίτα όπου κοιμόμουν είχε ασφυκτική ζέστη. Τα έντομα δεν μ' άφηναν να κλείσω μάτι. Κάθε νύχτα αναζητούσα διαφυγή στο πάρκο.

Φεύγοντας από κει, βρήκα παρόμοια δουλειά στο εστιατόριο Μουκέν. Αυτήν τη στιγμή δεν ξέρω τι συνθήκες επικρατούν εκεί πέρα. Τότε πάντως, πριν δεκατρία χρόνια, η αποθήκη τους ήταν φρικτή. Δεν είχε ούτε ένα παράθυρο. Κι όταν το ηλεκτρικό ήταν κομμένο για κάποιο λόγο, γύρω είχε απόλυτο σκοτάδι και δεν μπορούσαμε να κουνηθούμε χωρίς να σκοντάψουμε. Οι ατμοί από το βραστό νερό με το οποίο πλέναμε τα πιάτα, τις κατσαρόλες και τα μαχαιροπήρουνα σχημάτιζαν τεράστιες κηλίδες νερού στο ταβάνι, ρουφούσαν όλη τη σκόνη και τη βρωμιά εκεί πάνω και πέφταν σιγά-σιγά, σταγόνα-σταγόνα πάνω στο κεφάλι μου την ώρα που δούλευα. Η ζέστη ήταν ανυπόφορη. Τα αποφάγια που στοιβάζονταν σε βαρέλια δίπλα στην αποθήκη ανέδιδαν αναθυμιάσεις αφηδαστικές. Οι νιπτήρες δεν είχαν κανονική αποχέτευση και το νερό έτρεχε στο δάπεδο. Ο σωλήνας ήταν στη μέση του δωματίου και κάθε βράδυ βούλωνε, έτσι φούσκωναν τα βρωμόνερα και ξεχείλιζαν και περπατούσαμε στο βούρκο.

Δουλεύαμε δώδεκα ώρες τη μία μέρα και δεκατέσσερις την επόμενη, με πεντάωρο διάλειμμα την Κυριακή. Το υγρό πιάτο φαΐ που τρώγαμε δεν έκανε ούτε για σκυλιά και πληρωνόμασταν πέντ' έξι δολάρια την εβδομάδα. Οκτώ μήνες μετά έφυγα μην τυχόν και τελειώσει το συμβόλαιό μου και βρεθώ απολυμένος.

Θλιβερή χρονιά. Ποιος εργάτης δεν τη θυμάται; Οι φτωχοί κοιμούνταν έξω κι έψαχναν σχολαστικά τους σκουπιδοτενεκέδες για κανένα μαρουλόφυλλο ή καμιά σάπια πατάτα. Για τρεις μήνες αλώνιζα τη Νέα Υόρκη, κατά μήκος και κατά πλάτος, χωρίς να βρίσκω δουλειά. Ένα πρωί στο Γραφείο Ανεργίας γνώρισα έναν νεαρό πιο έρμο και πιο άτυχο κι από μένα. Την προηγούμενη μέρα δεν είχε φάει τίποτα και παρέμενε νηστικός. Τον πήγα σ' ένα μαγειρείο, επενδύοντας όλες μου σχεδόν τις οικονομίες σ' ένα γεύμα που το καταβρόχθισε σα λύκος. Η πείνα του καταλάγιασε κι ο καινούριος μου φίλος μου ανακοίνωσε ότι ήταν ανόητο να μένει κανείς στη Νέα Υόρκη. Αν είχε λεφτά, είπε, θα πήγαινε στην ύπαιθρο, όπου υπήρχαν περισσότερες ευκαιρίες για δουλειά, για να μην μιλήσουμε για τον καθαρό αέρα και τον ήλιο που ήταν τζάμπα. Με τα χρήματα που μου είχαν απομείνει πήραμε, την ίδια μέρα, το ατμόπλοιο για το Χάρτφορντ του Κονέκτικατ.

Από το Χάρτφορντ κινήσαμε για μια μικρή πόλη όπου ο φίλος μου είχε ξαναπάει – το όνομά της μου διαφεύγει. Ξεθεωθήκαμε στο περπάτημα και τέλος βρήκαμε το κουράγιο να χτυπήσουμε την πόρτα μιας καλύβας. Μας άνοιξε ένας αμερικάνος αγρότης. Ζητήσαμε δουλειά. Δεν είχε να μας προσφέρει, μα συγκινήθηκε με τη φτώχεια και την ολοφάνερη πείνα μας. Μας έδωσε φαΐ κι ύστερα γύρισε μαζί μας ολόκληρη την πόλη, ρωτώντας για δουλειά. Ούτε για δείγμα όμως. Τότε, από λύπηση, μας πήρε στο χωράφι του, ενώ δεν είχε ανάγκη από βοήθεια. Μας κράτησε δυο εβδομάδες. Για πάντα θα φυλάγω την ακριβή ανάμνηση εκείνης της οικογένειας. Ήταν οι πρώτοι Αμερικανοί που μας φέρθηκαν ανθρώπινα παρότι ερχόμασταν από τη χώρα του Δάντη και του Γκαριμπάλντι.

Ο περιορισμός του χώρου δεν μου επιτρέπει να περιγράψω με λεπτομέρεια τις περιπλανήσεις μας, ψάχνοντας για κάποιον να μας δώσει ψωμί και νερό σ' αντάλλαγμα για τον κόπο μας. Πηγαίναμε από πόλη σε πόλη, από χωριό σε χωριό κι από χωράφι σε χωράφι. Χτυπούσαμε πόρτες εργοστασίων και μας διώχνανε... «Τίποτε δεν έχουμε να κάνετε... τίποτε δεν έχουμε...» Ήμαστε κυριολεκτικά άφραγκοι κι οι δυο και η πείνα μας ροκάριζε τα σωθικά. Ευτυχώς κάποια στιγμή βρήκαμε έναν εγκαταλελειμμένο στάβλο να περάσουμε τη νύχτα και να κάνουμε μια προσπάθεια να κοιμηθούμε. Το επόμενο πρωί σταθήκαμε τυχεροί. Στο Νότιο Γκλάστονμπρι ένας χωρικός από το Πεδεμόντιο μας κέρασε πρωινό. Χρειάζεται να σας πω πόση ευγνωμοσύνη νιώσαμε; Μα έπρεπε να συνεχίσουμε την αποθαρρυντική μας αναζήτηση. Κατά τις τρεις το απόγευμα φτάσαμε στη Μίντλταουν του Κονέκτικατ, κουρασμένοι, μελανιασμένοι και πεινασμένοι, μούσκεμα, μετά από τρεις ώρες περιπλάνηση στη βροχή.

Τον πρώτο άνθρωπο που συναντήσαμε τον ρωτήσαμε για Βορειοϊταλούς στην περιοχή (ο επιφανής μου σύντροφος είχε ιδιαίτερη αδυναμία στον τόπο καταγωγής του) και μας οδήγησε σ' ένα παραδιπλανό σπίτι. Χτυπήσαμε την πόρτα. Μας άνοιξαν δύο γυναίκες από τη Σικελία, μάνα και κόρη. Ζητήσαμε να μας αφήσουν να στεγνώσουμε τα ρούχα μας στο φούρνο και, παρότι Νότιες, φάνηκαν πολύ πρόθυμες να μας αφήσουν. Κι όσο περιμέναμε να στεγνώσουμε, ρωτήσαμε τι ευκαιρίες θα 'χαμε να βρούμε απασχόληση στην περιοχή. Μας είπαν πως δεν υπάρχει ούτε κουμπότρυπα, και μας συμβούλεψαν να πάμε στο Σπρίνγκφιλντ, όπου είχε τρία κεραμοποιεία.

Βλέποντας τα πρόσωπά μας ωχρά και τα κορμιά μας να τρέμουν, οι καλές εκείνες γυναίκες μας ρώτησαν άμα πεινούμε. Ομολογήσαμε πως είχαμε να φάμε από τις έξι το πρωί. Εκεί πάνω η νεώτερη μας έδωσε ένα κοντό καρβέλι ψωμί κι ένα μακρύ μαχαίρι.

«Δεν έχω τίποτ' άλλο να σας δώσω», είπε και τα μάτια της

γέμισαν δάκρυα ειλικρινή. «Έχω πέντε παιδιά να ταΐσω και να φροντίσω τη γριά μητέρα μου. Ο άντρας μου δουλεύει στο σιδηρόδρομο, το μεροκάματό του είναι μόλις ένα δολάριο και τριανταπέντε σεντς και σαν να μην έφταναν όλ' αυτά, καιρό τώρα έχω αρρωστήσει κιόλας.»

Όσο έκοβα το ψωμί, άρχισε να ψάχνει απεγνωσμένα το σπίτι απ' άκρη σ' άκρη, ώσπου ανακάλυψε κάτι μήλα κι επέμενε να τα φάμε. Ανανεωμένοι, κινήσαμε για τα κεραμοποιεία.

«Τι να 'χει κατά κει που είναι η καμινάδα», ρώτησε ο σύντροφός μου.

«Θα 'ναι το εργοστάσιο των τούβλων. Πάμε να ζητήσουμε δουλειά.»

«Μα είναι αργά», αντέκρουσε.

«Ε, τότε πάμε στο σπίτι του ιδιοκτήτη», πρότεινα.

«Όχι, όχι, πάμε κάπου αλλού. Θα σε σκότωνε τέτοια δουλειά. Δεν είναι η κράση σου για τέτοια», επέμενε.

Ήταν φανερό ότι μετά από τόσον καιρό άκαρπης αναζήτησης, ο άνθρωπος είχε χάσει την όρεξή του για δουλειά. Δεν είναι άλλωστε διόλου αφύσικη μια τέτοια στάση. Μετά από απανωτές απογοητεύσεις και ταπεινώσεις, πείνα και στερήσεις, το άνεργο θύμα αρχίζει και αδιαφορεί για την ίδια του τη μοίρα. Η κατάσταση τούτη του μυαλού είναι τρομερή: αυτή είναι που ωθεί στη ζητιανιά τους πιο αδύναμους χαρακτήρες μεταξύ των άμοιρων ανθρώπων.

Κι ενώ στεκόμουν εκεί προσπαθώντας να τον επαναφέρω σε μια στάση πιο υγιή απέναντι στο πεπρωμένο μας, σκέφτηκα το σπίτι που μόλις είχαμε αφήσει. Σκέφτηκα το φτωχικό του δείπνο, που θα 'ταν ακόμη φτωχικότερο μετά από το ψωμί που είχαμε καταβροχθίσει. Οι δικές μου σκοτούρες με είχαν θολώσει για λίγο κι είχαν εκτοπίσει τις άλλες σκέψεις. Ρίγος με διαπέρασε στην ανάμνηση της προηγούμενης νύχτας, κρύας και ξάγρυπνης. Κοιτάχτηκα. Ήμουν σχεδόν κουρελιασμένος.

Άλλη μια νύχτα έπεφτε.

Γ' Δουλειά! Δουλειά! Δουλειά!

Με το ζόρι σχεδόν πήγα το συνταξιδιώτη μου στην πόλη όπου εξασφαλίσαμε δουλειά στα κεραμοποιεία, δουλειά από τις πιο απαιτητικές που ξέρω. Εκείνος δεν άντεξε τη δοκιμασία. Σε δυο βδομάδες τα παράτησε. Εγώ έμεινα δέκα μήνες. Η δουλειά η ίδια ήταν πάνω απ' τις δυνάμεις μου, μα οι χαρές ήταν πολλές όταν τελείωνε η εργάσιμη μέρα. Είχαμε μια σωστή αποικία μεταναστών από το Πεδεμόντιο, την Τοσκάνη και τη Βενετία που έγινε σαν οικογένειά μας. Τα βράδια ξεχνούσαμε την αθλιότητα της μέρας. Κάποιος θα σκάρωνε ένα σκοπό στο βιολί ή το ακορντεόν ή ό,τι έβρισκε τελοσπάντων, κάποιοι θα σηκώνονταν να χορέψουν – εγώ δεν είχα δυστυχώς κλίση στο χορό, καθόμουν μόνο και παρακολουθούσα. Στη ζωή μου, πάντοτε παρακολουθούσα κι έπαιρνα χαρά με την ευτυχία των άλλων.

Κάμποσες αρρώστιες, θυμάμαι, χτυπούσαν τη μικρή μας αποικία, ο ένας πυρετός μετά τον άλλο. Δεν περνούσε μέρα χωρίς να τρίξουν τα δόντια κάποιου αρρώστου.

Από κείνη τη στιγμή και πέρα, στάθηκα λίγο πιο τυχερός. Πήγα στο Μέριντεν του Κονέκτικατ και δούλεψα στα λατομεία, στην πιο δύσκολη ανειδίκευτη εργασία. Ζούσα μ' ένα ηλικιωμένο ζευγάρι. Ήταν Τοσκανοί κι οι δυο και δοκίμασα πολλές στιγμές χαράς μαθαίνοντας την όμορφη τοσκανική διάλεκτο.

Σ' όλα τα χρόνια μου στο Σπρίνγκφιλντ και το Μέριντεν δεν έμαθα βέβαια μόνον τοσκανικά. Έμαθα ν' αγαπώ και να συμπάσχω μ' όλους εκείνους που, όπως κι εγώ, ήταν έτοιμοι να δεχτούν τον αθλιότερο μισθό για να κρατηθούνε σώοι ψυχή και σώματι. Έμαθα πως η ταξική συνείδηση δεν ήταν φράση που εφηύραν οι προπαγανδιστές, μα δύναμη πραγματική και ζωτική και πως όσοι νιώθαμε τη σημασία της δεν ήμασταν χαμένα κορμιά, μα ανθρώπινα όντα.

Έκανα φίλους παντού, χωρίς ποτέ να προσκολληθώ σε κανέναν, χωρίς ποτέ να το επιδιώξω συνειδητά. Ίσως εκείνοι που δουλεύαν δίπλα μου στα λατομεία και τα εργοστάσια έβλεπαν στα μάτια μου τη συμπόνια μου για δαύτους και τα όνειρα που έτρεφα ήδη στη φαντασία μου για έναν κόσμο όπου όλοι μας θα ζούσαμε μια καθαρότερη κι ανθρωπινότερη ζωή.

Οι φίλοι μου με συμβούλευαν να ξαναπιάσω το παλιό μου επάγγελμα του ζαχαροπλάστη. Ο ανειδίκευτος εργάτης, μου 'λεγαν, είναι το ευτελέστερο ζώο του κοινωνικού συστήματος. Κι αν έμενα ανειδίκευτος, δεν θα 'χα ούτε τροφή, ούτε αξιοπρέπεια. Ένας αγρότης από τη Νέα Υόρκη μπήκε κι αυτός στο χορό των παραινήσεων. Γύρισα, λοιπόν, πίσω στη Νέα Υόρκη και σύντομα βρήκα απασχόληση ως βοηθός του αρχιζαχαροπλάστη στο εστιατόριο του Σαβαρέν στο Μπρόντγουεϊ. Σ' έξι ή οκτώ μήνες απολύθηκα. Τότε δεν είχα καταλάβει γιατί. Αμέσως βρήκα άλλο πόστο σ' ένα ξενοδοχείο στην Έβδομη Λεωφόρο, στη γειτονιά των θεάτρων. Σε πέντε μήνες απολύθηκα κι από κει. Και τότε έμαθα το λόγο για τις περίεργες αυτές απολύσεις. Οι σεφ εκείνον τον καιρό είχαν συμφωνήσει με τα γραφεία απασχόλησης να παίρνουν μίζα κάθε φορά που θα προσλάμβαναν κάποιον. Όσο πιο συχνά απέλυαν, τόσο πιο συχνά έβρισκαν κάποιον άλλον και εισέπρατταν και το μερίδιό τους.

Οι σπιτονοικοκύρηδες εκεί που έμενα με ξόρκιζαν να μην απελπιστώ. «Βάστα στην τέχνη σου», επέμεναν, «κι όσο έχουμε να σου προσφέρουμε σπίτι, κλίνη και φαγητό, να μην ανησυχείς. Κι αν χρειαστείς λεφτά, να μη διστάσεις να μας το πεις».

Να οι μεγάλες καρδιές που κρύβονται στις μάζες, δείτε Φαρισαίοι!...

Για πέντε μήνες περιδιάβηκα τα πεζοδρόμια της Νέας Υόρκης, ανήμπορος να βρω δουλειά, όχι ν' ασκήσω την τέχνη μου, ούτε να πλύνω πιάτα... Έπεσα τελικά σ' ένα γραφείο στην οδό

Μάλμπερυ που έψαχνε άντρες να δουλέψουν με φτυάρι και τσάπα. Προσφέρθηκα και με δεχτήκανε. Με οδήγησαν μαζί μ' ένα κοπάδι ρακένδυτων σαν κι εμένα σ' ένα εργοτάξιο στα δάση κοντά στο Σπρίνγκφιλντ της Μασαχουσέτης, όπου κατασκευαζόταν ένας σιδηρόδρομος. Εδώ δούλεψα μέχρι που ξεπλήρωσα ένα χρέος εκατό δολαρίων που είχε μαζευτεί κατά τους μήνες της ανεργίας μου κι έβαλα και κάτι στην άκρη. Κατόπιν πήγαμε μ' ένα σύντροφο σ' άλλο εργοτάξιο κοντά στο Γούστερ. Στην περιοχή εκείνη έμεινα πάνω από ένα χρόνο, δουλεύοντας σε κάμποσα εργοστάσια. Έκανα πολλούς φίλους, που τους θυμάμαι με τα πιο δυνατά συναισθήματα, με μιαν αγάπη σταθερή κι αναλλοίωτη. Κάποιοι απ' αυτούς ήταν Αμερικανοί.

Από το Γούστερ μεταφέρθηκα στο Πλύμουθ (αυτό έγινε πριν επτά περίπου χρόνια), που έγινε σπίτι μου μέχρι την ώρα που με συνέλαβαν. Έμαθα να το βλέπω με πραγματική αγάπη, γιατί όσο περνούσε ο καιρός αντιπροσώπευε για μένα όλο και περισσότερους ανθρώπους που τους είχα στην καρδιά μου, τους σπιτονοικοκύρηδες μου, τους ανθρώπους που δούλευαν δίπλα μου, τις γυναίκες που αργότερα αγόραζαν τα είδη που πουλούσα ως έμπορος.

Παρεμπιπτόντως, ας αναφέρω πόσο μ' ευχαριστεί να νιώθω ότι οι συντοπίτες μου στο Πλύμουθ ανταποδίδουν την αγάπη που τους έχω. Όχι μόνον έχουν υποστηρίξει την υπόθεσή μου οικονομικά –τα χρήματα είναι άλλωστε το λιγότερο– μα έχουν εκφράσει, άμεσα και έμμεσα, την πίστη τους στην αθωότητά μου. Όσοι εργάστηκαν μαζί με τους καλούς μου φίλους στην επιτροπή υπεράσπισης, δεν ήταν μόνον εργάτες, μα και μαγαζάτορες που με ξέρανε. Δεν ήταν μόνον Ιταλοί, μα και Εβραίοι, Πολωνοί, Έλληνες και Αμερικανοί.

Εν πάση περιπτώσει, δούλεψα στα λατομεία για πάνω από ένα χρόνο κι ύστερα για την Εταιρεία Σχοινοποιίας για δεκαοκτώ μήνες. Η ενεργή συμμετοχή μου στην απεργία των εργα-

τών στα σκοινιά στο Πλύμουθ απέκλειε κάθε πιθανότητα να ξαναβρώ δουλειά εκεί... Εδώ που τα λέμε, επειδή όλο και πιο συχνά εμφανίζομαι στην εξέδρα του ομιλητή σε κάθε λογής ομάδες εργατών, γινόταν όλο και πιο δύσκολο να βρω δουλειά οπουδήποτε. Σε ορισμένα εργοστάσια ήμουν σίγουρα στα μαύρα κατάστιχα. Κι όμως, ο οποιοσδήποτε εργοδότης μου μπορούσε να καταθέσει ότι ήμουν δουλευταράς και έμπιστος εργάτης κι ότι το μεγάλο μου σφάλμα ήταν ότι προσπαθούσα να φέρω λίγο από το φως της συνείδησης στις σκοτεινές ζωές των συναδέλφων μου.

Για κάποιον καιρό έκανα την πιο δύσκολη χειρωνακτική εργασία για την Sampson & Douland. Μπορώ να πω ότι συμμετείχα σε όλα σχεδόν τα βασικά δημόσια έργα στο Πλύμουθ. Σχεδόν οποιοσδήποτε Ιταλός ή οποιοσδήποτε προϊστάμενός μου στις διάφορες δουλειές μπορεί να καταθέσει για την εργατικότητα και τη σεμνότητα της ζωής μου αυτήν την περίοδο. Οι πνευματικές υποθέσεις είχαν αρχίσει να με απασχολούν βαθιά, με τη μεγάλη ελπίδα που με κινεί ακόμη κι εδώ στο σκοτεινό κελί μου, όπου περιμένω να πεθάνω για ένα έγκλημα που δεν διέπραξα.

Η υγεία μου δεν ήταν καλή. Τα χρόνια της σκληρής δουλειάς, αλλά και τα ακόμη χειρότερα χρόνια της ανεργίας, μου στέρησαν την αρχική ζωντάνια. Από τι να πιαστώ που θα μ'έσωζε; Οκτώ περίπου μήνες πριν συλληφθώ, ένας φίλος μου που σχεδίαζε να γυρίσει στην πατρίδα μού είπε: «Γιατί δεν αγοράζεις το κάρο, τα μαχαίρια και τη ζυγαριά μου για να πουλάς ψάρια, αντί να μένεις κάτω από το ζυγό των αφεντικών;» Άδραξα την ευκαιρία κι άρχισα να πουλάω ψάρια, πιο πολύ επειδή αγαπούσα την ελευθερία.

Την εποχή εκείνη, το 1919, είχε τρυπώσει στην καρδιά μου η επιθυμία να δω του δικούς μου άλλη μια φορά κι η νοσταλγία μου για την πατρίδα. Ο πατέρας μου, που δεν μου 'γραφε ποτέ

χωρίς να με καλέσει στο σπίτι, επέμενε περισσότερο από ποτέ και η καλή μου αδελφή Λουίτζια συμπλήρωνε τις παρακλήσεις του. Μπορεί να μη φαινόταν η δουλειά που έβγαζα, μα δούλευα σαν το μουλάρι, χωρίς σταματημό, μέρα με τη μέρα.

24 Δεκεμβρίου, παραμονή Χριστουγέννων, ήταν η τελευταία μέρα που πούλησα ψάρια εκείνη τη χρονιά. Η μέρα ήταν φορτωμένη, αφού όλοι οι Ιταλοί αγοράζουν χέλια για τη γιορτή της παραμονής. Οι αναγνώστες μπορεί να θυμούνται πόσο τσουχτερό ήταν το κρύο εκείνα τα Χριστούγεννα. Ο βάρβαρος καιρός δεν έπαψε μετά τις γιορτές και το να σέρνεις ένα κάρο δεν είναι και δουλειά που σε ζεσταίνει. Για ένα μικρό διάστημα έκανα μια δουλειά πιο σκληρή κι εξίσου παγωμένη: για λίγες μέρες μετά τα Χριστούγεννα έκοβα πάγο για τον κύριο Πετερσένι. Μια μέρα, όταν δεν είχε αρκετή δουλειά για να με πάρει, φτυάρισα κάρβουνο για την Εταιρεία Ηλεκτρισμού. Όταν τελείωσε η δουλειά με τον πάγο, έπιασα δουλειά με τον κύριο Χάουλαντ, όπου έσκαβα χαντάκια μέχρι που μια χιονοθύελλα με ξανάφησε άνθρωπο τηςσχόλης. Μόνο για λίγες ώρες όμως. Νοίκιασα τις δυνάμεις μου στο δήμο και καθάριζα τα χιόνια από τους δρόμους κι όταν τελείωσε αυτό, καθάριζα τα χιόνια από τις σιδηροδρομικές γραμμές. Κατόπιν με ξαναπροσλάβανε στην Οικοδομική εταιρεία του Sampson που έστηναν έναν κεντρικό αγωγό νερού για την Puritan Woolen. Κι εκεί έμεινα μέχρι να τελειώσει η δουλειά.

Πάλι δεν έβρισκα δουλειά. Οι απεργίες στο σιδηρόδρομο είχαν κόψει τις παροχές τσιμέντου κι έτσι δεν κουνιόταν φύλλο στις οικοδομές. Ξανάρχισα να πουλάω ψάρια, όταν βέβαια έβρισκα, αφού κι η αγορά των ψαριών είχε περιοριστεί. Όταν δεν έβρισκα ψάρια, μάζευα μύδια, μα το κέρδος τους ήταν λιλιπούτειο, είχαν πολύ μεγάλα πάγια έξοδα που δεν άφηναν περιθώρια. Τον Απρίλιο συμφωνήσαμε μ'έναν ψαρά να συνεταιριστούμε. Δεν υλοποιήσαμε ποτέ τη συμφωνία μας, γιατί στις 5 Μαΐου, την ώρα που ετοίμαζα μια μαζική συγκέντρωση δια-

μαρτυρίας για το θάνατο του Σαλσέντο στα χέρια του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με συνέλαβαν. Μαζί και τον καλό φίλο και σύντροφό μου Νικόλα Σάκο.

«Άλλη μια υπόθεση απέλασης», είπαμε ο ένας στον άλλον.

Δεν ήταν όμως. Μας απηύθυναν τις φρικτές κατηγορίες που τώρα γνωρίζει ο κόσμος όλος. Εγώ κατηγορήθηκα για ένα έγκλημα στο Μπριτζγουότερ και καταδικάστηκα μετά από εννιά μέρες, σε μία δίκη από τις μεγαλύτερες φάρσες που είδα ποτέ μου, σε δεκαπέντε χρόνια φυλακή. Την ποινή επέβαλε ο δικαστής Γουέμπστερ Θέιερ, ο ίδιος δικαστής που αργότερα θα ήταν πρόεδρος του δικαστηρίου για το φόνο.

Όταν ανακοίνωνε την ποινή, δεν είχε ίχνος συμπόνιας η φωνή του. Όσο τον άκουγα, αναρωτιόμουν γιατί να με μισεί τόσο. Δεν είναι υποτιθέεται αμερόληπτοι οι δικαστές; Τώρα ξέρω πια. Θα πρέπει να του φαινόμουν σαν παράξενο ζώο, εγώ ο απλός εργάτης, ο ξένος, ο ριζοσπάστης μέχρι το κόκκαλο. Και γιατί όλους τους δικούς μου μάρτυρες, ανθρώπους απλούς, που αγωνιούσανε να πουν την απλή αλήθεια, τους κάγχασαν και τους περιφρόνησαν; Δεν έλαβαν τα λόγια τους υπόψιν, γιατί κι αυτοί ήταν ξένοι... Άλλο οι καταθέσεις των ανθρώπων, αυτές μάλιστα, να τις δεχτούμε, αλλά των ξένων... ουστ!

Δ΄

Οι πνευματικές αναζητήσεις και τα πιστεύω μου

Η α' θελα να κάνω μια αναδρομή με τη μνήμη στην πορεία που ακολούθησα στη ζωή. Σας έδωσα τα χειροποιαστά στοιχεία της ιστορίας μου. Μα η βαθύτερη και πιο αληθινή ιστορία ενός ανθρώπου δεν βρίσκεται στις εξωτερικές συνθήκες και περιστάσεις, μα στην εσωτερική του ανάπτυξη, στο πνεύμα και στην ψυχή, στην οικουμενική του συνείδηση.

Πήγα σχολείο από τα έξι μέχρι τα δεκατρία μου χρόνια. Είχα πάθος πραγματικό με τη μελέτη. Στα τρία χρόνια που ήμουν στο Καβούρ είχα την καλή τύχη να βρεθώ στο πλευρό ενός ανθρώπου σπουδαγμένου. Με τη βοήθειά του διάβασα όλες τις εκδόσεις που έφτασαν στα χέρια μου. Ο προϊστάμενός μου ήταν συνδρομητής ενός καθολικού περιοδικού της Γένοβας. Ένιωθα τυχερός, αφού τότε ήμουν ένθερμος καθολικός.

Στο Τορίνο δεν είχα φίλους έξω από τους συναδέλφους στη δουλειά, που ήταν όλοι νεαροί υπάλληλοι, γραφιάδες και χειρώνακτες. Δήλωναν σοσιαλιστές και κορόιδευαν τη θρησκευτική μου κλίση. Με φώναζαν φανατικό και υποκριτή. Μάλιστα μ' έναν απ' αυτούς μια μέρα ήρθαμε στα χέρια.

Τώρα που γνωρίζω πάνω-κάτω όλες τις τάσεις του σοσιαλισμού, συνειδητοποιώ πως δεν ήξεραν καλά-καλά ούτε τι σημαίνει η λέξη. Αποκαλούσαν τους εαυτούς τους σοσιαλιστές από συμπάθεια προς τον Ντε Αμίτσις (τότε στο απόγειο της συγγραφικής καριέρας του) κι από ενθουσιασμό για το πνεύμα του τόπου και της εποχής. Τόσο έντονη ήταν η επίδραση του περιβάλλοντος, που ακόμη κι εγώ άρχισα ν' αγαπώ το σοσιαλισμό χωρίς να τον γνωρίζω και χωρίς να λέω πως είμαι σοσιαλιστής.

Τηρουμένων πάντοτε των αναλογιών, το στάδιο εξέλιξης της συνείδησης εκείνων των ανθρώπων στάθηκε για μένα ευεργετικό και με βελτίωσε πολύ. Οι αρχές του ανθρωπισμού και

της ισότητας των δικαιωμάτων άνοιξαν ένα αυλάκι στην καρδιά μου. Διάβασα το *Cuore* του Ντε Αμίτσι κι αργότερα τα *Ταξίδια* και τους *Φίλους* του.

Στο σπίτι υπήρχε ένα βιβλίο του Αγίου Αυγουστίνου. Από κείνο το βιβλίο, μια φράση παραμένει χαραγμένη στο μυαλό μου: «Το αίμα των μαρτύρων είναι ο σπόρος της απελευθέρωσης». Βρήκα επίσης το *Promessi Sposi* και το διάβασα δύο φορές. Τέλος έπιασα τη *Θεία Κωμωδία*. Μα, αλίμονο, δεν ήταν για τα δόντια μου. Ωστόσο, βάλθηκα απεγνωσμένα να το ξεκοκκαλίσω κι όχι άδικα, νομίζω.

Τις τελευταίες μέρες της παραμονής μου στη γενέτειρά μου, έμαθα πολλά από τον δρα Φράνσις, τον Σκριμάλιο τον φαρμακοποιό και τον κύριο Μπο τον κτηνίατρο. Είχα ήδη αρχίσει να συνειδητοποιώ ότι η μεγαλύτερη πανούκλα που πλήττει αλύπητα την ανθρωπότητα είναι η άγνοια και ο εκφυλισμός των φυσικών συναισθημάτων. Σύντομα, η θρησκεία μου δεν χρειαζόταν ναούς, θυσιαστήρια κι επίσημες προσευχές. Ο θεός έγινε για μένα ένα ον τέλεια πνευματικό, χωρίς κανένα ανθρώπινο χαρακτηριστικό. Παρόλο που ο πατέρας μου μου έλεγε συχνά ότι η θρησκεία ήταν απαραίτητη για να συγκρατεί τα ανθρώπινα πάθη και να παρηγορεί τον άνθρωπο στις συμφορές του, εγώ ένιωθα το καλό και το κακό των πραγμάτων μέσα στην καρδιά μου. Με τέτοια στο μυαλό μου πέρασα τον ωκεανό.

Όταν έφτασα στην Αμερική, δοκίμασα όλες τις κακουχίες, τις απογοητεύσεις και τις στερήσεις που συνοδεύουν αναπόφευκτα κάθε νέο που φτάνει εδώ είκοσι χρονών, κάπως ονειροπόλος, που δεν ξέρει ακόμα τη ζωή. Γνώρισα όλων των ειδών τις βαναυσότητες, τη διαφθορά και τις αδικίες που μαστίζουν τραγικά την ανθρωπότητα.

Μα παρόλ' αυτά, κατάφερα να ενισχύσω τον εαυτό μου σωματικά και νοητικά. Εδώ μελέτησα τα έργα του Κροπότκιν, του Γκόρκι, του Μερλίνο, του Μαλατέστα, του Ρεκλί. Διάβα-

σα το *Κεφάλαιο* του Μαρξ, τα έργα του Λεόνε ντι Λαμπριόλα, την πολιτική *Διαθήκη* του Κάρλο Πισακάνε, τα *Καθήκοντα του Ανθρώπου* και πολλά άλλα συγγράμματα πάνω στο κοινωνικό ζήτημα. Εδώ διάβασα τα περιοδικά κάθε σοσιαλιστικής, πατριωτικής και θρησκευτικής φράξιας. Μελέτησα τη *Βίβλο*, τη *Ζωή του Χριστού* (του Ρενάν) και το *Ο Χριστός Δεν Υπήρξε Ποτέ* του Μισελμπό. Εδώ διάβασα ελληνική και ρωμαϊκή ιστορία, την ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών, της Γαλλικής Επανάστασης και της Ιταλικής Επανάστασης. Μελέτησα τον Δαρβίνο και τον Σπένσερ, τον Λαπλάς και τον Φλαμμαριόν. Ξανάπιασα τη *Θεία Κωμωδία* και την *Απελευθερωμένη Ιερουσαλήμ*. Ξαναδιάβασα τον Λεοπάρντι κι έκλαψα μαζί του. Διάβασα τα έργα του Ουγκό, του Λέοντος Τολστόι, του Ζολά και του Καντί, την ποίηση του Τζούστι, του Γκερίνι, του Ραπισάρντι και του Καρντούτσι.

Μη νομίσεις, αγαπητέ αναγνώστη, πως ήμουν κανένας διανοούμενος. Κάθε άλλο. Η βασική μου παιδεία ήταν ατελής κι οι διανοητικές μου δυνάμεις δεν επαρκούσαν για ν' αφομοιώσω ολόκληρο το τεράστιο τούτο υλικό. Πρέπει επίσης να θυμάσαι ότι μελετούσα μετά από μια μέρα σκληρής δουλειάς και χωρίς τις απαραίτητες ανέσεις. Αχ, πόσα βράδια έσκυβα πάνω από κάποιον τόμο δίπλα στο σπινθήρισμα μιας σόμπας υγραερίου μέχρι το πρωί! Πόσες φορές, μόλις ξαπόσταινα το κεφάλι μου στο μαξιλάρι, σφύριζε το εγερτήριο κι έτρεχα στο εργοστάσιο ή το λατομείο.

Μα έμαθα από τη μελέτη μου να παρατηρώ αμείλικτα, διεισδυτικά κι επίμονα τους ανθρώπους, τα ζώα και τα φυτά, τα πάντα δηλαδή που περιβάλλουν τους ανθρώπους. Το Βιβλίο της Ζωής: να το Βιβλίο των Βιβλίων. Όλα τα υπόλοιπα σου μαθαίνουν μόνο πώς να διαβάσεις αυτό. Μιλάω για τα τίμια βιβλία· γιατί τα ανειλικρινή βιβλία έχουν τον αντίθετο σκοπό.

Τις πράξεις μου και τις αρχές μου τις καθόρισε ο διαλογισμός πάνω σε τούτο το Βιβλίο. Αρνήθηκα το «ο καθένας

για τον εαυτό του κι έχει ο θεός για όλους». Υποστήριζα τους αδύναμους, τους φτωχούς, τους καταπιεσμένους, τους απλούς και τους καταδιωγμένους. Θαύμασα τον ηρωισμό, τη δύναμη και τη θυσία όταν γίνονταν για να θριαμβεύσει το δίκιο. Κατάλαβα ότι στο όνομα του Θεού, του Νόμου, της Πατρίδας, της Ελευθερίας και των αγνότερων αφηρημένων εννοιών, των ανώτερων ανθρώπινων ιδανικών εκτελούνται και θα συνεχίσουν να εκτελούνται τα φρικτότερα εγκλήματα, μέχρι τη μέρα που θα 'χουμε δει το φως και δεν θα είναι πια δυνατό για τους λίγους στ' όνομα του Θεού να κάνουν κακό στους πολλούς.

Κατάλαβα πως ο άνθρωπος δεν μπορεί ατιμώρητα να καταπατά τους άγραφους νόμους που κυβερνούν τη ζωή του, δεν μπορεί να κόψει τους δεσμούς του με το σύμπαν. Κατάλαβα πως τα βουνά, οι θάλασσες, τα ποτάμια, τα "φυσικά σύνορα" που λέμε, έγιναν όλα πριν τον άνθρωπο, μέσ' από περίπλοκες φυσικές και χημικές διαδικασίες και όχι για να διαιρούν τους λαούς.

Συνειδητοποίησα τη σημασία της αδελφότητας και της παγκόσμιας αγάπης. Ένωσα πως ό,τι ευεργετεί ή πληγώνει έναν άνθρωπο, ευεργετεί ή πληγώνει ολόκληρο το είδος. Αναζήτησα την απελευθέρωσή μου στην απελευθέρωση όλων· την ευτυχία μου στην ευτυχία όλων. Κατάλαβα πως η ισότητα στις πράξεις, στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, είναι η μοναδική ηθική βάση στην οποία μπορεί να οικοδομηθεί μια δίκαιη ανθρώπινη κοινωνία. Έβγαλα το ψωμί μου με τον τίμιο ιδρώτα του προσώπου μου. Δεν έβαψα με στάλα αίμα τα χέρια μου, ούτε και τη συνειδήσή μου.

Κατάλαβα πως ο ανώτερος σκοπός της ζωής είναι η ευτυχία. Ότι τα αιώνια κι απaráλλαχτα θεμέλια της ανθρώπινης ευτυχίας είναι η υγεία, η καθαρή συνείδηση, η ικανοποίηση των ζωτικών αναγκών και μια ειλικρινής πίστη. Κατάλαβα πως κάθε άνθρωπος έχει δύο εγώ, ένα πραγματικό

κι ένα ιδανικό, ότι το δεύτερο είναι η πηγή κάθε προόδου και ότι καθετί που πάει να εξισώσει το πρώτο με το δεύτερο δεν γίνεται καλοπροαίρετα. Η διαφορά σε κάθε άνθρωπο μεταξύ των δύο εγώ του είναι πάντοτε η ίδια, αφού είτε στην τελειότητα είτε στην παρακμή, τα δύο κρατούν μεταξύ τους την ίδια απόσταση.

Κατάλαβα ότι ο άνθρωπος δεν είναι ποτέ αρκετά σεμνός απέναντι στον εαυτό του κι ότι η πραγματική σοφία βρίσκεται στην ανοχή.

Ήθελα στέγη για κάθε οικογένεια, ψωμί για κάθε στόμα, παιδεία για κάθε καρδιά και φωτισμό για κάθε νου.

Είμαι πεπεισμένος πως η ανθρώπινη ιστορία δεν έχει αρχίσει ακόμα. Ότι βρισκόμαστε στην τελευταία περίοδο της προϊστορικής εποχής. Βλέπω με τα μάτια της ψυχής μου τις αχτίδες της νέας χιλιετίας να διαπερνούν τον ουρανό.

Θεωρώ πως η ελευθερία της συνείδησης είναι δικαίωμα αναφαίρετο όπως κι η ίδια η ζωή. Με όλη μου τη δύναμη προσπάθησα να κατευθύνω το ανθρώπινο πνεύμα προς το καλό όλων. Γνωρίζω από την πείρα μου ότι τα δικαιώματα και τα προνόμια ακόμη θα κερδίζονται και θα διατηρούνται με τη βία, μέχρι η ανθρωπότητα να τελειοποιηθεί.

Στην πραγματική ιστορία της μελλοντικής εποχής –όταν θα έχουν καταργηθεί οι τάξεις και τα προνόμια, οι ανταγωνισμοί των συμφερόντων μεταξύ των ανθρώπων– η πρόοδος και η αλλαγή θα καθορίζονται από τη συνετή σκέψη και το κοινό συμφέρον.

Αν εμείς και η γενιά που οι γυναίκες μας κρατούν στην αγκαλιά τους δεν φτάσουμε λίγο πιο κοντά στο στόχο, δεν θα έχουμε καταφέρει τίποτα πραγματικό και η ανθρωπότητα θα συνεχίσει να ζει στη μιζέρια και τη δυστυχία.

Και τώρα; Σε ηλικία τριαντατριών ετών –την ηλικία του Χριστού και, σύμφωνα με ορισμένους ειδικούς, την ηλικία των παραβατών γενικότερα– μου έχουν προδιαγράψει φυλακή και

θάνατο. Ωστόσο, αν ήταν να ξαναρχίσω το “ταξίδι της ζωής”, τον ίδιο δρόμο θ’ ακολουθούσα, με την προσπάθεια ίσως να μειώσω τα κρίματα και τα λάθη μου και να πολλαπλασιάσω τις αγαθές μου πράξεις.

Στέλνω στους συντρόφους μου, στους φίλους μου, σε όλους τους καλούς ανθρώπους την αδελφική μου αγκαλιά, την αγάπη και τον θερμό μου χαιρετισμό!

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ

Μπαρτολομέο Βαντσέτι.

Κάτω από την αμερικάνικη σημαία ξεπροβάλλει ο εσωτερικός εχθρός. Στο αριστερό χέρι κρατά ένα δαυλό που γράφει «Αναρχία», στο δεξί ένα μαχαίρι που γράφει «Μπολσεβικισμός».

Συγκέντρωση αλληλεγγύης στους Σάκο και Βαντσέτι. Καλούν από κοινού η γερμανική Αναρχοσυνδικαλιστική Ομοσπονδία FAU, το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας (KAPD) και άλλες αναρχικές και κομμουνιστικές οργανώσεις.

Σκίτσο του William Gropper. Η μπουρζουαζία σπρώχνει τους Σάκο και Βαντσέτι στο θάνατο.

STOP!

Σκίτσο σε αμερικάνικη εφημερίδα. Ο «αλλοδαπός ριζοσπάστης», με την κόκκινη σημαία στο χέρι, προσπαθεί να σταματήσει το «τρένο της αμερικάνικης βιομηχανίας».

Σκίτσο στην επιθεώρηση *New Masses*.

Η «καμπάνια της ελευθερίας» χτυπά: Υπόθεση Σάκο και Βαντσέτι, αστυνομική τρομοκρατία, Κου-Κλουξ-Κλαν, πόλεμος στους κομμουνιστές και τους απεργούς, παρακρατικές ομάδες απεργοσπαστών, πολιτικοί κρατούμενοι, λυντσαρίσματα αφροαμερικάνων.

Σκίτσο στην επιθεώρηση *New Masses*.

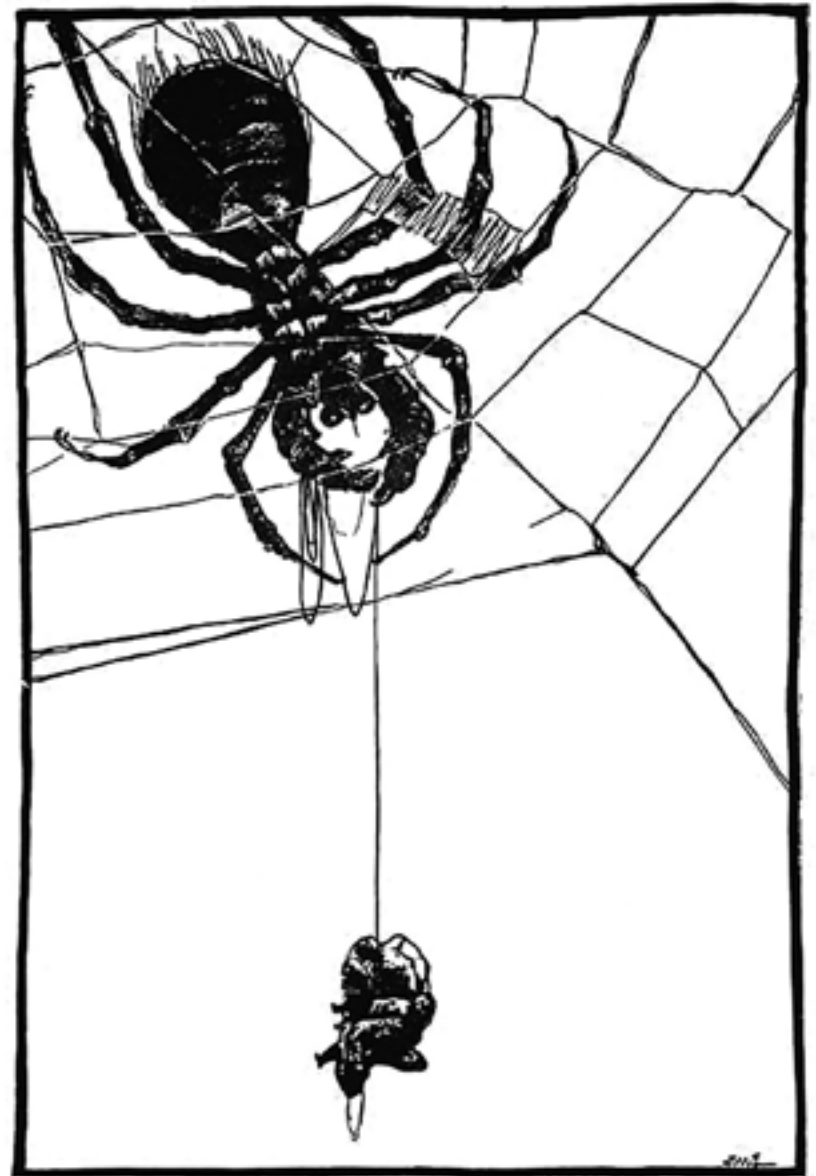
Η «παλιά-καλή Μασαχουσέτη» συνεχίζει την παράδοση του κυνηγιού μαγισσών.

TEXT BOOK OF MASSACHUSETTS

August 12, 1927

Σκίτσο στην εφημερίδα *Daily Worker*.
Το αγαπημένο βιβλίο της πολιτείας της Μασαχουσέτης:
Θεωρία και πρακτική των εξευγενισμένων βασανιστηρίων.

NEARER... NEARER...

August 17, 1927

Η αράχνη του Κεφάλαιου τραβάει το θήραμα, τους Σάκο και Βαντσέτι.

Σκίτσο στην επιθεώρηση *New Masses*:

«Αυτή είναι η Μασαχουσέτη!»

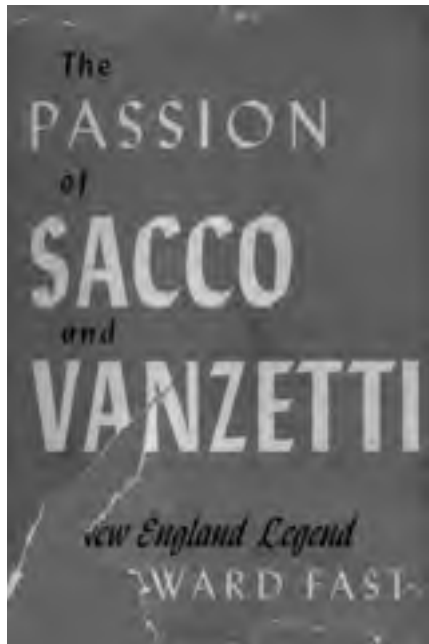
«Μόνο ένα πράγμα μπορεί να κάνει αυτό το δικαστήριο: να στείλει τους Σάκο και Βαντσέτι στην ηλεκτρική καρέκλα» (δικαστής Webster Thayer).

ANGEL GABRIEL: GIVE EAR, MOST HIGH SOVEREIGN LORD OF THE UNIVERSE: MOONEY'S STILL IN JAIL, SACCO AND VANZETTI ARE THREATENED WITH DEATH, WOMEN AND CHILDREN ARE STARVING IN PASSAGE, ANOTHER WAR IS BREWING ON EARTH, DISASTER AND DESTRUCTION THREATEN THY CHILDREN... THE MOST HIGH: THERE! I'VE MISSED THE COUNT AGAIN: HOW MANY TIMES MUST I TELL YOU NOT TO INTERRUPT ME WHEN I'M WATCHING THE FALLING SPARROWS AND HUMBERING THE GRASS BLADES.

Σκίτσο στην επιθεώρηση *New Masses*. Αρχάγγελος Γαβριήλ: «Ακούστε, ω, υπέρτατο ον του σύμπαντος! Ο Μούνι παραμένει στη φυλακή, οι Σάκο και Βαντσέτι οδηγούνται στο θάνατο, γυναίκες και παιδιά λιμοκτονούν, άλλος ένας πόλεμος ετοιμάζεται, η καταστροφή και ο όλεθρος απειλούν τα τέκνα σας...»

Υπέρτατο ον: «Ορίστε, έχασα πάλι το μέτρημα. Δεν σου είπα να μη με διακόπτεις όταν παρατηρώ τα σπουργίτια και μετρώ τα φύλλα της χλόης;»

**The LIFE and DEATH
of SACCO and VANZETTI**

By **Eugene Lyons**

A Stirring Working-Class Epic—Told with Great Power and
Insight—Fascinating as Sheer Drama—Revolutionary in Histor

— PIERRE YRONDY —
SEPT ANS D'AGONIE
(LE DRAME SACCO VANZETTI)

ILLUSTRATIONS BY LUC LAFNET

Λογοτεχνικά έργα εμπνευσμένα
από την υπόθεση Σάκο και
Βαντσέτι:

«Το πάθος των Σάκο και Βαντσέτι»
(Edward Fast),

«Η ζωή και ο θάνατος των Σάκο
και Βαντσέτι» (Eugene Lyons),

«Αντιμέτωποι με την ηλεκτρική
καρέκλα – Η ιστορία της
αμερικανοποίησης δύο ξένων
εργατών» (John Dos Passos),

«Βοστώνη» (Upton Sinclair),

«Εφτά χρόνια αγωνίας – Το δράμα
των Σάκο και Βαντσέτι»
(Pierre Yrondy),

«Τραγωδία στο Dedham – Η ιστορία
της υπόθεσης Σάκο και Βαντσέτι»
(Francis Russell).

ΕΓΕΝΕΤΟ Η ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΤΩΝ ΣΑΚΚΟ ΚΑΙ ΒΑΝΤΣΕΤΙ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΚΑΙ ΡΙΜΑΤΗΡΑΙ ΤΑΡΑΧΑΙ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΝ ΡΑΔΙΟΓΡΑΦΗΜΑ ΤΟΥ «ΕΜΠΡΟΣ»

ΑΘΗΝΑΙΝΟΝ 28 Δεκεμβρίου. — Κατά τηλεγράφημα εκ Βουδαπέστης: τήν νύκτα εγένετο η δολοφονία των Σάκκο και Βαντσέτι. Τη δολοφονία προεκάλεσαν τινες αστυνομικοί. Επαισθηθείσα η δημοκρατία των ΗΠΑ, η αστυνομία παρεδίδου τα εγκλήματα εις τα δικαστήρια. Κατά τας 22 Αργεντινής ειδήσεις η προσηγορία γεννηθήσεται εν τω όψει των Σάκκο και Βαντσέτι. Διενεργήθησαν εις τας Αργεντινής ειδήσεις οι πειράσεις εναντίον των Σάκκο και Βαντσέτι. Επαισθηθείσα η δημοκρατία των ΗΠΑ, η αστυνομία παρεδίδου τα εγκλήματα εις τα δικαστήρια. Κατά τας 22 Αργεντινής ειδήσεις η προσηγορία γεννηθήσεται εν τω όψει των Σάκκο και Βαντσέτι. Διενεργήθησαν εις τας Αργεντινής ειδήσεις οι πειράσεις εναντίον των Σάκκο και Βαντσέτι.

Επαισθηθείσα η δημοκρατία των ΗΠΑ, η αστυνομία παρεδίδου τα εγκλήματα εις τα δικαστήρια. Κατά τας 22 Αργεντινής ειδήσεις η προσηγορία γεννηθήσεται εν τω όψει των Σάκκο και Βαντσέτι. Διενεργήθησαν εις τας Αργεντινής ειδήσεις οι πειράσεις εναντίον των Σάκκο και Βαντσέτι.

Επαισθηθείσα η δημοκρατία των ΗΠΑ, η αστυνομία παρεδίδου τα εγκλήματα εις τα δικαστήρια. Κατά τας 22 Αργεντινής ειδήσεις η προσηγορία γεννηθήσεται εν τω όψει των Σάκκο και Βαντσέτι. Διενεργήθησαν εις τας Αργεντινής ειδήσεις οι πειράσεις εναντίον των Σάκκο και Βαντσέτι.

«Ήταν αθώοι!»
Όλο το πρωτοσέλιδο της Corriere degli Italiani είναι αφιερωμένο στην εκτέλεση των Σάκκο και Βαντσέτι.

«Τους δολοφόνησαν! Όλοι στην αμερικάνικη πρεσβεία!»
Πρωτοσέλιδο της έκτακτης έκδοσης της εφημερίδας της γαλλικής αναρχικής ομοσπονδίας. Η αστυνομία στο Παρίσι πυροβόλησε εναντίον των διαδηλωτών, σκοτώνοντας ένα δεκάχρονο παιδί. Στη Γενεύη οι μπάτσοι σκότωσαν επίσης ένα διαδηλωτή. Οδομαχίες έγιναν σε πολλές πόλεις της Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής.

ΕΝΔΕΙΧΥΣΑΤΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΕΝΔΕΙΧΥΣΑΤΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ ΚΑΙ Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΠΙΘΑΝΟΓΙΑΣ
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΤΕΙΑΘΥΜΕ ΜΙΑ ΑΝΤΙΡΟΔΩΣΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΚΑΤΑΡΑΧΗ ΜΙΑΣ ΒΑΡΥΙΑΣ

ΕΝΔΕΙΧΥΣΑΤΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

ΙΣ

ΕΝΔΕΙΧΥΣΑΤΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

ΑΠΟ ΤΑ ΑΘΟΜΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΡΦΟΛΟΜΑΙΟΥ ΒΑΝΤΣΕΤΤΙ ΚΑΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΚΕΣ ΜΕΡΕΣ

Αίτις αμφοτέρων τούτων... Ημερομηνία 13 Σεπτεμβρίου 1927... Ημερομηνία 13 Σεπτεμβρίου 1927...

Επισημάνει ορισμένα... Ημερομηνία 13 Σεπτεμβρίου 1927... Ημερομηνία 13 Σεπτεμβρίου 1927...

ΑΠΟ ΤΑ ΑΘΟΜΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΡΦΟΛΟΜΑΙΟΥ ΒΑΝΤΣΕΤΤΙ ΚΑΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΚΕΣ ΜΕΡΕΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΑΘΟΜΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΡΦΟΛΟΜΑΙΟΥ ΒΑΝΤΣΕΤΤΙ ΚΑΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΚΕΣ ΜΕΡΕΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΑΘΟΜΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΡΦΟΛΟΜΑΙΟΥ ΒΑΝΤΣΕΤΤΙ ΚΑΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΚΕΣ ΜΕΡΕΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΑΘΟΜΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΡΦΟΛΟΜΑΙΟΥ ΒΑΝΤΣΕΤΤΙ ΚΑΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΚΕΣ ΜΕΡΕΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΑΘΟΜΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΡΦΟΛΟΜΑΙΟΥ ΒΑΝΤΣΕΤΤΙ ΚΑΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΚΕΣ ΜΕΡΕΣ

13 Σεπτεμβρίου 1927:
Τα απομνημονεύματα του Βαντσέτι στο πρωτοσέλιδο του Ριζοσπάστη.

"On the whole... guilty."
—LOWELL

"Did you see what I did
to those anarchistic boys."
—THAYER

"Thank God! It's all
over."
—FULLER

"The courts should not
be criticized."
—GRANT

"Yes."
—STRATTON

A Sacco-Vanzetti Memorial

LANTERN

A drawing by Boardman Robinson in The Nation, Sept. 1, 1927

Twenty Cents a Copy

AUGUST 1929

Two Dollars a Year

«Ολόψυχα... ένοχοι!» (Lowell), «Είδατε τι έκανα σ' αυτούς τους αναρχικούς μπάσταρδους;» (Thayer), «Δόξα τω θεώ, τελείωσε» (Fuller), «Δεν επιτρέπεται να κρίνουμε τα δικαστήρια» (Grant), «Ναι!» (Stratton).

«Αυτή είναι η καριέρα και ο θρίαμβός μας; η αφαίρεση των ζωών μας - των ζωών ενός καλού παπουτσή κι ενός φτωχού πωλητή ψαριών. Η τελευταία στιγμή ανήκει σε εμάς - αυτή η αγωνία είναι ο θρίαμβός μας».

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

σχετικά με την υπόθεση των δύο ιταλών αναρχικών και τη σημασία της αυτοβιογραφίας του Μπαρτολομέο Βαντσέτι

Οι Σάκο και Βαντσέτι έφτασαν στις ΗΠΑ από την Ιταλία ξεχωριστά το 1908. Γνωρίστηκαν μεταξύ τους εννέα χρόνια μετά, ως αναρχικοί της τάξης του Λουίτζι Γκαλεάνι. Συνελήφθησαν το 1920 σε ενέδρα της αστυνομίας για δύο δολοφονίες σε μια ληστεία ενός εργοστασίου παπουτσιών στο Σάουθ Μπρέιντρι και κρίθηκαν ένοχοι το 1921. Στις 23 Αυγούστου του 1927 θανατώθηκαν σε ηλεκτρική καρέκλα στη φυλακή του Τσάρλσταουν, λίγο μετά τα μεσάνυχτα.

Αυτή είναι πάνω κάτω η περιγραφή του Ρίτσαρντ Πόλενμπεργκ στην εισαγωγή του στην έκδοση της *Αλληλογραφίας* των Σάκο και Βαντσέτι το 1997. Στο κείμενο αυτό παρατίθεται και η μακρά ιστορία της έκδοσης και της επιμέλειας. Αναφέρεται επίσης ένα περιστατικό: Η χήρα του Σάκο, η οποία είχε τα δικαιώματα των επιστολών, όταν της ζητήθηκαν τα χειρόγραφα για να εκδοθούν, στην αρχή έδειξε σθεναρή άρνηση. Η ανένδοτη προλεταριακή της συνείδηση δεν της επέτρεπε, όπως και αρκετούς συντρόφους της, «να εμπιστευτεί εκδότες και δημοσιογράφους».¹ Λίγες σελίδες παρακάτω, αναφέρει την ιστορία της γνωστής φράσης του Βαντσέτι: «The last moment belongs to us – that agony is our triumph». (Μια απόδοση της πολύσημης αυτής φράσης θα ήταν: «Σε μας ανήκει η τελική στιγμή. Η δική τους ανησυχία είναι ο δικός μας θρίαμβος».) Τη φράση αυτή την είπε ο Βαντσέτι στον εικοσιεννιάχρονο

1. Στην Ελλάδα, η πρώτη και μοναδική έκδοση της *Αλληλογραφίας* (με τίτλο: *Πολιτικά Γράμματα: Σάκο-Βαντζέτι* και επιμέλεια της Αλεξάνδρας Παντελάκη) έγινε το 1972 από τις εκδόσεις Διεθνής Βιβλιοθήκη και είναι σήμερα εξαντλημένη. Η συνεκδότρια της ΔΒ Σύλβια Παπαδοπούλου είχε σκοπό να ξαναεκδώσει το βιβλίο, αναθεωρημένο και εμπλουτισμένο. Με αφορμή πάντως μια κουβέντα μαζί της το 2004 για την επανέκδοση της *Αλληλογραφίας* είχα αναζητήσει και την αυτοβιογραφία σε μια βιβλιοθήκη της Βοστώνης. Την ευχαριστώ γι' αυτήν την αφορμή. Σήμερα η αυτοβιογραφία του Βαντσέτι βρίσκεται σε διάφορες σελίδες στο διαδίκτυο. Από τις εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος κυκλοφόρησε το 2004 το βιβλίο του Τζον ντος Πάσος *Μηροστά στην ηλεκτρική καρέκλα. Η ιστορία των Σάκο και Βαντσέτι* σε μετάφραση Νότη Πάτσου και επιμέλεια Άντας Γαρμπή.

δημοσιογράφο Φίλιπ Στονγκ που είχε πάει να επισκεφτεί τους δύο κρατούμενους στις φυλακές του Ντένταμ τον Μάιο του 1927.

Στην πρώτη έκδοση της *Αλληλογραφίας*, η φράση αυτή προβλήθηκε ως «η δήλωση του Βαντσέτι μόλις του ανακοινώθηκε η ποινή του». Ωστόσο, η ποινή είχε γνωστοποιηθεί ήδη από τις 9 Απριλίου. Τη φράση αυτήν την είπε, όπως επιμένει ο ίδιος ο Στονγκ, με ηρεμία και χωρίς κανέναν στόμφο στον δημοσιογράφο σχεδόν για να τον παρηγορήσει βλέποντας τη στεναχώρια του, όπως «οι μεγάλοι άντρες χαμογελούν με κατανόηση μπρος στα προβλήματα ενός μικρού παιδιού». Το κείμενο του Πόλενμπεργκ έφτασε μάλιστα σε μια ιστορική συγκυρία όπου ήταν πια δυνατό να γίνει μια ανακεφαλαίωση των διαπλεκόμενων ιστοριών γύρω από την υπόθεση Σάκο και Βαντσέτι.

η μαύρη και η κόκκινη απειλή

Ένα πρώτο πλαίσιο κατανόησης της υπόθεσης αυτής είναι τα χρόνια της αδυσώπητης καταστολής των εργατικών αγώνων και κατόπιν το κυνήγι των μαγισσών, κάθε αντιφρονούντα και ριζοσπάστη στις ΗΠΑ, που συχνά συνδέεται με τη λεγόμενη *κόκκινη απειλή* (Red Scare). Αν ωστόσο η επίκληση, από κράτος και εργοδότες, της κόκκινης απειλής ξεκινά με το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την επικράτηση του μπολσεβικισμού στη Σοβιετική Ένωση και την αντίστοιχη εξάπλωσή του στο εργατικό κίνημα των ΗΠΑ, είχαν προηγηθεί ρυθμίσεις ενάντια στη μετανάστευση αναρχικών: Ήδη από το 1889 το Κογκρέσο συζητούσε τρόπους να αποκλείσει την έλευση στις ΗΠΑ σε αναρχικά στοιχεία και το 1894 προτάθηκε κάθε επίδοξος μετανάστης να περνά πρώτα ένα είδος εξετάσεων για τα πολιτικά του φρονήματα στο αμερικανικό προξενείο της περιοχής του και αντίστοιχα κάθε αναρχικός μετανάστης στις ΗΠΑ να απελαύνεται με συνοπτικές διαδικασίες. Τα δύο νομοσχέδια δεν πέρασαν.

Μετά τη δολοφονία του προέδρου των ΗΠΑ ΜακΚίνλεϋ από τον Λεόν Τσολχόζ και παρότι πολλοί αναρχικοί σε άρθρα και προκηρύξεις τους αποκήρυξαν τον ίδιο τον Τσολχόζ ως νοσηρό στοιχείο για το κίνημα, ο Ρούζβελτ το 1903 εισηγήθηκε ρύθμιση με την οποία θα μπορούσαν να αποκλείονται και να απελαύνονται αμέσως οι αναρχικοί από τις ΗΠΑ. Στις 3 Δεκεμβρίου του 1903 απήχθη μια ξεκάθαρη έκκληση:

«Συστήνω σοβαρά στο κογκρέσο να χρησιμοποιήσει τη σοφή και διακριτική του ευχέρεια στις περιπτώσεις έλευσης στη χώρα αναρχικών ή ανθρώπων που διακηρύττουν αρχές εχθρικές προς κάθε διακυβέρνηση... Άνθρωποι σαν κι αυτούς θα έπρεπε να παραμένουν έξω από τούτη τη χώρα... Κι αν βρεθούν εδώ, θα πρέπει ευθύς αμέσως να απελαύνονται στη χώρα απ' όπου ήρθαν».

Ο νόμος που τελικά πέρασε το 1903 προσέθετε στον παλαιότερο αντιμεταναστευτικό κώδικα τέσσερις μη αποδεκτές στη χώρα κατηγορίες ανθρώπων: τους αναρχικούς, τους επιληπτικούς, τους ζητιάνους και τους μαστροπούς. Ο αποκαλούμενος και Νόμος του Αποκλεισμού των Αναρχικών ήταν η πρώτη νομοθετική ρύθμιση μετά τους νόμους του 1798 των Ομοσπονδιακών που επέτρεπαν στον πρόεδρο να απελάσει άμεσα όσους «θεωρούνται επικίνδυνοι για την ειρήνη και την ασφάλεια των ΗΠΑ». Ο νόμος ξανασυζητήθηκε και συμπληρώθηκε το 1906 και γύρω στους 15 αναρχικούς απελάθηκαν στο όνομά του μέχρι το 1914... Οι προσθήκες του 1918 διέυρναν ακόμη περισσότερο τον ορισμό του αναρχικού και διευκόλυναν ακόμη περισσότερο τις απελάσεις. 1919 σε επιχείρηση σκούπα η κυβέρνηση αποφάσισε τη μαζική απέλαση 249 ανθρώπων και μέσα στα επόμενα 2 χρόνια απελάθηκαν με μοναδική κατηγορία τον ιδεολογικό τους ριζοσπαστισμό πάνω από 500 άτομα – αναρχικοί, σοσιαλιστές, συνδικαλιστές, συμπαθούντες, αλλά και συγγενείς και φίλοι των υπόπτων...

Η μαύρη απειλή είχε λοιπόν κατά πολύ προηγηθεί της κόκκινης. Τα γεγονότα που οδηγούν στις κυριότερες μαζικές απεργίες και εξεγέρσεις του 1919, αλλά και στην αιματηρή καταστολή τους από το κράτος, καθώς και στην ενίσχυση των κρατικών μηχανισμών ελέγχου και δίωξης έχουν τις ρίζες τους τουλάχιστον στις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα...

Στο πρώτο αυτό πλαίσιο, η κράτηση των Σάκο και Βαντσέτι κράτησε επτά χρόνια και αποτελεί ορόσημο στην ιστορία της θεσμικής δικαιούσης και της σχέσης της με το κοινωνικό κίνημα στις ΗΠΑ. Η μακρόχρονη δικαστική διαμάχη αποτελεί το τέλος μιας μορφής άσκησης πολιτικής ενάντια στους εργάτες και τους μετανάστες από την πλευρά κράτους και εταιρειών. Σηματοδοτεί την αρχή μιας νέας μεθόδου διακυβέρνησης, με μια σαφή ιδεολογική στροφή στην ποινικοποίηση της πολιτικής δράσης.

στιγμές πριν και μετά τη σύλληψη

Μέχρι τη σύλληψη των δύο αγωνιστών, έχουν δολοφονηθεί, διωχθεί, απελαθεί, χάσει τη ζωή τους σε κινητοποιήσεις χιλιάδες εργατών, ντόπιων και ξένων – πολλές δεκάδες χιλιάδες αν συνυπολογίσουμε τους «εν ώρα εργασίας» θανάτους στα ορυχεία, στις οικοδομές και στα εργοστάσια. Ένα μικρό δείγμα των αριθμών που συνδέονται με τις ταξικές συγκρούσεις παραθέτουμε στο Παράρτημα του βιβλίου αυτού. Τα επίσημα συνδικάτα έχουν καταφύγει στους συμβιβασμούς με την εργοδοσία, ενώ σε πολλούς εργάτες είναι σαφές ότι η διεκδίκηση του «δικαίου μεροκάματου» δεν διασφαλίζει ούτε το μεροκάματο το ίδιο. Αμέσως μετά την επανάσταση των μπολσεβίκων στη Ρωσία το 1917 ξεσπά στις

ΗΠΑ το πρώτο κύμα της κόκκινης απειλής, η αντιριζοσπαστική υστερία και ο φόβος ότι ο επερχόμενος κομμουνισμός θα διαλύσει κράτος, εκκλησία, οικογένεια και τον αμερικανικό τρόπο ζωής. Τα μμε και το κράτος παροχετεύουν τον διάχυτο φόβο στο μένος ενάντια στους μετανάστες.

Αλλά και πριν το 1917, στις απεργίες των IWW το 1916, όπου μετείχαν και πολλοί ξένοι εργάτες, τα μμε και το κράτος απαντούν με κατηγορίες περί «αλλοδαπών αριστερών προβοκατόρων», «εγκλημάτων εναντίον της κοινωνίας», «συνωμοσιών ενάντια στην κυβέρνηση» και «σχέδιο εγκαθίδρυσης του κομμουνισμού». Το 1918, ο πρόεδρος Γούντροου Γούιλσον πέρασε στο κογκρέσσο τον φωτογραφικά αντιαναρχικό νόμο περί απελάσεων κάθε ριζοσπάστη και ανεπιθύμητο με τη δικαιολογία ότι υπονόμει το πατριωτικό πνεύμα εκ καιρώ πολέμου.

Τον Απρίλιο του 1919, οι αρχές, που παρακολουθούσαν στενά χιλιάδες συνδικαλιστές σε όλη τη χώρα, ανακαλύπτουν σχέδιο ενεργοποίησης για 36 ταχυδρομικές βόμβες που είχαν στόχο εκπροσώπους του πολιτικού, του δικαστικού και του οικονομικού κατεστημένου, (π.χ. του Τζ. Π. Μόργκαν της γνωστής τράπεζας και του Τζον Ντ. Ροκφέλερ) συμπεριλαμβανομένων και αξιωματούχων των υπηρεσιών μετανάστευσης. Τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς εκρήγνυνται οκτώ βόμβες ταυτόχρονα σε οκτώ πόλεις. Κατά την επίθεση στο σπίτι του Γενικού Εισαγγελέα των ΗΠΑ Πάλμερ σκοτώθηκε ο βομβιστής, ένας ιταλοαμερικανός ριζοσπάστης από τη Φιλαδέλφεια της Πενσυλβανίας. Ο Πάλμερ διέταξε έρευνες και διώξεις που έμειναν γνωστές ως *οι Έφοδοι του Πάλμερ* και διήρκεσαν για τα επόμενα δύο χρόνια.

Η κυκλοφορία της *Cronaca Sovversiva* (Χρονικά της Ανατροπής) είχε απαγορευθεί τον Ιούλιο του 1918 και λιγότερο από έναν χρόνο μετά, τον Ιούνιο του 1919, στο πλαίσιο των Εφόδων του Πάλμερ, ο εκδότης της Λουίτζι Γκαλεάνι και οκτώ από τους συντρόφους του απελαύνονται από τις ΗΠΑ. Τα επόμενα χρόνια, δεκάδες αλληλέγγυοι αναρχικοί θα προβούν σε επιθέσεις εναντίον πολιτικών, δικαστών και αξιωματούχων που είχαν διατάξει απελάσεις και διώξεις των αλλοδαπών αντιφρονούντων. Μεταξύ 1919 και 1920 εκατοντάδες ριζοσπάστες, μεταξύ των οποίων και πολλοί αναρχικοί, όπως ο Γκαλεάνι, η Γκόλντμαν και ο Μπέρκμαν, απελάθηκαν από τις ΗΠΑ. Οι απελάσεις δεν πέρασαν από δικαστήρια, αλλά έγιναν κατευθείαν από το Υπουργείο Εργασίας, επειδή δεν ήταν και τόσο εύκολο να στοιχειοθετηθούν νομικά, αφού για τους περισσότερους δεν υπήρχαν απτά στοιχεία ενοχής.

Αρχικά, σύσσωμα τα μμε στήριξαν τις επιλογές του Πάλμερ. Τη δεύτερη χρονιά ωστόσο, δώδεκα νομικοί δημοσίευσαν την *Αναφορά των Παράνομων Πρακτικών του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ (A Report on the Illegal*

Practices of The United States Department of Justice) και το πολιτικό-μηντιακό κύρος του Πάλμερ άρχισε να ξεθωριάζει. Εντωμεταξύ μεταξύ 1919 και 1920, πολλές πολιτείες των ΗΠΑ πέρασαν νόμους εναντίον του «εγκληματικού συνδικαλισμού», που επέτρεπαν απελάσεις και διώξεις με την κατηγορία και μόνον της δημόσιας έκφρασης της γνώμης ή ακόμη και με την απλή υποψία ότι επρόκειτο για αναρχικό, κομμουνιστή, ακόμη και σοσιαλδημοκράτη.

Ο ΚΛΙΟΪΣ ΣΤΕΝΕΥΕΙ

Ο Σάκο είχε συλληφθεί το 1916 σε διαδήλωση αλληλεγγύης σε απεργούς εργάτες στη Μινεσότα. Την ίδια χρονιά είχε λάβει μέρος σε απεργία σε εργοστάσιο στο Πλύμουθ. Εκεί είχε γνωρίσει και τον Βαντσέτι, ο οποίος ήταν από τους οργανωτές της απεργίας. Κι οι δυο είχαν γλυτώσει την επιστράτευση τους στον Α' παγκόσμιο πόλεμο καταφεύγοντας στο Μεξικό.

Τον Μάιο του 1920 ο αναρχικός Αντρέα Σαλσέντο «έπεσε» από τον 14^ο όροφο του κτιρίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης στη Νέα Υόρκη, όπου είχε κρατηθεί για 8 εβδομάδες.² Οι Σάκο και Βαντσέτι, μαζί με πολλούς ακόμη συντρόφους, μόλις έμαθαν για τον θάνατο του Σαλσέντο κάλεσαν συγκέντρωση διαμαρτυρίας στη Βοστώνη. Συνελήφθησαν κι οι δυο σε διαφορετικά σημεία της πόλης προσπαθώντας να κινητοποιήσουν κόσμο για τη συγκέντρωση, με την κατηγορία της «επικίνδυνης ριζοσπαστικής δραστηριότητας».

Σύντομα βρέθηκαν κατηγορούμενοι για ληστεία μετά φόνου που είχε γίνει την προηγούμενη χρονιά. Ωστόσο τα στοιχεία εναντίον τους αρχικά ήταν ελάχιστα. Στη δίκη, που έγινε τον Ιούνιο του 1921 και κράτησε επτά εβδομάδες, δώδεκα μάρτυρες είπαν ότι ο Βαντσέτι την ώρα της ληστείας έκανε διανομές ψαριών προς τους πελάτες του. Υπάλληλος του ιταλικού προξενείου στη Βοστώνη είπε ότι ο Σάκο εκείνη την ώρα είχε επισκεφτεί το προξενείο για το διαβατήριό του. Επιπλέον κάποιος άλλος ομολόγησε ότι είχε διαπράξει τη ληστεία και ότι οι δύο κατηγορούμενοι δεν είχαν καμία σχέση.

Ο δικαστής Γουέμπερ Θέιερ που τους καταδίκασε σε θάνατο απεφάνθη,

2. Είχε ήδη κρατηθεί εκεί δύο ολόκληρους μήνες, γεγονός που γνώριζε μόνον η γυναίκα του, «φιλοξενούμενος» στο ίδιο δωμάτιο με τον σύντροφό του Έλια, με καθαρά σεντόνια, πλούσια γεύματα και την ειδική μεταχείριση που επιφύλασσε η αστυνομία στους ανθρώπους που ήθελε να χρησιμοποιήσει ως «πληροφορητές». Οι *New York Times* στις 4 Μαΐου 1920 θριαμβολόγησαν την επομένη του θανάτου του ότι «η αυτοκτονία ανασηκώνει το πέπλο του μυστηρίου έρευνας που εκτείνεται ως την Ευρώπη», συμπληρώνοντας ότι ο Σαλσέντο πήδηξε από φόβο μην τον σκοτώσουν οι δικοί του. Ο Σαλσέντο δούλευε στο τυπογραφείο Canzani, όπου σύμφωνα με τους ομοσπονδιακούς πράκτορες είχε τυπωθεί η μπροσούρα *Plain Words* (Σταράτα Λόγια) που είχε βρεθεί στις 2 Ιουνίου 1919 δίπλα στον Κάρολο Βαλντονότσι, που έχασε τη ζωή του από εκρηκτικό μηχανισμό που έσκασε στα χέρια του κατά την επίθεση στο σπίτι του γενικού εισαγγελέα Μίτσελ Πάλμερ.

σύμφωνα με τα πρακτικά της δίκης: «[Ο Βαντσέτι] μπορεί να μην διέπραξε το έγκλημα που του αποδίδεται, ωστόσο είναι οπωσδήποτε ηθικός του αυτουργός, αφού είναι εχθρός των υφιστάμενων θεσμών μας». Ο επικεφαλής των ενόρκων, συνταξιούχος αστυνομικός, φέρεται να είπε σε φίλο του που επέμενε ότι οι δύο είναι αθώοι: «Να πάνε στο διάολο. Να κρεμαστούν όπως και να'χει...»

Αυτές όμως οι εκφράσεις που παραδέχονται τον τρόπο και το μίσος ενάντια στους αναρχικούς μετανάστες με τον πιο εξώφθαλμο τρόπο, οι εκφράσεις που καταδικάζουν ανθρώπους σε θάνατο ενώ η ενοχή τους δεν στοιχειοθετείται δικαστικά, φαίνεται να αποτελούν το κύκνειο άσμα της γλώσσας του ανοιχτού ταξικού πολέμου. Η υπόθεση Σάκο και Βαντσέτι φαίνεται να σηματοδοτεί την ανάδυση μιας εξυγίανσης του πολιτικού-δικαστικού λόγου. Κατά τα έξι χρόνια που ακολούθησαν ως την εκτέλεσή τους είναι σφοδρός ο αγώνας του κόσμου να τους υπερασπιστεί με όλα τα μέσα που διέθετε, από τη νομική υπεράσπιση και τα άρθρα στον Τύπο μέχρι τις μαζικές διαδηλώσεις παγκοσμίως, μέχρι τις παραδειγματικές ενέργειες αλληλεγγύης. Εξίσου σφοδρός όμως είναι και ο αγώνας του κρατικοδικαστικού κατεστημένου να εκσυγχρονίσει το δικό του οπλοστάσιο: Ήταν πλέον πολύ σημαντικότερο να φαίνονται όλα εντάξει «στο χαρτί». Δεν μπορούσαν πλέον να εκτελεστούν δύο αναρχικοί ιταλοί εργάτες, αλλά δύο «εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου» και τα δικόγραφα, (με πλαστά ή κατασκευασμένα στοιχεία δεν έχει σημασία) όφειλαν να το αποδεικνύουν.

επτά χρόνια αλληλεγγύης στους Σάκο και Βαντσέτι

Στις 16 Σεπτεμβρίου 1920 ο γκαλεανιστής Μάριο Μπούντα αφιερώνει τη βόμβα στη Wall Street, με 30 νεκρούς και πάνω από 200 τραυματίες, στους Σάκο και Βαντσέτι. Η πρώτη επιχείρηση του θρυλικού αρχηγού του FBI Έντγκαρ Χούμπερ, του οποίου οι αρμοδιότητες διευρύνθηκαν απεριόριστα μετά την επίθεση του Μπούντα, ήταν η εξιχνίαση της αναρχικής συνωμοσίας των γκαλεανιστών. Δεν είναι εύκολο σήμερα να κατανοήσουμε πώς συνδέονται ορισμένα από τα διάσημα αποφθέγματα του Γκαλεάνι με την ευρύτατη κοινωνική αποδοχή που είχαν οι μετανάστες εργάτες Σάκο και Βαντσέτι: «Το αναρχικό κίνημα και το εργατικό κίνημα ακολουθούν δύο παράλληλες γραμμές και έχει αποδειχτεί γεωμετρικά ότι δύο παράλληλες δεν συναντιούνται ποτέ.»³ Κατά τα επτά χρόνια,

3. Λουίτζι Γκαλεάνι. *Το τέλος του αναρχισμού*; στα ελληνικά: εκδόσεις Αλληλεγγύη, χ.χ. [2014:], σ. 49. Πρόκειται για κείμενο από σειρά άρθρων (κάποιων από τα οποία είχαν δημοσιευθεί το 1907) που δημοσιεύθηκαν σε 24 συνέχειες από τον Οκτώβριο του 1924 ως τον Απρίλιο του 1925 στην *L' Adunata dei Refrattari* (Το Κάλεσμα των Ανυπότακτων). εβδομαδιαία ιταλόφωνη έκδοση της Νέας Υόρκης (και το 1925 βγήκαν σε βιβλίο).

από την προφυλάκιση μέχρι την εκτέλεση του Σάκο και του Βαντσέτι (έχει προηγηθεί και η δίκη του Βαντσέτι για μια απόπειρα ληστείας στο Μπριτζγούτερ το 1919) διαδραματίστηκε ένα μεγαλειώδες δημόσιο έπος, διεθνές, πρωτοφανές σε ένταση και αγωνιστικότητα. Από την αρχή, συνδικάτα εργατών και πολιτικές ομάδες από τις δυο πλευρές του Ατλαντικού δεν θα πάψουν να εκδηλώνουν την αλληλεγγύη τους με έντονη δράση και συντονισμένη την καρδιά τους στην υπόθεση. Αυτή η επταετία της αλληλεγγύης είναι η δεύτερη ιστορική φάση που οφείλουμε να εξετάσουμε ξεχωριστά.

Αμέσως μετά την καταδίκη τους στις 14 Ιουλίου 1921 μετά από ολιγόωρη ακροαματική διαδικασία, αρχίζουν οι εφέσεις, τις οποίες καλύπτει η Επιτροπή Υπεράσπισης, η οποία από τη στιγμή της σύστασής της τον Μάιο του 1920 μέχρι το 1927 θα συγκέντρωνε πάνω από 300.000 δολάρια. Οι εφέσεις στηρίζονται σε αναρίθμητες αντιφάσεις τόσο στις καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας, οι οποίες εντωμεταξύ αναθεωρούνται συνεχώς, όσο και στα στοιχεία που προκύπτουν από τις βαλλιστικές έρευνες, αλλά και στο ισχυρό άλλοθι των δύο κατηγορουμένων.

Οι εφέσεις απορρίπτονται η μία μετά την άλλη, πρώτα από τον δικαστή, κατόπιν και από το ανώτατο δικαστήριο της πολιτείας της Μασαχουσέτης. Όσο δημοσιοποιούνται οι αποδείξεις της αθωότητάς τους η παγκόσμια καμπάνια υπεράσπισης φουντώνει. Όταν, τον Απρίλιο του 1927, οι Σάκο και Βαντσέτι καταδικάζονται σε θάνατο, το κύμα αλληλεγγύης, καθώς και εκατοντάδες τηλεγραφήματα επιφανών προσώπων που ζητούσαν από τον κυβερνήτη να δώσει χάρη, αναγκάζουν τον κυβερνήτη να συστήσει τριμελή επιτροπή αναμόχλευσης της υπόθεσης. Η απόφαση ωστόσο έχει ληφθεί.

Με την ανακοίνωση της απόφασης, Παρίσι, Λονδίνο, πόλη του Μεξικού, Μπουένος Άιρες και εξήντα ιταλικές πόλεις σείονται από τις διαδηλώσεις διαμαρτυρίας για να αποτρέψουν την εκτέλεση των δύο αγωνιστών. Η εκτέλεση των Σάκο και Βαντσέτι με ηλεκτρική καρέκλα τελικά λαμβάνει χώρα στις 23 Αυγούστου 1927 κι αμέσως ξεσπούν βίαιες ταραχές σε πολλές πόλεις του κόσμου.⁴

Η επταετία αυτή περιλαμβάνει και πολλά αφηγήματα ιδιωτικά, όσων είδαν και άκουσαν από κοντά στη φυλακή τον Σάκο και τον Βαντσέτι. Οι συνεντεύ-

4. Ο δικηγόρος Μουρ από την αρχή επιλέγει να πολιτικοποιήσει έντονα την υπόθεση. Τον αλλάζουν στον τέταρτο χρόνο της κράτησης με έναν μετριοπαθέστερο, αφού ακόμη κι οι ίδιοι οι σύντροφοι των προφυλακισμένων δεν αντέχουν τα δυσβάσταχτα έξοδα της τακτικής του. Ο Μουρ είχε υποσχεθεί για παράδειγμα ένα υπέρογκο ποσό που θα έβγαινε από το ταμείο υποστήριξης σε όποιον υπεδείκνυε τον πραγματικό υπεύθυνο του εγκλήματος για το οποίο κατηγορούνταν οι πελάτες του.

Ξεις που πήρε αργότερα ο αναρχικός ιστορικός Πολ Άβριτς μαρτυρούν τη στήριξη των δύο αγωνιστών ακόμη και από τη συντηρητική και θεοσεβούμενη ιταλική κοινότητα στο Πλύμουθ της Μασαχουσέτης. Οι γείτονες και γνωστοί τους φαίνεται να εκτιμούσαν ιδιαίτερα τον Σάκο και τον Βαντσέτι για την καλοσύνη που πάντοτε επεδείκνυαν.⁵

Μια τρίτη φάση ξεκινά μετά την εκτέλεση. Εκατοντάδες έργα και χιλιάδες συζητήσεις εμπνεύστηκαν από την ήττα που φάνταζε σαν νίκη. Το 1927 ο γελοιογράφος Φρεντ Έλις ξεκινάει τη σειρά «Η Υπόθεση Σάκο και Βαντσέτι» σε γελοιογραφίες για την εφημερίδα *Daily Worker*. Ο Χέρμπερτ Τζορτζ Γουελς και ο Άπτον Σίνκλερ δημοσιεύουν μυθιστορήματα το 1928 με αναφορές στη δίκη και τους πρωταγωνιστές της. Το 1932 ο Μπεν Σαν ολοκληρώνει μια τεράστια αφηγηματική τοιχογραφία με θέμα «Τα Πάθη του Σάκο και του Βαντσέτι». Είκοσι τρία μυθιστορήματα, διηγήματα και θεατρικά έργα, δεκαπέντε βιβλία για την κοινωνική και τη νομική διάσταση της υπόθεσης, ποιήματα από δεκάδες επώνυμους και ανώνυμους ποιητές, εκθέσεις και εικαστικά έργα, μια λαϊκή όπερα (του Μαρκ Μπλιτσστάιν) και οι μπαλάντες του Γούντι Γκάθρι, τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές, πολυάριθμες προκηρύξεις και άρθρα⁶ συμπληρώθηκαν στο Sacco Vanzetti Project Web Site⁷ που ξεκίνησε το 2002 με έδρα το Γούντστοκ του Βερμόντ. Η εκτέλεση των δύο αγωνιστών δεν έγινε αισθητή μόνο ως μια αποτυχία των ενστάσεων, ή ως ματαίωση της ενθουσιώδους καμπάνιας υπεράσπισης, μα ως ένας θρίαμβος του ήθους και της παγκόσμιας αλληλεγγύης.

ο καθ' ημάς Ριζοσπάστης

Η υπόθεση όσο πλησίαζε η εκτέλεση αποτέλεσε είδηση για όλες τις αστικές εφημερίδες στην Ευρώπη. Στην Ελλάδα οι ανταποκρίσεις από Βερολίνο, Παρίσι και Γενεύη μεταφέρονταν σε πρωτοσέλιδες ειδήσεις. Προκαλούσε τέτοια αίσθηση η ωμότητα της αμερικανικής δικαιοσύνης, που ο Τύπος δεν μπορούσε να αποφύγει τις αναφορές στο παγκόσμιο κίνημα αλληλεγγύης. Επιπλέον, οι ταραχές που ξέσπασαν δεν μπορούσαν να μείνουν ασχολίαστες. Η έμφαση μπορεί να έπεφτε στις καταστροφές που προξενήθηκαν μετά την αναγγελία της εκτέλεσης και όχι τόσο στα αιτήματα που προωθούσε αυτό το κίνημα,

5. Paul Avrich. *Anarchist Voices: An Oral History of Anarchism in America*. Πρίνστον: Princeton University Press, 1995, σελ. 100, 105.

6. Βλ. και Lisa McGitt. "The Passion of Sacco and Vanzetti: A Global History", *The Journal of American History*, Μάρτιος 2007, σσ. 1085-1115, για τη διεθνή διάσταση της αλληλεγγύης στους δύο αγωνιστές.

7. <http://www.saccovanzettiproject.org/pages/bibliography> - κατηγορημένος ιστότοπος.

ωστόσο ήταν αναπόφευκτη η εμπλοκή της λεγόμενης κοινής γνώμης στην υπόθεση, εμπλοκή που ποτέ δεν είναι μόνον συναισθηματική, αφού περιλαμβάνει και λογικές-πολιτικές διεργασίες.

Την υπόθεση Σάκο και Βαντσέτι ακολούθησαν με αγωνία και αλληλεγγύη οι Έλληνες κομμουνιστές. Ο *Ριζοσπάστης* από την αρχή της δίκης δημοσιεύει ανταποκρίσεις από το Παρίσι, το Βερολίνο και τη Γενεύη σχετικά με την υπόθεση και πυκνώνει μάλιστα τα πρωτοσέλιδα για τους Σάκο και Βαντσέτι το καλοκαίρι του 1927, όσο κρίνεται ακόμη η υπόθεση της εκτέλεσης και όσο διαρκούν οι παγκόσμιες κινητοποιήσεις αμέσως μετά, μέχρι και τα τέλη του Σεπτεμβρίου της ίδιας χρονιάς.⁸

Μέχρι και στα πολύ πρόσφατα χρόνια, ο *Ριζοσπάστης* παρουσίαζε την υπόθεση στις μεγάλες επετείους ως περίπτωση κατάφωρης ταξικής αδικίας από την πλευρά του αστικού κράτους και ως παράδειγμα αλληλεγγύης του εργατικού κινήματος, συνοδεύοντας την παρουσίαση με κάποιο σχόλιο κριτικής στο ρεύμα του αναρχισμού. Οι αστικές εφημερίδες, όπως το *Εμπρός*, το *Σκριπ* ή και η *Μακεδονία*, θα επιδείξουν έναν αποτροπιασμό για την αδιόλακτη δικαιοσύνη των ΗΠΑ που είχε αρχίσει να γενικεύεται, ακόμη κι αν επρόκειτο για «κομμουνιστάς».

Ορισμένες λεπτομέρειες ενδεικτικές του είδους της αλληλεγγύης που εκδήλωνε ο *Ριζοσπάστης* (εν όψει μιας υπόθεσης που είχε λάβει τόσο μεγάλη δημοσιότητα και ενός αγώνα με τόση εμβέλεια) επιβεβαιώνουν ότι η ακτινοβολία των γεγονότων δεν μπορούσε να αγνοηθεί:

Στον *Ριζοσπάστη* της 24ης Αυγούστου 1927 δεν αναφέρεται η λέξη «αναρχικοί», ούτε αναφέρονται οι διάφορες αντιδράσεις-απαντήσεις από συντρόφους των εκτελεσθέντων σε όλον τον κόσμο. Η υπόθεση μάλιστα τη μέρα μετά την εκτέλεση αναφέρεται στη στήλη «Κόκκινες Πινελιές» κάτω από την κύρια στήλη «Τέχνη και Ζωή», όπου ο «Προλετάριος» με ένα λυρικότατο, συναισθηματικό κείμενο επιλέγει να κρατήσει μια απόσταση από την ίδια τη δράση των δύο εργατών και να εστιάσει την προσοχή του στη βαρβαρότητα του κοινού εχθρού, μιλώντας ειρωνικά για «νίκη» των βαρβάρων. Προσέχει να εκφράσει ταξική αλληλεγγύη, αλλά ως εκεί.

«Η αυλαία πέφτει. Αναγγέλλουν τη νίκη τους. Χειροκροτήστε... Οι ηθοποιοί μετά το φριχτό τους ρόλο ζητούν την αποθέωση της δόξας. Αποθεώνονται μέσα στο φανταχτερό έργο τους. Έστησαν την κυριαρχία τους σ' ανθρώπινα κόκκαλα, τα στερέωσαν όμορφα, όμορφα τα ταχτοποιήσαν προσεχτικά κι αυτό το ωνόμασαν πολιτισμό. Έλει-

8. Ολόκληρο το αρχείο και εδώ: <http://efimeris.nlg.gr/ns/main.html>

πε μόνο το χοντρό στολίδι, έλειπε το μυθικό διαμάντι που στερωμένο στο στέμμα τους θα έστελνε την ακτινοβολία του σ' όλο τον κόσμο, σ' όλους τους αιώνες, που θα έδινε το γενικό τόνο στον πολιτισμό βαρβάρων. Και το στολίδι βρέθηκε. Το φανταχτερό σύμπλεγμα Σάκκο-Βανζέτι καρφώθηκε στο στέμμα της κυριαρχίας των βαρβάρων. Κι αν όλοι οι ήλιοι σβύσουν και τ' άστρα, το διαμάντι αυτό θα λάμπει ως το τέλος των αιώνων και θα σκορπάει το ρίγος της φρίκης και της αηδίας για ένα κόσμο που έχει παραφρονήσει από το μίσος κι έχει χάσει το ρυθμό του λογισμού του.»

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1921 το κίνημα της διαμαρτυρίας είχε ήδη ξεκινήσει. Στο δημοσίευμα του *Ριζοσπάστη* στη στήλη «Κομμουνιστικά Νέα» και με τίτλο «Ένα έγκλημα της αστικής δικαιοσύνης», οι Σάκο και Βαντσέτο [sic] χαρακτηρίζονται «θερμού ιταλοί συνδικαλιστές» οι οποίοι «τιμωρήθηκαν κυρίως δια την έκτακτον δραστηριότητα, με την οποίαν ειργάσθησαν υπέρ της διαδόσεως του σοσιαλισμού στις Ηνωμένες Πολιτείας.»

Το πρωτοσέλιδο του *Ριζοσπάστη* 6 χρόνια μετά, στις 6 Σεπτεμβρίου του 1927, δυο περίπου βδομάδες μετά την εκτέλεση, έχει σύνθημα «Στην τρομοκρατία της μπουρζουαζίας το προλεταριάτο πρέπει να απαντήσει με την επαναστατική πάλη δια την εξουσία!». Το άρθρο έχει ξεκάθαρο χαρακτήρα νουθεσίας:

«Το μόνο συμπέρασμα (...) είναι ότι η αγανάκτηση του προλεταριάτου για τον φόνο των δύο αναρχικών εργατών (...) δεν πρέπει να εκδηλωθή με τις διαμαρτυρίες κατά της “αδικίας” και της έλλειψης “αντικειμενικότητας” των Αμερικανικών δικαστηρίων, (...) πρέπει να διοχετευτή στην κοίτη της πραγματικής επαναστατικής προλεταριακής πάλης εναντίον των βάσεων της καπιταλιστικής κυριαρχίας.»

Και αμέσως παρακάτω:

«Ο Σάκκο και ο Βαντζέτι δεν είναι ούτε οι πρώτοι ούτε οι τελευταίοι μάρτυρες του προλεταριακού έργου.»

Την Τρίτη 13 Σεπτεμβρίου 1927 ο *Ριζοσπάστης* δημοσιεύει δεξιά στην πρώτη του σελίδα μεταφρασμένο, αρκετά ελεύθερα, απόσπασμα «από τα απομνημονεύματα του Βαρθολομαίου Βαντζέτι» με τίτλο «Καλές και κακές μέρες» και συγκεκριμένα κάποια «χωρία [που] δίνουν την καλύτερη ιδέα για την άθλια ζωή που δεν έπαψε να [...] τσακίζει [sic] το Βαντζέτι καθώς πιέζει λίγο πολύ τους προλετάρους όλου του κόσμου.»

Στα χωρία αυτά περιλαμβάνεται και η στάση του Βαντσέτι στους χώρους δουλειάς, στάση ενός αφοσιωμένου στις δικές του ανθρώπινες αξίες αναρχοκομμουνιστή, που η εφημερίδα σίγουρα δεν μπορούσε να ψέξει. «Η συμμετοχή μου σε συνελεύσεις μ' εμπόδιζε να ξαναβρώ δουλειά. Και ωστόσο ούτε ένας από τους πάτρωνές μου δε μπορούσε να παραπονείται για τη δουλειά μου[.] Το μόνο μου ελάττωμα ήταν που ήθελα να ανοίξω τα μάτια των συντρόφων μου για τη θλιβερή τους μοίρα.»

«νέα» στοιχεία

Μια τέταρτη ιστορική στιγμή –μάλλον παρενθετική αλλά σημαδιακή για τους καιρούς– η αναμόχλευση της υπόθεσης το 1977: Διάφορες προσπάθειες αναθεώρησης των νομικών πρακτικών της δίκης θα επιτρέψουν στον Μάικλ Δουκάκη να χρησιμοποιήσει την υπόθεση για να εξαγάγει πολιτική υπεραξία από τη μνήμη της «δημοκρατικής Βοστώνης» για την «υπόθεση Ντρέουφους της Αμερικής».⁹ Στη φάση αυτή οι φάκελοι ξανανοίγουν για να αποδείξουν ότι το πρόβλημα ήταν νομικό, υπενθυμίζουν ότι κάποιος είχε αναλάβει την ευθύνη της ληστείας και της δολοφονίας στο Μπρέιντρι μεσούσης της δίκης, ότι οι κρατούμενοι ήταν θύματα – με άλλα λόγια, ότι έπρεπε να είχαν επικρατήσει οι φιλελεύθεροι δημοσιογράφοι και πολιτικοί.¹⁰

Σε μια ραδιοφωνική συνέντευξή του το 2006 στους Σονάλι Κολατκάρ και Γκάμπριελ Ρόμαν ο Χάουαρντ Ζιν σχολίασε δημοσίευμα των *LA Times* του Δεκεμβρίου 2005 σύμφωνα με το οποίο ο Άπτον Σίνκλερ σε επιστολή του είχε γράψει ότι οι δύο κατηγορούμενοι ήταν ένοχοι, όπως του είχε εμπιστευθεί ο δικηγόρος τους Φρεντ Μουρ¹¹.

9. Πενήντα χρόνια ακριβώς μετά την εκτέλεση των Σάκο και Βαντσέτι από την Κοινοπολιτεία της Μασαχουσέτης, τον Ιούλιο του 1977, ο ελληνικής καταγωγής πολιτικός, κυβερνήτης τότε της Μασαχουσέτης, αποφάσισε να αποκαταστήσει τη μνήμη των Σάκο και Βαντσέτι ενώπιον των ψηφοφόρων του. Με το σκεπτικό ότι «ο λαός της Μασαχουσέτης είναι σήμερα περήφανος για τη δύναμη και τη ζωντάνια των κυβερνητικών του θεσμών, ειδικά δε για την υψηλή ποιότητα του νομικού συστήματος» βρήκε την ευκαιρία να κάνει έκκληση στους πολίτες να «αποτρέψουν τις δυνάμεις της έλλειψης ανοχής, του φόβου και του μίσους» και ανακοίνωσε την «αφαίρεση κάθε στίγματος από το όνομα το δικό τους, των οικογενειών τους και των απογόνων τους».

10. Αποκαλύφθηκε το (ανήκουστο άραγε;) γεγονός ότι το τηλέφωνο του Φέλιξ Φρανκφούρτερ, καθηγητή Νομικής και θερμού υποστηρικτή της απελευθέρωσης των Σάκο και Βαντσέτι, ήταν υπό παρακολούθηση το 1927. Αντίθετα, πιο πολύ ενδιαφέρον έχουν κάποια προσωπικά στοιχεία, όπως π.χ. το ότι η σύζυγος του Φρανκφούρτερ, μετά την εκτέλεση αφιέρωσε μεγάλο μέρος του ταλέντου και της αγάπης της στην επιμέλεια της *Αλληλογραφίας* των Σάκο και Βαντσέτι, βρίσκοντας έτσι νόημα στη ζωή της και κάποια ανακούφιση από τις κρίσεις κατάθλιψης που την ταλαιπωρούσαν.

11. Howard Zinn, συνέντευξη στους Sonali Kolhatkar και Gabriel Roman, 18 Ιανουαρίου 2006, εκπομπή Uprising, KPFF, Pacifica Radio Λος Άντζελες, www.uprisingradio.org.

«...[Τ]ο σημαντικό δεν είναι τόσο το ζήτημα της ενοχής ή της αθωότητάς τους, το οποίο σίγουρα δεν λύθηκε στη δίκη και δεν ξέρω αν θα λυθεί ποτέ... Το σημαντικό είναι ότι αποκάλυψε τη φύση του δικαστικού συστήματος των ΗΠΑ, ενός συστήματος που πάντοτε υπήρξε άδικο για τους ξένους, άδικο για τους φτωχούς, άδικο για τους ριζοπάστες. Και αυτό επιδεινώνεται σε εποχές πολέμου...»

Ο Ζιν δίνει ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι η υπόθεση προέκυψε αμέσως μετά το τέλος του παγκοσμίου πολέμου, όταν ακόμη κυριαρχούσε στη χώρα η ατμόσφαιρα του πολέμου. Ίσως είναι ακόμη πιο σημαντικό όμως ότι οι Σάκο και Βαντσέτι δεν εκτελέστηκαν «με συνοπτικές διαδικασίες», αλλά αντίθετα η ενοχή τους έπρεπε να «αποδειχθεί» σε μια κακοστημένη θεατρική παράσταση που σερνόταν για χρόνια ολόκληρα...

Σήμερα η υπόθεση ζει ως πούμε την πέμπτη μετεμψύχωσή της. Σε μια κοινωνία όπου οι αξίες που πρέσβευαν οι δύο αγωνιστές –αξίες που τους καθιστούν κάτι πολύ παραπάνω από μάρτυρες– είναι μάλλον ντεμοντέ, η υπόθεση Σάκο και Βαντσέτι χωράει σε μερικές ιστοσελίδες, μερικά τοπικά σεμινάρια ιστορίας, ορισμένες ενδιαφέρουσες παραγράφους σε νομικά χρονικά του εικοστού αιώνα. Συμβολίζει για τους φιλελεύθερους τους κινδύνους μιας αδιάλλακτης και αυθαίρετης δικαστικής εξουσίας. Για τους ριζοσπάστες, το εύρος που μπορεί να λάβει η αλληλεγγύη και η αντίσταση ενάντια στην αδικία. Φαίνεται όμως πως δεν προσφέρει μόνο διδάγματα. Η υπόθεση των δύο ιταλών είχε κυρίως ένα ιστορικό και ηθικό πλεόνασμα. Η στάση των δύο αναρχικών στο δικαστήριο, η επιμονή τους ότι είναι με το μέρος του δικίου μαζί με όλο το κίνημα των φτωχών, των εργατών, των αδικημένων ολόκληρου του κόσμου καθιστά μάλλον εκτός θέματος κάθε συζήτηση για την «αθωότητα των θυμάτων». Αυτοί οι άνθρωποι κάθε άλλο παρά θύματα υπήρξαν.

Έχει δίκιο ο Ρόμπερτ Ντ' Ατίλιο που γράφει στην *Εγκυκλοπαίδεια της Αμερικανικής Αριστεράς* το 1990 ότι: «[η] υπόθεση παραμένει σπουδαία όχι μόνον γιατί έθεσε σε αμφισβήτηση ορισμένες θεμελιώδεις αντιλήψεις για την αμερικανική κοινωνία», δηλαδή ότι δήθεν είναι πλουραλιστική, ανεκτική, ότι ξεπέρασε την ξενοφοβία, τον αντικομμουνισμό και το μίσος της για τους αναρχικούς και τους αντιρρησίες, ότι οι δικαστές και οι πολιτικοί της στηρίζουν τις αξίες της δικαιοσύνης και της πολιτικής ανεξιθρησκίας. «Αλλά επειδή», συνεχίζει, «θέτει υπό αμφισβήτηση ορισμένες θεμελιώδεις αντιλήψεις για την αμερικανική ιστορία», ανατρέπει δηλαδή όσα διακηρύττονται ακόμη και σήμερα (με την υποτιθέμενη διαφάνεια και την αποκατάσταση του ονόματος των αγωνιστών) για τον τρόπο που διαγράφονται πρόσωπα και γεγονότα και

ξαναγράφονται από την εξουσία για να εξυπηρετήσουν εκ των υστέρων ένα φαύλο αφήγημα για το παρελθόν.

Ο Βαντσέτι έγραφε χαρακτηριστικά σε ένα γράμμα του: «Η τελειότητα στοιχίζει ακριβά κι είναι δύσκολο να τη φθάσουμε. Κουράστηκα περισσότερο να γίνω συνειδητός αναρχικός παρά ν' αντιμετωπίσω τους ιεροεξεταστές». Αυτό το απόσπασμα δηλώνει περισσότερο μια επιμονή στην ηθική του αλήθεια, παρά ένα ξεροκέφαλο θράσος απέναντι στην πραγματικότητα.

Δεν υπάρχει κάποιο καινούργιο στοιχείο να αποκαλυφθεί. Τα αρχεία του FBI για την υπόθεση, οι νομικοί φάκελοι, οι πολυάριθμες εκδόσεις, είναι προσβάσιμα στο ίντερνετ και την ανοιχτή αγορά. Αρχεία και μαρτυρίες χρησιμοποιήθηκαν δεόντως κι από έναν καθηγητή Νομικής ο οποίος, στο βιβλίο του με τον χαρακτηριστικό τίτλο *Kill now, talk forever*, διατηρεί ακόμη τις επιστημονικές αμφιβολίες του για την αθωότητα «ειδικά του Σάκο» και επιδιώκει την αποκατάσταση των δημίων: του προέδρου του πανεπιστημίου του Χάρβαρντ, ηγετική μορφή της επιτροπής που τελευταία στιγμή έκρινε την ακροαματική διαδικασία «σχετικά δίκαιη» κι έδωσε το πράσινο φως της νομιμοποίησης να κατέβει ο διακόπτης της ηλεκτρικής καρέκλας, των δικαστών που ενεπλάκησαν στο φόνο με την εκδικητική λύσσα της σύνεσης. Στα τεχνικά αυτά ζητήματα έχουν δοθεί πολλές απαντήσεις. Αξίζει ωστόσο να θυμόμαστε κάθε τόσο ορισμένες μαρτυρίες που αφήνουν μια σταγόνα συναισθηματικού αίματος. Μια ολόκληρη μηχανή φόβου και βαναυσότητας (το κρατικό κατεστημένο των ΗΠΑ της δεκαετίας του '20 και κατόπιν η υποκρισία των «Δημοκρατικών» να κηρύξουν επισήμως την 23η Αυγούστου «Ημέρα του Νίκολα Σάκο και του Μπαρτολομέο Βαντσέτι») δεν μπορεί να τη σβήσει.

«ένα σπουδαίο ανθρώπινο τεκμήριο»

Η αυτοβιογραφία του Βαντσέτι είναι μία από τις πολλές εργατικές αυτοβιογραφίες της δεκαετίας του '20 στην Ευρώπη και την Αμερική. Δεν είναι μια πολιτική αυτοβιογραφία, όπως για παράδειγμα η εξαιρετική μαρτυρία της αμερικανίδας αγωνίστριας *Mother Jones* που πρωτοεκδόθηκε το 1925 και αποτελεί μνημείο εργατικής ιστοριογραφίας. Ούτε αποτελεί ανάμνηση σημαντικών ιστορικών στιγμών για το αναρχικό κίνημα, όπως η αυτοβιογραφία του ιλεγκαλιστή Κλεμάν Ντυβάλ (1850–1935) που έζησε δεκατέσσερα χρόνια εξόριστος στα στρατόπεδα εργασίας της γαλλικής Γουιάνας ως το 1901, όταν πέτυχε η εικοστή του απόπειρα να δραπετεύσει... Είναι αμφίβολο μάλιστα αν θα γραφόταν καν το κείμενο αυτό, αν ο Βαντσέτι δεν είχε βρεθεί τόσα χρόνια στη φυλακή.

Η Άλις Στόουν Μπλάκγουελ, γράφει στον πρόλογο της πρώτης δημοσίευσης της μπροσούρας τον Αύγουστο του 1924:

«Η υπόθεση Σάκο και Βαντσέτι έχει στρέψει την παγκόσμια προσοχή επάνω της. Πολύ λίγοι άνθρωποι, εκτός από αυτούς που ασχολούνται με την υπόθεση, γνωρίζουν τις προσωπικότητες των δύο ανδρών των οποίων η μοίρα έχει προκαλέσει το διεθνές ενδιαφέρον. Είχα το πρόνομο να γνωρίσω προσωπικά τον Βαντσέτι και εντυπωσιάστηκα από την απλότητα και την ειλικρίνειά του. Η πίστη στην αθωότητά του, την οποία μοιράζονται όσοι παρακολούθησαν τις δίκες, γίνεται ακόμη ισχυρότερη όταν τον γνωρίσει κανείς. Παρόλο που εδώ και τρία χρόνια ζει υπό τη σκιά μιας θανατικής ποινής, διατηρεί έναν ήπιο χαρακτήρα κι ένα έντονο ενδιαφέρον για τα παγκόσμια ζητήματα, ενώ η δίψα του για γνώση είναι πραγματικά αστείρευτη. Κάθε κρατούμενος του Κρατικού Σωφρονιστικού Καταστήματος της Μασαχουσέτης στο Τσάρλσταουν είναι υποχρεωμένος να ολοκληρώνει μια ποσότητα εργασίας με το κομμάτι που υπολογίζεται ότι κρατά οκτώ ώρες. Ο Βαντσέτι, με την εξαιρετική εργατικότητά του, τελειώνει τη δουλειά του νωρίτερα και χρησιμοποιεί την ώρα που του μένει για να μελετήσει αγγλική λογοτεχνία. Η αυτοβιογραφία του Βαντσέτι (...) είναι ένα σπουδαίο ανθρώπινο τεκμήριο. Είθε ο αναγνώστης να την πλησιάσει με ανοιχτό μυαλό, είθε ο δικαστής να αναρωτηθεί αν η μαρτυρία αυτή παραπέμπει στον χαρακτήρα ενός εγκληματία.»

Η μπροσούρα λοιπόν, απευθύνεται στο κοινό της δίκης: Δημοσιεύτηκε για να συμπληρώσει τα τεκμήρια της αθωότητας του Βαντσέτι. Αυτό ωστόσο για τον ίδιο τον Βαντσέτι φαίνεται να υπήρξε μόνο η αφορμή, αφού διόλου δεν τονίζει στοιχεία που θα συγκινούσαν τον κόσμο της λήψης των δικαστικών αποφάσεων... Πρόκειται για κείμενο όπου ο Βαντσέτι βρίσκει την ευκαιρία να αυτοσυστηθεί και να θυμηθεί, εν όψει της εκτέλεσής του που ακόμη φαντάζει θολή, το πέρασμά του απο στιγμές που διαμόρφωσαν τη συνείδησή του. Ενσαρκώνει μία στάση που μακράν απέχει από τη μετάνοια, υπερβάνει με χαμόγελο τη μοιρολατρεία, αλλά από την άλλη δεν εμφορείται από την έπαρση του αυτονόητα δικαιωμένου από την ιστορία. Αυτό είναι το απόσταγμα της ηθικής και πολιτικής κληρονομιάς του υπέροχου αυτού αγωνιστή. Η μικρή του ιστορία είναι ένα τεκμήριο αξιοπρέπειας – και μιας απέραντης αγάπης, που σήμερα φαντάζει κάπως παρὰξενη.

Παράρτημα

Στιγμές του ταξικού πολέμου στις ΗΠΑ ως τη σύλληψη των Σάκο και Βαντσέτι

Για να κατανοήσουμε τη στάση του κράτους στην υπόθεση Σάκο και Βαντσέτι, αλλά και τις επιλογές των δύο μεταναστών εργατών (επιλογές από έναν συγκεκριμένο ορίζοντα δυνατοτήτων πολιτικής ένταξης και ευαισθητοποίησης) θα πρέπει να εντάξουμε την υπόθεση όχι μόνον στο άμεσο περιβάλλον της κόκκινης απειλής από το 1918, αλλά στο πλαίσιο ενός αδυσώπητου ταξικού πολέμου που διεξαγόταν τουλάχιστον από τον αμερικανικό εμφύλιο. Ο πόλεμος ενάντια στους εργάτες, με πολλές χιλιάδες θύματα στις σφοδρές μάχες (και δεκάδες χιλιάδες καταγεγραμμένα –και πόσα άγνωστα– ατυχήματα σε ορυχεία), είχε πολλές διακυμάνσεις.¹

Όταν σε κάποιον τομέα η παραγωγή και τα κέρδη των αφεντικών φαινόταν να μειώνονται, όταν οι απεργίες αγρίευαν και ακινητοποιούσαν την παραγωγή, η εργοδοσία επινοούσε συνεχώς μεθόδους υπέρβασης των εμποδίων: Συνεργαζόταν με πρακτορεία ντετέκτιβ που ειδικεύονταν στην παρακολούθηση, τη ρουφιανιά και την απεργοσπασία, φρόντιζε για την απόλυση και τη δίωξη ριζοσπαστικών στοιχείων (που πολλές φορές οδηγούσε σε φυλάκιση ή απέλασή τους από την πολιτεία), αντικαθιστούσε τους απεργούς με απεισιμένους απεργοσπάστες (μαύρους, ευρωπαϊούς, κινέζους), ή, όταν το πράγμα δεν πήγαινε άλλο, κατέφευγε στην αστυνομία, τον πολιτειακό στρατό και την εθνοφρουρά, γράφοντας μια ιστορία αναρίθμητων σφαγών.

Μέχρι τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, οι νίκες των εργατικών αγώνων είναι εντυπωσιακές τόσο στο επίπεδο των διεκδικήσεων και της καταχύρωσης των

1. Ενδεικτική βιβλιογραφία: Adrian Paradis, *The Labor Reference Book*, Chilton Book Co 1972. Ronald L. Filippelli, *Labor conflict in the United States: an encyclopedia*, Garland Publishing 1990. ICTUR κ.ά. (επιμ.), *Trade Unions of the World*, John Harper Publishing, 6η έκδοση 2005. Eric Arnesen (επιμ.), *Encyclopedia of U.S. Labor and Working-Class History*, Routledge/Taylor & Francis 2006. Millie Beik (επιμ.), *Labor Relations: Major Issues in American History*, Greenwood 2005. Melvyn Dubofsky και Foster Rhea Dulles, *Labor in America: A History*, Wiley-Blackwell, 8η έκδοση 2010. Aaron Brenner κ.ά., *The Encyclopedia of Strikes in American History*, Armonk 2009. Paul Frymer, *Black and Blue: African Americans, the Labor Movement, and the Decline of the Democratic Party*, Princeton University Press 2008. Julie Greene, *Pure and Simple Politics: The American Federation of Labor and Political Activism, 1881-1917*, Cambridge University Press 1998. John H. M. Laslett, *Labor and the Left; a study of socialist and radical influences in the American labor movement, 1881-1924*, Basic Books 1970. David Montgomery, "Strikes in Nineteenth-Century America," *Social Science History* 1980, τεύχος 4, 1, σσ. 81-104. Christopher L. Tomlins, *The state and the unions: labor relations, law, and the organized labor movement in America, 1880-1960*, Cambridge University Press Archive 1985.

δικαιωμάτων, όσο και ως προς την παρακαταθήκη οργανωτικών δομών με βάθος και στην οικοδόμηση αρχών αλληλεγγύης, αλληλαβοήθειας και αυτονομίας στους κόλπους του εργατικού κινήματος και της κοινωνίας των ΗΠΑ. Για την εκρίζωση των δομών αυτών χρειάστηκε ολόκληρο το ημερολόγιο του αίματος του υπόλοιπου εικοστού αιώνα.

Στην περίοδο από τις αρχές του πρώτου παγκοσμίου πολέμου μέχρι τη σύλληψη των Σάκο και Βαντσέτι, το ζήτημα της αποτελεσματικότητας της αντίστασης των εργατών στον ταξικό πόλεμο φαινόταν να τίθεται πλέον με άλλους όρους. Πολλοί εργάτες μπορούσαν να απελαθούν μόνο και μόνο επειδή έκαναν δημόσιες ομιλίες, ενώ εντάθηκαν οι ένοπλες επιθέσεις σε μαζικές κινητοποιήσεις και τα λυντσαρίσματα αγωνιστών και υπόπτων. Όλο και περισσότεροι εργάτες εξωθούνταν πλέον σε θέσεις που και οι ίδιοι έβλεπαν ότι ενείχαν τον κίνδυνο της αυτοκαταστροφής.

Είναι φανερό ότι η ίδια η αξία της παραγωγής έπαιζε τον πρωτεύοντα ρόλο: Δεν είναι τυχαίο ότι κατά τη διάρκεια του πολέμου, η βιομηχανική παραγωγή (τροφής, χαλκού, ξυλείας) απέκτησε τεράστια σημασία για τους εργοδότες και οι αγώνες και οι διεκδικήσεις των εργατών πύκνωσαν και πολλαπλασιάστηκαν.

Είναι σημαντικά τα νούμερα της παραγωγής στις ΗΠΑ, όπως τα μεταφέρει στην *Παγκόσμια Ιστορία* της η Ακαδημία Επιστημών της ΕΣΣΔ και μεταφράζει το 2007 ο Ριζοσπάστης² για να εξηγήσει την υπόθεση Σάκο και Βαντσέτι:

«Στις αρχές του 20ού αιώνα οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ζούσαν στον πυρετό μιας αλματώδους οικονομικής ανάπτυξης και ξεπερνούσαν όλα τα άλλα κράτη στο επίπεδο της βιομηχανικής παραγωγής. Η μεταλλουργία των μαύρων μετάλλων και η εξόρυξη γαιάνθρακα αναπτύσσονταν τόσο πολύ γρήγορα που στα 1913 οι ΗΠΑ παρήγαγαν στους κλάδους αυτούς πιο πολλά προϊόντα από την Αγγλία, τη Γερμανία και τη Γαλλία μαζί. Οι εργάτες που δούλευαν στην εργοστασιακή βιομηχανία αυξήθηκαν από 4,7 εκατομμύρια που ήταν το 1889 σε 7 εκατομμύρια το 1914. Η συνολική αξία των βιομηχανικών προϊόντων στην περίοδο αυτή υπερδιπλασιάστηκε για να φτάσει τα 24,2 δισ. δολάρια, ξεπερνώντας κατά πολύ την αξία των προϊόντων από την αγροτική οικονομία. Το κυριότερο χαρακτηριστικό της οικονομικής ανάπτυξης των Ηνωμένων Πολιτειών σ' αυτή την περίοδο ήταν η ανάπτυξη των μονοπωλίων. Μέσα σε τέσσερα χρόνια, για παράδειγμα, από το 1899 έως το 1902, συγκροτήθηκαν 82

τραστ με κεφάλαια 4.318 εκατ. δολαρίων. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, το 2% των επιχειρήσεων που το κεφάλαιο της καθεμιάς ξεπερνούσε τα 100 εκατ. δολάρια, είχαν συγκεντρώσει στα χέρια τους το 29% των κεφαλαίων όλων των μονοπωλιακών συγκροτημάτων».

Από την άλλη, η ιστορία επουδενί δεν εξαντλείται στους αναπτυξιακούς δείκτες. Οι εργάτες έγραψαν μια θαυμαστή εποποιία άμυνας και πρωτοβουλίας. Για να έχουμε μια συγκριτική εικόνα του όγκου των οργανωμένων εργατών στις αρχές του αιώνα, θα πρέπει να συγκρίνουμε τα 100.000 (και κυμαινόμενα) μέλη των IWW μεταξύ 1916 και 1918 έναντι των μελών της AFL, η οποία στην πιο ριζοσπαστική της στιγμή το 1904 είχε καταφέρει να οργανώσει και να κρατήσει ως και μετά τον πόλεμο τρία εκατομμύρια μέλη (από μισό εκατομμύριο το 1897) με πάρα πολλούς μαύρους και μεξικανούς εργάτες και πολλές οργανώσεις εργατριών.

Δεν έχει λοιπόν νόημα ούτε να διαβάζουμε την ιστορία του εργατικού κινήματος «εσωτερικά», ως να επρόκειτο για μια αυτόνομη εξέλιξη, ούτε στενά στο πλαίσιο των σχέσεων παραγωγής. Υπάρχει ένα πολιτικό υπόλοιπο όπου οι δυνάμεις της κοινωνικής απελευθέρωσης συγκρούστηκαν με το κόμμα του θανάτου.

Η παρακάτω επισκόπηση είναι αρκετή για να δείξει την έκταση των διαίρεσεων και των ανταγωνισμών, της σφαγής, αλλά και της αδιάκοπης αντίστασης στις ΗΠΑ μέχρι την εποχή της δίκης. Η καταστολή και η εκμετάλλευση που βίωσαν οι μαύροι εργάτες, οι κινέζοι, οι ευρωπαϊκοί μετανάστες, οι κάθε είδους ανειδίκευτοι, οι εργάτριες και τα παιδιά σε κάποιες στιγμές όξυνσης έλαβε τον χαρακτήρα γενοκτονίας.

τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1860, αμέσως μετά τον αμερικανικό εμφύλιο (με τουλάχιστον 750.000 νεκρούς και πάνω από ένα εκατομμύριο τραυματίες), το φυλετικό ζήτημα τέθηκε με νέους όρους στα κατά τόπους συνδικάτα. Οι εργοδότες χρησιμοποιούσαν τους αφροαμερικανούς ως απεργοσπάστες ή ως φθηνούς εργαζόμενους που θα αντικαταστατούσαν τους λευκούς απεργούς αν δεν κάθονταν ήσυχα. Οι εργατικές ενώσεις των αφροαμερικανών ωστόσο ήταν τόσο μαχητικές, ειδικά στον Νότο, που η Εθνική Εργατική Ένωση (National Labor Union), το πρώτο ομοσπονδιακό συνδικάτο, που ιδρύθηκε το 1866 με άμισθους αντιπροσώπους και αυτονομία των κατά τόπους οργανώσεων, τους ζήτησε να συμμετέχουν και αυτοί στις γραμμές της. Η απόφαση αυτή τελικά όχι μόνον δεν τηρήθηκε σε τοπικό επίπεδο, αλλά καταπατήθη-

2. [http://www2.rizospastis.gr/storydo?id=4166984&publDate= \(Ριζοσπάστης, Κυριακή 19 Αυγούστου 2007 από το βιβλίο Παγκόσμια Ιστορία, Ακαδημία Επιστημών ΕΣΣΔ, τόμος Ζ2, σσ. 631-632.\)](http://www2.rizospastis.gr/storydo?id=4166984&publDate= (Ριζοσπάστης, Κυριακή 19 Αυγούστου 2007 από το βιβλίο Παγκόσμια Ιστορία, Ακαδημία Επιστημών ΕΣΣΔ, τόμος Ζ2, σσ. 631-632.))

κε με σφοδρότητα από τσιγαράδες, τυπογράφους και οικοδόμους κι έτσι οι αφροαμερικανοί αποκλείστηκαν μέχρι τουλάχιστον τα μέσα του 1880 από τον επίσημο συνδικαλισμό και ωθήθηκαν στο περιθώριο ή, από ανασφάλεια και αδυναμία, σε συντηρητικές πολιτικές επιλογές.

Αντιφατικές ήταν και οι θέσεις της Εθνικής Ένωσης Εργασίας (NLA) ως προς το ζήτημα της κινεζικής μετανάστευσης: Οι ιδιοκτήτες χρυσωρυχείων και μεγάλων έργων προσήλκυσαν εργάτες από την Κίνα και με την άφιξή τους, τους χρησιμοποίησαν ως απεργοσπάστες και υποτιμημένα εργατικά χέρια. Το 1862 η «χρυσή» Καλιφόρνια πέρασε νομοθεσία η οποία δόθηκε «προστάτευε τη λευκή εργασία από τον αθέμιτο ανταγωνισμό με την κινεζική» και επέβαλε ειδικό φόρο στους, ήδη χρεωμένους στην πατρίδα τους για το ταξίδι και επομένως οικονομικά πολύ ευάλωτους, κινέζους μετανάστες. Η ηγεσία του NLA, μετά από ορισμένες αντιρρήσεις, τάχθηκε τελικά υπέρ της ρύθμισης αυτής – πεπεισμένη ότι «οι ξένοι παίρνουν τις δουλειές των λευκών».

Επιφυλακτική ήταν η NLA και ως προς τη συμμετοχή εργατριών στις τάξεις της: Όφειλαν, διακήρυττε η NLA, να έχουν δικαίωμα στη δουλειά και στον μισθό, αλλά όχι και στην ψήφο. Πολλές τοπικές συνδικαλιστικές ενώσεις μάλιστα υπήρξαν μέχρι και εχθρικές προς τις γυναίκες εργάτριες, βλέποντας με καχυποψία τις διεκδικήσεις τους για ίσες αμοιβές με τους (λευκούς) άνδρες.

Ένα ζήτημα που τελικά οδήγησε εν μέρει και στην αυτοδιαίρεση του ομοσπονδιακού συνδικάτου σε «βιομηχανικό» και «πολιτικό» τμήμα ήταν η υποστήριξη του *greenbackism*, ενός είδους τεχνητού πληθωρισμού. Οι υποστηρικτές της τάσης αυτής θεωρούσαν ότι η έκδοση πολλών χαρτονομισμάτων αρκούσε για να φθηνώνει το κεφάλαιο και να καταστήσει ευκολότερη την πρόσβαση των πολλών στα χρήματα. Αυτό θα διευκόλυνε τη δημιουργία ενός συνεταιριστικού κινήματος των παραγωγών και των τεχνιτών (με τους αγρότες τα είχε ήδη σπάσει η NLA λίγα χρόνια πριν λόγω αντικρουόμενων άμεσων συμφερόντων) και τελικά θα «καταργούσε τη μισθωτή σκλαβιά» και θα επέτρεπε στους εργαζόμενους να πάρουν τα προϊόντα της εργασίας στα χέρια τους.

Δεν είχαν συνειδητοποιήσει ότι οι χρηματοοικονομικές κρίσεις, όπως αυτή των αρχών της δεκαετίας του 1870, ήταν σύμφυτες με το εκμεταλλευτικό κοινωνικό σύστημα και όχι ανεξάρτητες από αυτό. Στο πρακτικό επίπεδο, υποτίμησαν το γεγονός ότι οι βιομήχανοι είχαν ήδη γίνει πολύ ευέλικτοι στη συνεργασία τους τόσο με τους κατασταλτικούς μηχανισμούς, ιδιωτικούς και κρατικούς, όσο και με τη δικαστική εξουσία και ότι γνώριζαν πλέον πώς να επιβάλουν (και να άρουν) τους όρους της εργασίας που κάθε φορά τους εξυπηρετούσαν...

Με τον λεγόμενο «πανικό του 1873», την κατάρρευση των τραπεζών σε Ευρώπη και ΗΠΑ, η επίθεση των αφεντικών στις τοπικές οργανώσεις των ερ-

γατών, οι μειώσεις των μισθών και η δημιουργία στρατιάς ανέργων έπληξαν τον ομοσπονδιακό συνδικαλισμό του NLA ανεπανόρθωτα. Ο αριθμός των μελών μειώθηκε δραστικά και τα ριζοσπαστικά αιτήματα που ορισμένοι προωθούσαν, όπως η αλληλεγγύη μαύρων και λευκών, γυναικών και ανδρών, ο διεθνισμός και η ανεξάρτητη πολιτική δραστηριότητα, εξαφανίστηκαν από το προσκήνιο της επίσημης συνδικαλιστικής ατζέντας. Μεταξύ 1873 και 1877, η ύφεση στο χρηματιστήριο και στις αλληλένδετες «μεγάλες επενδύσεις», όπως οι εκτενέστατοι σιδηρόδρομοι στις ΗΠΑ (που από το 1866 ήταν ο τομέας με τους περισσότερους εργαζόμενους μετά τον αγροτικό), έριξαν τις τιμές της γης και μείωσαν τα καθαρά κέρδη των αφεντικών. Εργάτες στη βιομηχανία, στις συγκοινωνίες και τις κατασκευές βυθίζονταν σε μια εργασιακή αβεβαιότητα και εξαθλίωση χωρίς καμία προοπτική επιβίωσης.

από την απεργία του 1877 ως το Σικάγο του 1886

Την απότομη όξυνση του ταξικού πολέμου σήμανε η μεγάλη απεργία των σιδηροδρόμων το 1877, στον απόηχο της Παρισινής Κομμούνας και των συζητήσεων του συνεδρίου της Χάγης της Α' Διεθνούς. Επρόκειτο για κινητοποίηση άμεση και αυθόρμητη, με την έννοια ότι δεν συμφωνήθηκε από κάποιο πανεθνικό όργανο. Ξεκίνησε από το Μάρτινσπεργκ στη δυτική Βιρτζίνια στις 14 Ιουλίου και διήρκεσε 45 ολόκληρες μέρες. Εξαπλώθηκε σε Μέριλαντ, Πενσυλβανία, Ιλινόι και Μισούρι, σε ανθρακωρύχους, μυλωνάδες, αγρότες, σε λευκούς και μαύρους εργάτες και άφησε πίσω της μια πλούσια κληρονομιά αγώνων και διεκδικήσεων.

Από τις πρώτες μέρες της απεργίας η καταστολή των κινητοποιήσεων ήταν αμείλικτη. Κατά την πρώτη εβδομάδα της απεργίας δολοφονήθηκαν δέκα εργάτες και τραυματίστηκαν πολλές δεκάδες από πυρά της εθνοφρουράς του Μέριλαντ ενάντια στους εξεγερμένους εργάτες και χιλιάδες αλληλέγγυους στη Βαλτιμόρη, που απάντησαν με εκτεταμένες οδομαχίες, καταστροφές στους σιδηροδρόμους και αιχμαλωσία των εθνοφρουρών, που έληξε μια βδομάδα μετά, μόνον όταν ο πρόεδρος των ΗΠΑ αναγκάστηκε να φέρει ομοσπονδιακούς πεζοναύτες.

Η απεργία εξαπλώθηκε στο Πίτσμπουργκ, τη Φιλαδέλφεια, το Ρέντινγκ, το Σάμοκιν και το Σκράντον της Πενσυλβανίας. Στις 21 Ιουλίου στο Πίτσμπουργκ, η τοπική αστυνομία αρνήθηκε να ανοίξει πυρ εναντίον του πλήθους, παρά τις παραινήσεις του αρχιβαρόνου του οργανωμένου εγκλήματος Τόμας Αλεξάντερ Σκοτ που κατείχε σημαντικό μέρος των σιδηροδρομικών έργων «να προσφέρουμε στους απεργούς τη δίαυτα του τουφεκιού για λίγες μέρες, να δούμε μετά πώς θα τους αρέσει το ψωμί...» Σε λίγες ώρες όμως στρατιωτικά τάγματα

και πολιτοφυλακές των σιδηροδρομικών εταιρειών εισάκουσαν τον Σκοτ δολοφονώντας είκοσι ανθρώπους και τραυματίζοντας σοβαρά πολύ περισσότερους. Απεργοί και αλληλέγγυοι εξαγριώθηκαν και έκλεισαν τους στρατιώτες σε ένα μηχανοστάσιο, απ' όπου εξήλθαν μια μέρα μετά πυροβολώντας και δολοφονώντας άλλους είκοσι εργάτες στο διάβα τους. Μετά από ένα μήνα αιματηρών συγκρούσεων, ο ομοσπονδιακός στρατός κατέστειλε την εξέγερση.

Δεκαέξι νεκροί από πυρά του ιδιωτικού στρατού της διοίκησης των σιδηροδρόμων ήταν ο απολογισμός των συγκρούσεων και στο Ρέντινγκ. Δύο νεκρούς και πολλούς τραυματίες άφησαν τα πυρά της «πολιτοφυλακής» του δημάρχου και ιδιοκτήτη ανθρακωρυχείων στο Σάμοκιν ενάντια στους 1.000 διαδηλωτές, ανθρακωρύχους και αλληλέγγυους, που διαμαρτύρονταν για το μεροκάματο του 1 δολαρίου τη μέρα... Τρεις οι νεκροί και απροσδιόριστος ο αριθμός των τραυματιών από τα πυρά της «επιτροπής κατοίκων» της Εταιρείας Σιδήρου ενάντια στους άοπλους απεργούς στο Σκράντον... Πάνω από είκοσι οι νεκροί, άντρες και παιδιά, στις συγκρούσεις σε διάφορες πόλεις του Ιλινόι, όπου δεκάδες χιλιάδες βγήκαν στους δρόμους μετά την 22^η Ιουλίου...

Δεκάδες ήταν οι νεκροί στην πρώτη γενική απεργία των ΗΠΑ στο Σαιντ Λούις στο Μισούρι: Η *Κομμούνια του Σαιντ Λούις*, αποκορύφωμα και γενίκευση της άγριας απεργίας που είχε ξεκινήσει μια βδομάδα πριν στο Μέριλαντ, ένωσε χιλιάδες εργάτες στην πάλη για την καθιέρωση του οκτάωρου και την κατάργηση της παιδικής εργασίας. Για την καταστολή της γενικής απεργίας χρειάστηκαν 3.000 ομοσπονδιακοί στρατιώτες και 5.000 ειδικοί αστυνομικοί, που δολοφόνησαν στις 28 Ιουλίου τουλάχιστον δεκαοχτώ εργάτες.

Εντωμεταξύ σε κάθε ανάστατη πόλη, ο ομοσπονδιακός στρατός έμπαινε και πυροβολούσε, συνελάμβανε και φυλάκιζε με συνοπτικές διαδικασίες τους απεργούς, μέχρι που ενάμισυ μήνα μετά, η μεγάλη απεργία των σιδηροδρόμων είχε κοπάσει, πνιγμένη στο αίμα...

Τη δεκαετία του 1880 έχει εκτιμηθεί ότι έγιναν πάνω από δέκα χιλιάδες απεργίες και λοκάουτ στις ΗΠΑ. Είναι μια περίοδος κατά την οποία από τη μία κατακτιήθηκαν τα πρώτα ασφαλιστικά ταμεία εργατών για αποζημιώσεις και συντάξεις σε μεγάλες εταιρείες, από την άλλη οι αγώνες αντιμετωπίστηκαν με διώξεις και απολύσεις συνδικαλιστών, με την κινητοποίηση απεργοσπαστών, με κατασκόπους, μπράβους, ιδιωτικές αστυνομίες εταιρειών αλλά και με την υποδαύλιση φυλετικού και εθνικιστικού μίσους μεταξύ των εργατών για τη δημιουργία διχόνοιας και διαίρεσης.

Κράτος και μμε ήταν στο πλευρό της εργοδοσίας, εντωμεταξύ όμως οι εργατικές οργανώσεις και ο ταξικός συνδικαλισμός αναπτύσσονταν συνεχώς.

Η αντισοσιαλιστική και αντιριζοσπαστική συνδικαλιστική οργάνωση Ιππότες της Εργασίας (Knights of Labor) δεκαπλασίασε τον αριθμό των μελών της (από 70.000 σε 700.000) μεταξύ 1884 και 1886 με το που υποστήριξε το οχτάωρο.

Η συντηρητική (και διακηρυγμένα αρνητική προς τους ξένους και ανειδίκευτους εργάτες) Ομοσπονδία Οργανωμένων Επιτηδευματιών και Εργατικών Ενώσεων (Federation of Organized Trades and Labor Unions of the United States and Canada - FOTLU) είχε ιδρυθεί το 1881, επιχειρώντας να διοχετεύσει την οργή αλλά και τον φόβο στους κόλπους του εργατικού κινήματος μετά τις σφαγές του 1877, καλώντας τους εργάτες να αφήσουν τους πολιτικούς αγώνες και να ασπαστούν τον «νέο συνδικαλισμό», ουσιαστικά την πρώτη μορφή επαγγελματικού συνδικαλισμού.

Βλέποντας τη στήριξη των εργατών όλο και πιο ισχνή, η FOTLU κάλεσε σε πανεργατικό συνέδριο τον Οκτώβριο του 1884 με βασικό αίτημα το οκτάωρο, λέγοντας μάλιστα ότι αν αυτό δεν καθιερωνόταν ως την 1^η Μαΐου 1886, θα καλούσε σε γενική απεργία. Εργάτες απ' άκρη σ' άκρη των ΗΠΑ συγκράτησαν την ημερομηνία (ενάμισυ χρόνο μετά) και το συμβολισμό του αιτήματος όσο καχύποπτοι κι αν ήταν απέναντι στο FOTLU.

Την 1^η Μαΐου, παρά τις αντιπαλότητες και αντιπαραθέσεις μεταξύ των δύο μετριοπαθών συνδικάτων (KL και FOTLU) και διάφορων διασπάσεων τους, με την ώθηση πολυπληθών και μαχητικών αναρχικών και σοσιαλιστικών ομάδων που είχαν εμφανιστεί παντού, η ώρα είχε φτάσει: Η γενική απεργία δεν μπορούσε να αποφευχθεί. Σύμφωνα με ορισμένα στοιχεία, μόνο το 1886 απήργησαν 340.000 για το οκτάωρο σε 12.000 εταιρείες σε όλες τις ΗΠΑ, ενώ άλλοι τόσοι απήργησαν την ίδια χρονιά με διάφορα αιτήματα.

Οι διαδηλώσεις της 1^{ης} Μαΐου είχαν κεντρικό σύνθημα το οκτάωρο και καμία μείωση του μισθού. 10.000 ήταν οι διαδηλωτές στη Νέα Υόρκη, 11.000 στο Νητηρόιτ κι άλλοι τόσοι στο Γουισκόνσιν. Στο Σικάγο, 40.000 απεργοί ενώθηκαν με άλλους τόσους αλληλέγγυους από διάφορους κλάδους, τους φίλους και τις οικογένειές τους.

Αυτό που έχει σχεδόν καταπιεί η όλη δημοσιότητα για την Υπόθεση Χεϊ-μάρκετ, που ξεκινά με τον εκρηκτικό μηχανισμό της 4^{ης} Μαΐου είναι ένα συμβάν της αμέσως προηγούμενης μέρας. Στις 3 Μαΐου οι απεργοί του Σικάγο, που ήταν ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα του απεργιακού κινήματος, συγκεντρώθηκαν έξω από το εργοστάσιο της ΜακΚόρμικ.

Οι συνδικαλιστές είχαν ήδη αποκλειστεί από τον προηγούμενο Φεβρουάριο και οι Πίνκερτονς, ιδιωτικός στρατός της εταιρείας, είχε επιτεθεί στους απεργούς σε μια προηγούμενη απεργιακή κινητοποίηση το 1885. Η άμυνα

των απεργών καθώς και οι συνεχείς τους αγώνες για το οκτάωρο τους είχαν προικίσει με μεγάλη αυτοπεποίθηση. Έχαιραν του σεβασμού όλης της πόλης και είχαν γίνει ο φόβος της αστυνομίας.

Τη μέρα εκείνη, 400 αστυνομικοί έπρεπε να συνοδεύσουν τους απεργοσπάστες να μπουν στο εργοστάσιο να δουλέψουν. Εντωμεταξύ οι μισοί από τους εργαζόμενους που είχαν αντικαταστήσει τους απεργούς προηγούμενων κινητοποιήσεων τώρα είχαν λάβει μέρος στη γενική απεργία και ήταν στην αλυσίδα έξω από το εργοστάσιο, οπότε και οι εναπομείναντες απεργοσπάστες ήταν σχετικά λίγοι.

Όταν σήμανε η καμπάνα για το σχόλασμα, οι συγκεντρωμένοι απεργοί άρχισαν να γιουχάρουν και να βρίζουν τους απεργοσπάστες που έβγαιναν έξω. Ο γερμανός αναρχικός μαραγκός Αουγκούστ Σπις, εκδότης από το 1884 της *Arbeiter-Zeitung* (της γερμανόφωνης εργατικής εφημερίδας), που είχε χάσει τον αδελφό του από πυροβολισμό αστυνομικού δύο χρόνια πριν, στον λόγο που απηύθυνε, κάλεσε τους απεργούς να μείνουν ενωμένοι με το συνδικάτο τους για να πετύχει η απεργία. Οι απεργοί συνέχισαν να γιουχάρουν και η αστυνομία άνοιξε πυρ και σκότωσε δύο (κατά άλλους έξι) εργάτες της ΜακΚόρμικ.

Την επομένη, η αστυνομία εισέβαλε, παραβαίνοντας –λένε κάποιες πηγές– τις ρητές εντολές του δημάρχου του Σικάγο, σε ένα απεργιακό πλήθος πάνω από δέκα χιλιάδων ανθρώπων, για να το διαλύσει. Όταν κατόπιν έσκασε μία βόμβα μέσα στη συγκέντρωση, η αστυνομία πυροβόλησε και στην ανταλλαγή πυροβολισμών που ακολούθησε έπεσαν νεκροί οκτώ αστυνομικοί και άγνωστος αριθμός διαδηλωτών. Στα πρώτα λεπτά είχαν ήδη καταγραφεί έντεκα νεκροί εργάτες.

Οκτώ ριζοσπάστες απεργοί καταδικάστηκαν, επτά από αυτούς σε θάνατο. Οι θανατικές ποινές των Σβαμπ και Φίλντεν μετατράπηκαν ενάμιση χρόνο αργότερα, στις 10 Νοεμβρίου του 1887, σε ισόβια (και οι δύο θα αποφυλακίζονταν με χάρη του κυβερνήτη το 1893). Την ίδια μέρα, στις 10 Νοεμβρίου 1887 ο Λινγκ αυτοκτόνησε με εκρηκτικό μηχανισμό που έκρυψε σε πούρο. Την επόμενη, οι Αουγκούστ Σπις, Άλμπερτ Πάρσονς, Άντολφ Φίσερ και Γκέοργκ Ένγκελ, σημαντικές μορφές στους εργατικούς αγώνες όλων των προηγούμενων ετών, με πολλά στοιχεία που αποδείκνυαν την αθωότητά τους, κρεμάστηκαν παραδειγματικά.

Τα γεγονότα της 4^{ης} Μαΐου 1886 και η Υπόθεση Χειμάρκετ, σύμβολο έκτοτε της εργατικής Πρωτομαγιάς, οφείλουν λοιπόν να κατανοηθούν στο πλαίσιο των αμέσως προηγούμενων επιθέσεων στους απεργούς του Σικάγο, που είχαν κατακλύσει τους δρόμους ήδη από τρεις μέρες πριν, αλλά και στο πλαίσιο ενός τεράστιου κύματος καταστολής ολοένα και γενικευόμενων κινητοποιήσεων πανεθνικά από το 1885. Οφείλουμε να μην ξεχνάμε ότι η 4^η Μαΐου ήταν η συνέχεια της 3^{ης}.

ήσεων πανεθνικά από το 1885. Οφείλουμε να μην ξεχνάμε ότι η 4^η Μαΐου ήταν η συνέχεια της 3^{ης}.

η επόμενη μέρα του Χειμάρκετ

Αμέσως μετά ξεκινά μια αντεπίθεση εναντίον του εργατικού κοινωνικού κινήματος άνευ προηγουμένου. Η αντεπίθεση αυτή, που συνδύαζε τη χρήση ξένων εργατών στις απεργοσπασίες, ιδιωτικούς στρατούς εταιρειών, διώξεις, φυλακίσεις και απελάσεις αγωνιστών, αφενός θα τονώσει τον επίσημο συνδικαλισμό, ο οποίος θα αξιοποιήσει τον εντεινόμενο φόβο πολλών εργατών και αφετέρου θα διχάσει ακόμη βαθύτερα το εργατικό κίνημα. Οι αναρχικές και σοσιαλιστικές ομάδες δεν έβρισκαν από κει και πέρα κανένα νόημα στη συνεργασία με οργανώσεις που δίσταζαν να πάρουν θέση στον ταξικό πόλεμο και εθελουφλούσαν μπρος στη σφαγή.

Την βδομάδα που εκτελέστηκε η θανατική ποινή των αγωνιστών του Χειμάρκετ θα κλιμακωνόταν η πολυήμερη απεργία στις φυτείες ζαχαροκάλαμου στη Λουιζιάνα. Στην απεργία, που ήταν η μεγαλύτερη μέχρι τότε του είδους της, συμμετείχαν πάνω από 10.000 εργάτες, στη συντροπική τους πλειοψηφία μαύροι. Τα βασικά της αιτήματα ήταν να πληρώνονται σε χρήμα και όχι κουπόνια που εξαργυρώνονταν μόνο σε καταστήματα της εταιρείας που κατείχε τις φυτείες, να πληρώνονται τουλάχιστον κάθε δύο βδομάδες και όχι όποτε ήθελε το αφεντικό και να αυξηθεί το ημερομίσθιο του ενός δολαρίου.

Ο κυβερνήτης της Λουιζιάνα όχι μόνον δεν εξέτασε τα αιτήματα της Ένωσης των Εργατών στις Φυτείες (Louisiana Sugar Planters Association) αλλά θεώρησε ότι η «διαχωριστική γραμμή του χρώματος» είναι θεόσταλη και κάλεσε αμέσως ιδιωτικό ιππικό και πεζικό, κατόπιν και την εθνοφρουρά και ανέκοψε το πρώτο κύμα των κινητοποιήσεων. Οι οικογένειες των εργατών οχυρώθηκαν μέσα στην πόλη του Τιμποντώ.

Ο ανώτατος δικαστής της περιοχής, γνωστός δουλοκτήτης και μέλος των Ιπποτών της Λευκής Καμέλιας (δολοφονικής ρατσιστικής οργάνωσης αντίστοιχης με την Κου Κλουξ Κλαν), κήρυξε στρατιωτικό νόμο στην πόλη του Τιμποντώ, αυτοανακηρύχθηκε επικεφαλής της «Επιτροπής Ειρήνης και Τάξης» και επέβαλε στους μαύρους κατοίκους να περνούν έλεγχο για να μπουν και να βγουν από τα όρια της πόλης. Για δυο βδομάδες οι απεργοί αντιστάθηκαν σθεναρά με συνεχείς συγκρούσεις ενάντια στα διάφορα «τάγματα επιφυλακής» των αφεντικών. Δεν έχουν καταγραφεί τα θύματα των δύο αυτών εβδομάδων...

Στις 22 Νοεμβρίου, όταν μαθεύτηκε ότι δύο μέλη των «πολιτοφυλακών» είχαν τραυματιστεί στις συγκρούσεις που ακολούθησαν το επίσημο μπλο-

κάρισμα όλων των εισόδων της πόλης, ξεκίνησε το τριήμερο της πιο άγριας σφαγής των μαύρων του Τιμποντώ. Με την εντολή να πυροβολήσουν όσους μπορούνε, οι δυνάμεις της καταστολής επιδόθηκαν στην κατά συρροήν δολοφονία των απεργών και μαζί τους γέρων, αναπήρων, παιδιών, γυναικών. Οι απεργοί δεν αντιστάθηκαν γιατί η επίθεση ήταν απολύτως ξαφνική, δεν πρόλαβαν ούτε να σηκώσουν πέτρες από τον δρόμο...

Οι λευκές εφημερίδες μίλησαν για 35 νεκρούς, αν όμως συμψηφιστούν οι καταθέσεις όλων των αυτόπτων μαρτύρων μέρα με τη μέρα στις εφημερίδες των μαύρων, καθώς και το γεγονός ότι για βδομάδες υπήρχαν ομαδικόι τάφοι στους δρόμους της πόλης, οι νεκροί θα πρέπει να ξεπέρασαν τους 300. Θα περνούσαν πολλές δεκαετίες μέχρι να ξαναοργανωθεί μεγάλη απεργία στις φυτείες.

Την ίδια χρονιά, η κυβέρνηση των ΗΠΑ αναγκάστηκε να περάσει τον πρώτο ομοσπονδιακό νόμο που διασφάλιζε ορισμένα εργασιακά δικαιώματα στους σιδηροδρομικούς. Τα επόμενα χρόνια, οι απεργίες και τα λοκάουτ συνεχίζονταν παντού: στο λιμάνι της Νέας Υόρκης (1887), στους σιδηροδρόμους του Μπέρλιγκ (1888), στους τσαγκάρηδες του Σινσινάτι (1888), στους εργάτες ιματισμού στο Φωλ Ρίβερ της Μασαχουσέτης (1889). Εντωμεταξύ, το 1889, η Β' Διεθνής στην Ευρώπη κηρύσσει την 1^η Μαΐου Διεθνή Μέρα των Εργατών.

η δεκαετία του 1890 και η ανάδυση της αυτόνομης οργάνωσης

Το 1890 το πανεθνικό συνδικάτο των μαραγκών απήργησε για το οκτάωρο, ενώ οι εργάτες του ιματισμού της Νέας Υόρκης, έληξαν την επτάμηνη απεργία τους μετά από σχεδόν ολοκληρωτική ικανοποίηση των διεκδικήσεών τους. Οι σημαντικότερες κινητοποιήσεις της επόμενης χρονιάς ήταν η απεργία των μαύρων εργατών στη Σαβάννα της Τζόρτζια και η απεργία των ανθρακωρύχων του Τενεσί.

Τον Νοέμβριο του 1892 ξέσπασε η τετραήμερη και νικηφόρα γενική απεργία της Νέας Ορλεάνης, ιστορική για τη συνεργασία λευκών και μαύρων απεργών. Ξεκίνησε με την απεργία των οδηγών στις αρχές της χρονιάς και εξαπλώθηκε σε 49 σωματεία που εντάχθηκαν στην AFL και σχημάτισαν ένα κεντρικό συμβούλιο που εκπροσωπούσε πάνω από 20.000 εργάτες. Τρία μεγάλα σωματεία, μέλη των οποίων ήταν και πολλοί αφροαμερικανοί, είχαν ενωθεί για να διεκδικήσουν (και τελικά να κερδίσουν) τη δεκάωρη μέρα και την πληρωμή των υπερωριών τους.

Οι κινητοποιήσεις άντεξαν τις πιέσεις της εργοδοσίας, η οποία προσπαθούσε συστηματικά να διχάσει φυλετικά τους εργάτες, υποσχόμενη να ικανοποιήσει τα αιτήματα μόνο των λευκών σωματείων (Scalesmen και Packers)

και αρνούμενη να υπογράψει οτιδήποτε με τους Teamsters³, όπου υπερείχαν μαύροι εργάτες. Η αλληλεγγύη μεταξύ των εργατών τελικά οδήγησε και στην ορμητική γενική απεργία, στην οποία συμμετείχε το μισό εργατικό δυναμικό της πόλης της Νέας Ορλεάνης (και το σύνολο των οργανωμένων εργατών) σε όλους τους κλάδους, παραλύοντας τυπογραφεία, καθαρισμό των δρόμων, οικοδομικές δραστηριότητες, βιοτεχνίες, την πυροσβεστική, καθώς και τη διανομή ποτών και τροφίμων. Παρόλο που ο Τύπος έσπευσε να διαλαλήσει ότι η απεργία απέτυχε, επειδή η εργοδοσία δεν δέχθηκε τον όρο της πρόσληψης μόνον οργανωμένων στα συνδικάτα εργατών, η γενική απεργία της Νέας Ορλεάνης απέδειξε ότι οι δεκάδες χιλιάδες άσπλοι εργάτες που έμειναν ενωμένοι μπρος στις δικαστικές διώξεις πάνω από πενήντα συνδικαλιστών, μπρος στο ρατσιστικό παραλήρημα από κράτος, εργοδότες και μμε που προσπαθούσε να διχάσει, από την αρχή της απεργίας, λευκούς και μαύρους, ειδικευμένους και ανειδίκευτους, και μπρος στις απελπισμένες προσπάθειες να δημιουργηθούν απεργοσπαστικές πολιτοφυλακές (επί αδρά πληρωμή από τον κυβερνήτη), μπορούσαν να καταφέρουν πολλά, όχι μόνον για τον εαυτό τους, αλλά για ολόκληρο το κοινωνικό κίνημα.

Την ίδια χρονιά, τον Ιούλιο, η απεργία του Χόουμστεντ που κήρυξε η Ένωση Εργατών Σιδήρου και Χάλυβα (Amalgamated Association of Iron and Steel Workers) και με 24.000 μέλη κατά την έναρξή της, χρειάστηκε έναν ιδιωτικό στρατό Πίνκερτον και κατόπιν 8.000 στρατιώτες, δεκάδες νεκρούς και πολλούς απελπισμένους ανατολικοευρωπαίους μετανάστες που προσέλαβε η εργοδοσία, για να κατασταλεί το πλήθος ανδρών και γυναικών, μαύρων και λευκών που κατέκλυζαν για μέρες τους δρόμους και σταματούσαν την παραγωγή στους μύλους και το σιδηροδρομικό δίκτυο.

(Ανοίγουμε εδώ μία παρένθεση: Παρακολουθώντας την απεργία να εκτυλίσσεται και μαθαίνοντας για το λουτρό αίματος των αμείλικτων αφεντικών στο Χόουμστεντ, ο αναρχικός Αλεξάντερ Μπέρκμαν ταξίδεψε από τη Νέα Υόρκη και επιχείρησε στις 23 Ιουλίου να σκοτώσει έναν από τους δύο υπεύθυνους μεγαλοεπιχειρηματίες της εταιρείας Carnegie, τον Χένρυ Κλέι Φρικ. Η απόπειρα εναντίον του Φρικ απέτυχε, ο Μπέρκμαν ξυλοκοπήθηκε επιτόπου από απεργούς και κατόπιν καταδικάστηκε σε φυλάκιση 22 ετών. Πολλοί σύντροφοί του στις ΗΠΑ εξέφρασαν μεν την αλληλεγγύη τους, άσκησαν όμως και δριμεία κριτική στην απόπειρα του φυλακισμένου πλέον Μπέρκμαν. Όταν και ο Πόχαν Μοστ, ο γερμανός αναρχοκομμουνιστής επαναστάτης και υποστηρί-

3. Σημ: Μιλούμε για την πρώιμη μορφή του σωματείου οδηγών, πριν μετεξελιχθεί στη Διεθνή Αδελφότητα για την οποία και έμεινε γνωστό, λόγω της εγκληματικής-μαφιόζικης δραστηριότητας των (λευκών) ηγετών του από τις αρχές του 20ού αιώνα.

κτής της «προπαγάνδας της δράσης», που είχε υποδεχτεί την Γκόλντμαν και τον Μπέρκμαν στις ΗΠΑ, καταδίκασε την ενέργεια σε άρθρο του στη γερμανόφωνη αναρχική εφημερίδα *Freiheit* (Ελευθερία) που εξέδιδε, η 23χρονη Έμμα Γκόλντμαν του ζήτησε προκλητικά, σε μια ανοιχτή ομιλία της, να δώσει δημόσια εξηγήσεις γι' αυτό. Απάντηση δεν έλαβε. Αργότερα, στην αυτοβιογραφία της, θα απέδιδε την αφέλεια και την αυθάδειά της στο νεαρό της ηλικίας της...)

Άλλες τρεις μεγάλες εργατικές κινητοποιήσεις σημάδεψαν το 1892: η εξέγερση στα λατομεία του Άινταχο, η απεργία εργαζομένων στους σιδηροδρόμους στο Μπάφαλο και μια σειρά απεργιών στα ανθρακωρυχεία στην Τρέισι Σίτυ του Τενεσί, ενάντια στην εκμετάλλευση της δουλικής εργασίας των καταδίκων. Και οι τρεις αντιμετωπίστηκαν από κράτος και εταιρείες με έναν συνδυασμό χειραγώγησης της κοινής γνώμης από τα μμε και νομιμοποίησης από τα δικαστήρια της αστυνομικής και στρατιωτικής βίας, της φυλάκισης απεργών και της χρήσης ιδιωτικού στρατού από οργανωμένους απεργοσπάστες...

Τα τρία ιδεολογικά όπλα του κράτους ήταν η τήρηση της έννομης τάξης, η προστασία της ατομικής ιδιοκτησίας ως συνταγματικής ελευθερίας και η «αμερικανικότητα» που πλήττεται από τους ξένους ριζοσπάστες. Τα επίσημα συνδικαλιστικά όργανα των εργατών απέφευγαν τις αντιπαραθέσεις με την εργοδοσία παρά το αιματοκύλισμα των κινητοποιήσεων.

Η επόμενη μεγάλη απεργία μάς συνδέει με τις απαρχές του οργανωμένου αυτόνομου συνδικαλισμού βάσης στις ΗΠΑ. Πρόκειται για τις κινητοποιήσεις στην εταιρεία Πούλμαν το 1893, όπου αρχικά 4.000 εργάτες που δεν ανήκαν σε καμία συνδικαλιστική οργάνωση κήρυξαν άγρια απεργία ενάντια στις απολύσεις και τις μειώσεις των μισθών στους σιδηροδρόμους. Κατά τη διάρκεια της απεργίας, ο Γιουτζίν Ντεμπερ και οι σύντροφοί του, που είχαν ιδρύσει την American Railway Union - ARU, σωματείο ανειδίκευτων εργατών στους σιδηροδρόμους, οργάνωσαν πολλούς από τους εργάτες της Πούλμαν.

Η απεργία συνεχίστηκε. Παρά τις αρχικές επιφυλάξεις του ίδιου του Ντεμπερ, η βάση της ARU επέμεινε σε γενικό μποϊκοτάζ των βαγονιών της Πούλμαν, μέχρι που, με τη συμμετοχή 250.000 εργατών σε 27 πολιτείες, το σιδηροδρομικό δίκτυο παρέλυσε. Στις 9 Ιουλίου 1894, οι *New York Times* αποκάλυψαν τον Ντεμπερ «εχθρό του ανθρωπίνου γένους».

Η απεργία καταστάληκε τελικά με την παρέμβαση του ομοσπονδιακού στρατού κατά την οποία σκοτώθηκαν τουλάχιστον δεκατρείς εργάτες. Χιλιάδες εργάτες μπήκαν στη «μαύρη λίστα» που σήμαινε ότι οι μεγάλες εταιρείες στο εξής θα γνώριζαν ότι επρόκειτο για ριζοσπαστικά και ανυπάκουα στοιχεία και θα απέφευγαν να τους δώσουν δουλειά.

Ο ίδιος ο Ντεμπερ φυλακίστηκε για υποκίνηση της απεργίας, μετά από μια δίκη κατά την οποία ο συνήγορος των σιδηροδρόμων επέλεξε να αλλάξει πλευρά και να εκπροσωπήσει τον Ντεμπερ. Μέσα στη φυλακή, ο Ντεμπερ εμπνεύστηκε από τις επιστολές και τα αναγνώσματα σοσιαλιστών και αναρχικών από όλες τις ΗΠΑ και στράφηκε προς τις ριζοσπαστικές σοσιαλιστικές ιδέες.

Αποφυλακίστηκε το 1895. Μετά από ορισμένες πολιτικές πρωτοβουλίες (συμμετοχή στην ίδρυση της Κοινωνικής Δημοκρατίας της Αμερικής, συμμετοχή κατόπιν στην ίδρυση του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος των ΗΠΑ και μετά του Σοσιαλιστικού Κόμματος των ΗΠΑ και απανωτές υποψηφιότητες για την προεδρία των ΗΠΑ), ο Ντεμπερ, μαζί με τον Μπιγκ Μπιλ Χέιγουντ, ανθρακωρύχο συνδικαλιστή και ηγέτη του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος, ίδρυσαν την IWW, τους Βιομηχανικούς Εργάτες του Κόσμου. Τα επόμενα πέντε χρόνια οι σχέσεις του Σοσιαλιστικού Κόμματος και των IWW θα δοκιμάζονταν σκληρά, μέχρι που θα διαλύονταν εντελώς, όταν οι ριζοσπάστες εργάτες θα αντιλαμβάνονταν ότι οι εκλογές και η πολιτική εκπροσώπηση, όταν γίνονται προτεραιότητα, δεν οδηγούν μόνον σε συμβιβασμούς, αλλά και σε προδοσία των ίδιων των αρχών του ελευθεριακού σοσιαλισμού και του ανεξάρτητου συνδικαλισμού.

Η βιομηχανική «ανάπτυξη» στις ΗΠΑ συνέχιζε το καταστροφικό της έργο και τα υπάκουα εργατικά χέρια ήταν απολύτως απαραίτητα. Οι κινητοποιήσεις και οι απεργίες των επόμενων ετών είτε ανακόπτονταν με ορισμένα ανταλλάγματα (εκεί που δεν ήταν εύκολο να βρεθούν άμεσα εξειδικευμένοι αντικαταστάτες των απεργών), είτε αντιμετωπίζονταν με απίστευτη σκληρότητα. Μετά από πολύμηνη κατασκοπεία των συνδικαλιστών από ιδιωτικούς αστυνομικούς (των πρακτορείων Πίνκερτον και Τιλ) που είχαν προσλάβει οι ιδιοκτήτες, η απεργία στα ορυχεία χρυσού και ασημιού στο Λέντβιλ του Κολοράντο (1896-1897) κυλίστηκε στο αίμα, με επτά καταγεγραμμένους θανάτους κατά την αντιπαράθεση των απεργών με εθνοφρουρούς του πολιτειακού στρατού, ένοπλους απεργοσπάστες, ιδιωτικούς αστυνομικούς και έμμισθες δήθεν «πολιτοφυλακές».

Μετά την απεργία, η Δυτική Ομοσπονδία Εργατών στα Ορυχεία (Western Federation of Miners - WFM) έκανε μια σαφή ριζοσπαστική στροφή. Η οργάνωση θα βασιζόταν τα επόμενα χρόνια στην ταξική αλληλεγγύη και θα έδινε αδιάλλακτες μάχες ενάντια στην ένωση των ιδιοκτητών ορυχείων (Cripple Creek Mine Owners Association), μάχες που έμειναν γνωστές ως οι Εργατικοί Πόλεμοι του Κολοράντο (1903-1904). Η WFM θα συμμετείχε στην ίδρυση των Βιομηχανικών Εργατών του Κόσμου.

Στις 10 Σεπτεμβρίου του 1897 στο Λάτιμερ, κοντά στο Χέιζελτον της Πενσυλβανίας, δολοφονήθηκαν άγρια 19 άοπλοι μετανάστες ανθρακωρύχοι. Πυροβολήθηκαν πισώπλατα από μισθοφόρους του σερίφη που είχε εντωμεταξύ καλέσει και την πολιτειακή εθνοφρουρά για να αντιμετωπίσει διαδήλωση περίπου τετρακοσίων ανθρώπων. Οι κινητοποιήσεις (απεργίες δεκάδων χιλιάδων και μαζικές διαδηλώσεις Πολωνών, Σλοβάκων, Λιθουανών και Γερμανών ανθρακωρύχων, πολλοί από τους οποίους παλαιότερα είχαν χρησιμοποιηθεί ως απεργοσπάστες) είχαν ξεκινήσει ένα μήνα πριν. Οι εργατικοί αγώνες στη βορειοανατολική Πενσυλβανία (στα ορυχεία της οποίας από το 1870 μέχρι την απεργία είχαν χάσει τη ζωή τους 32.000 εργάτες!) διέλυσε μια και καλή τον μύθο ότι οι μετανάστες από την ανατολική Ευρώπη που δεν μιλούν αγγλικά είναι ανίκανοι να αγωνιστούν.

Μέχρι την ίδρυση των IWW το 1905 στο Σικάγο συνεχίστηκε με δριμύτητα η ταξική αντιπαράθεση. Γυναίκες και παιδιά που ανέκαθεν συμμετείχαν στη βιομηχανική και βιοτεχνική παραγωγή στις ΗΠΑ, τώρα άρχισαν να διεκδικούν πιο ηχηρά τα στοιχειώδη. Το 1899 σημειώθηκε στη Νέα Υόρκη η πρώτη μεγάλη (αλλά η πολλοστή του είδους της -είχαν προηγηθεί απεργίες διαμαρτυρίας το 1884, το 1886, το 1887 και το 1889) απεργία των παιδιών που πουλούσαν εφημερίδες.

Τα πράγματα στην απεργία των ανήλικων διανομέων του Τύπου, συχνά άστεγων και ορφανών, που εργάζονταν ανεξάρτητα και απροστάτευτα χωρίς μάλιστα να τους επιτρέπεται να επιστρέψουν τις απώλητες εφημερίδες, δεν ήταν όπως τα αναπαρέστησαν αργότερα, ωραιοποιημένα και γραφικά, η εταιρεία κόμικς DC το 1942 και η Disney με την ταινία *Newsies* το 1992... Το 1899 μέχρι και 5.000 παιδιά έφτασαν να σταματούν την κυκλοφορία στη γέφυρα του Μπρούκλιν για πολλές μέρες εν συνεχεία. Ο επίσημος Τύπος προσπαθούσε να τα κοροϊδέψει και να τα υποτιμήσει...

Η μακρά τους αποχή από τη διανομή εφημερίδων των αδίστακτων μεγαλοεκδοτών Γιόζεφ Πούλιτσερ (που αργότερα έδωσε το όνομά του στο «προοδευτικό» βραβείο δημοσιογραφίας, λογοτεχνίας κ.ο.κ.) και Γουίλιαμ Ράντολφ Χερστ, άσκησε τέτοια πίεση που ανάγκασε τις εταιρείες να δεχθούν τις επιστροφές των απώλητων εφημερίδων... Η προνοιακή πολιτική για τα εργαζόμενα παιδιά θα ερχόταν μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Υπολογίζεται ότι στη Νέα Υόρκη της δεκαετίας του 1890 ο στρατός των άπλυτων και πάμφτωχων διανομέων υπερέβαινε τους 10.000...

Η Μαίρη Χάρις (που έμεινε γνωστή ως *Mother Jones* και ως η «πιο επικίνδυνη γυναίκα στην Αμερική» σύμφωνα με τα πρακτικά μιας απεργιακής δίκης το 1902) θα έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη μεγάλη πορεία από το Κένζικτον της

Φιλαδέλφειας στο Όιστερ Μπέι της Νέας Υόρκης των παιδιών που δούλευαν σε ορυχεία και μύλους μεταξύ το 1903, με πανό που έλεγαν «θέλουμε να πάμε στο σχολείο, όχι στο ορυχείο». Η Χάρις θα ήταν από τα ιδρυτικά μέλη των IWW.

Αναρίθμητες κινητοποιήσεις, απεργίες και συγκρούσεις καταγράφηκαν στα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα στις ΗΠΑ. Σε ορισμένους κλάδους αναγνωρίζεται το οκτάωρο, αλλά οι συνθήκες δουλείας και οι βάρβαρες πρακτικές της εργοδοσίας συνεχίζονται. Από την ίδρυση των Βιομηχανικών Εργατών του Κόσμου, η καταστολή αρχίζει και αφορά όλο και περισσότερο τις δημόσιες συγκεντρώσεις των εργατών και πολλοί ομιλητές των IWW διώκονται και φυλακίζονται ως υποκινητές εξεγέρσεων.

Από το 1908 ως το 1916 οι IWW χρησιμοποίησαν εκτενώς την πρακτική των ανοιχτών δημόσιων ομιλιών στους εργάτες. Άλλοτε με την αυθόρμητη χρήση κάποιου κασονιού, πάνω στο οποίο μπορούσε να ανέβει ο καθένας και να βγάλει λόγο, άλλοτε με τη σκόπιμη πρόκληση πολλών συλλήψεων και της συνακόλουθης συμμόρφωσης των κρατητηρίων για το μικρό αδίκημα της συγκέντρωσης (έτσι ώστε να αποφευχθούν τα χειρότερα και να μπορέσουν οι εργάτες να συζητήσουν και να οργανώσουν τις διαμαρτυρίες και τις διεκδικήσεις τους), έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη συνειδητοποίηση εντόπιων και μεταναστών εργατών.

Βασικό σύνθημα και οργανωτικός στόχος των IWW, μέχρι τουλάχιστον τον Α' παγκόσμιο πόλεμο, ήταν το Ενιαίο Μεγάλο Συνδικάτο (*One Big Union*), μια ιδέα προς την οποία τρόμαζαν τόσο οι εταιρείες και οι κυβερνήσεις, όσο και οι επίσημοι συνδικαλιστές. Οι εργάτες θα οργανώνονταν όλοι, ανεξαρτήτως ειδίκευσης και κλάδου, μισθού, φυλής και γλώσσας, σε μία ένωση που θα διασφάλιζε τα συμφέροντά τους, με όραμα την κατάρρηση του μισθού και τη δημιουργία μιας δίκαιης κοινωνίας.

Με όπλα τους την κομμουνιστική ιδέα του ταξικού αγώνα και την αναρχική αντίληψη για την προπαγάνδα της δράσης, οι IWW ενδιαφέρονταν να αγκαλιάσουν και να εμπνεύσουν όλους τους καταπιεσμένους ανθρώπους με τη συνεχή παρουσία τους σε δημόσιους χώρους και με τη δημιουργία μιας κουλτούρας αυτόνομης και κινηματικής. Σε όλη την Αμερική, μετέστρεφαν με δικούς τους στίχους τα πατριωτικά και τα θρησκευτικά τραγούδια για να τα θυμάται εύκολα ο ριζοσπαστικός κόσμος. Αλλά ενώ αυτό ήταν μονάχα η έκφραση ενός νέου πληθυντικού που επιχειρούσαν να οικοδομήσουν καθημερινά, έχει ενδιαφέρον ότι η ιστορία των IWW και του ριζοσπαστικού εργατικού κινήματος (που γνώρισε μια μικρή αναβίωση τη δεκαετία του 1960 από ανθρώπους που προέρχονταν κυρίως από τον φοιτητικό δημοκρατικό

σύλλογο SDS) γράφτηκε περισσότερο μέσα από σημειώματα και τραγούδια, το *Little Red Song Book*, μυθιστορήματα όπως η τριλογία *USA* του Τζον Ντος Πάσος ή η μυθοπλαστική βιογραφία του Τζο Χιλ από τον Γουόλας Στέγκνερ, *The Preacher and the Slave*. Οι αριθμοί και τα ονόματα έχουν πραγματικά χαθεί για πάντα.

Ελάχιστοι θυμούνται τους ανθρώπους που ήταν πραγματικά υπεύθυνοι για τη διάδοση των πρακτικών –των IWW και κομματιών της AFL, που οφείλουμε να τιμούμε– για την προσεκτική εξέταση των συνθηκών της σύγκρουσης κάθε φορά και την άρνηση κάθε τυφλής αντανάκλαστικής αντίδρασης προς την εργοδοσία, για την επιμονή στις ανοιχτές συζητήσεις και τη μόρφωση, τη δικτύωση και συνεργασία χιλιάδων εργατών που έδιναν ομιλίες στα εργοστάσια και τις πλατείες, πρακτικών που τόνωναν τις κινητοποιήσεις και εμπλούτιζαν την οργάνωση. Αυτή η δουλειά υπήρξε πολύ λιγότερο φανερή.

Αλλά αυτή η ριζοσπαστική τάση, που επέμεινε τουλάχιστον ως το 1919, έδειχνε στους εργάτες την ικανότητά τους για αλληλεγγύη και κοινό αγώνα πάνω από τις εθνικότητες και τις φυλές και για την άσκηση συμμετοχικών πρακτικών – «είμαστε όλοι ηγέτες», απαντούσαν στους δίκτες τους στα δικαστήρια όλης της χώρας. Από την άλλη η καταστολή και το αίμα, οι απειλές, τα ψέματα και οι απεργοσπασίες, το οπλοστάσιο δηλαδή των αντιπάλων, καλύφθηκε από μια ηχηρή γενικόλογια που σταδιακά γέννησε την ηττοπάθεια και το φόβο και οργάνωσε σταδιακά, από τη δεκαετία του 1930 ως τα τέλη της δεκαετίας του 1950, ένα πολύ μεγάλο μέρος των εργαζομένων σε πανεθνικά συνδικάτα, που άλλα λειτουργούσαν ως κανονικές μαφίες και άλλα ως μηχανισμοί αποκλεισμού και διαρκούς συνδιαλλαγής με την εργοδοσία.

1919:

στιγμιότυπα του θερμού πολέμου ενάντια στους αφροαμερικανούς

Την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1919 καταγράφηκαν σε δεκάδες πόλεις οι λεγόμενες «φυλετικές εξεγέρσεις» (race riots), καλύτερα «πογκρόμ» θα λέγαμε σήμερα, δηλαδή οργανωμένες επιθέσεις λευκών, με την ενθάρρυνση των αρχών, εναντίον μαύρων κατοίκων. Σε αυτό το κύμα των επιθέσεων, ήταν η πρώτη φορά που οι μαύροι απάντησαν με λυσσαλέα αντίσταση σε όλες τις περιπτώσεις. Στο Σάαρλεστον της Νότιας Καρολίνας, (όπου τις επιθέσεις μίσους είχαν ξεκινήσει αξιωματικοί του ναυτικού), το κράτος αναγκάστηκε να επιβάλει στρατιωτικό νόμο για να ελέγξει την κατάσταση, αφού οι συνήθεις πολιτοφυλακές και οι αυξημένες αστυνομικές δυνάμεις δεν επαρκούσαν.

Στο Μπίτζμπι της Αριζόνα τις επιθέσεις ξεκίνησαν οι τοπικοί χωροφύλακες. Στην Ουάσινγκτον κυκλοφόρησε μία αβάσιμη, όπως αποδείχτηκε, φήμη περί

ενός μαύρου βιαστή (συνηθισμένη τακτική πρόκλησης του μένους των λευκών) και ακολούθησαν πολυήμερες αδιάκριτες επιθέσεις εναντίον μαύρων στο δρόμο και στα σπίτια τους από ένοπλες ρατσιστικές συμμορίες. Ο απολογισμός ήταν δεκαπέντε νεκροί και 150 θύματα βίαιων ξυλοδαρμών.

Στο Σικάγο, ένας μαύρος νεαρός, όταν τόλμησε να κολυμπήσει στην περιοχή που εθιμικά κατείχαν οι λευκοί, πετροβολήθηκε και πνίγηκε από τους λευκούς που τον ανακάλυψαν. Η αστυνομία αρνήθηκε να παρέμβει και ο μαύρος πληθυσμός της πόλης ξεσηκώθηκε. Η εξέγερση ξέσπασε στις 27 Ιουλίου. Δεκατρείς ολόκληρες μέρες κράτησαν οι βίαιες συγκρούσεις, που άφησαν πάνω από πενήντα καταγεγραμμένους (και ανεπίσημα ίσως πολύ περισσότερους) νεκρούς, εκατοντάδες σοβαρά τραυματίες. Πάνω από χίλιες οικογένειες μαύρων έμειναν άστεγες.

Οι συγκρούσεις των θερμών μηνών του 1919 συνδέθηκαν άμεσα με την *κόκκινη απειλή*. Στα μέσα του καλοκαιριού, ανώνυμος «αξιωματούχος του κράτους» έδωσε στους *New York Times* συνέντευξη όπου περιέγραφε τις συγκρούσεις ως αποτέλεσμα «πρόκλησης που εμπλέκει τους IWW, τον μπολσεβικισμό και τα χειρότερα στοιχεία άλλων ακραίων ριζοσπαστικών κινημάτων». Η επικεφαλίδα στην εφημερίδα έλεγε: «Οι Κόκκινοι Ωθούν τους Νέγρους σε Ανταρσία».

Κανάγουα, Λάντλου, Έβερετ, Μπατ, Ματεγουάν, Μπλαιρ: ο φόρος του αίματος στα ορυχεία

Η πρακτική της εργοδοσίας των ορυχείων σ' ολόκληρες τις ΗΠΑ να πληρώνει ιδιωτικούς και δημόσιους αστυνομικούς για να αποτρέπουν τη συνδικαλιστική οργάνωση και τις εκδηλώσεις αντίστασης και διαμαρτυρίας στα ορυχεία δεν μπορούσε να ευδοκιμήσει παρά μόνον με πολλές απώλειες και από τις δυο πλευρές. Παρά τις πάγιες και καλά εδραιωμένες τακτικές τους, την προσπάθεια διαίρεσης των εργατών, τη χρήση μαύρων και ιταλών ως «αντικαταστατών» στις απεργίες, τον αποκλεισμό και τη δίωξη των συνδικαλιστών, την κατασκοπεία, τη ρουφιανιά, τις ψευδομαρτυρίες στα δικαστήρια, τις δολοφονίες, οι εργάτες και οι οικογένειές τους για μισόν αιώνα δεν είχαν πάψει να αγωνίζονται με οποιοδήποτε μέσο κάθε φορά τους απέμενε...

Στην περιοχή της δυτικής Βιρτζίνια το γραφείο πρακτόρων που αναλάμβανε τις απεργοσπασίες στα ανθρακωρυχεία ήταν ο φόβος και ο τρόμος όλων. Το 1912, στην περιοχή Κανάγουα, οι πληρωμένοι εκτελεστές είχαν διασχίσει με τεθωρακισμένο όχημα έναν πρόχειρο καταυλισμό με σκηνές όπου διέμεναν οι οικογένειες των εργατών και είχαν ανοίξει πυρ σκοτώνοντας πάνω από πενήντα γυναίκες, άντρες και παιδιά για να πανικοβληθούν οι επιζώντες και να σταματήσει η απεργία.

Την επόμενη χρονιά, στο Λάντλοου του Κολοράντο, ιδιωτικοί αστυνομικοί του ιδιοκτήτη των ορυχείων Τζον Ροκφέλλερ τζούνιορ πραγματοποίησαν αιματηρή ένοπλη επίθεση σε καταυλισμό εργατών. Δεκάδες παιδιά και γυναίκες πέθαναν από ασφυξία και από πυροβολισμούς. Η απάντηση διήρκεσε πάνω από ένα χρόνο, καθώς από τον Σεπτέμβριο του 1913 ως τον Δεκέμβριο του 1914 χάθηκαν εκατοντάδες ζωές (και από τα δύο στρατόπεδα).

Οι απεργίες του Έβερετ της Ουάσινγκτον καθώς και οι απεργίες στο Μπατ της Μοντάνα έφεραν τη σφραγίδα των Βιομηχανικών Εργατών του Κόσμου. Η σφαγή στο Έβερετ στις 5 Νοεμβρίου του 1916 αναγγέλθηκε στην τοπική εφημερίδα με τον πηχιαίο τίτλο «Επτά Σκοτώθηκαν σε Μάχη των ΙWW» και μερικές μέρες μετά 75 μέλη της οργάνωσης συνελήφθησαν με κατηγορητήριο που εξέπεσε στη δίκη τον Μάιο της επόμενης χρονιάς. Στο Μπατ της Μοντάνα, όπου ο ανεξάρτητος συνδικαλισμός είχε ριζώσει στις κοινότητες των ανθρακωρύχων από το 1905, η αμείλικτη βία και η βαναυσότητα της ιδιοκτήτριας εταιρείας Anaconda κλιμακώθηκαν στο λυντσάρισμα του Φρανκ Λιτλ, μέλους του συμβουλίου των ΙWW, και γνώρισαν νέα ύψη στη σφαγή του 1920, κατά την οποία απεργοί εργάτες πυροβολήθηκαν πισώπλατα στην προσπάθειά τους να ξεφύγουν από τον ιδιωτικό στρατό των αφεντικών.

Η «μάχη του Ματεγουάν» στη δυτική Βιρτζίνια σήμανε την αρχή ενός νέου γύρου συγκρούσεων στα ορυχεία. Οι ιδιωτικοί ντετέκτιβς της εταιρείας Μπόλντγουιν-Φελτς που είχε προσλάβει η διοίκηση του ορυχείου πήγαν να διώξουν από τον καταυλισμό τους τις οικογένειες των ανθρακωρύχων. Στις συρράξεις που ακολούθησαν έχασαν τη ζωή τους και επτά ντετέκτιβς.

Ένας επικεφαλής της αστυνομίας πρώην ανθρακωρύχος, ο Σιντ Χάτφιλντ, καθώς και ο δήμαρχος της μικρής πόλης του Ματεγουάν από την αρχή της θητείας τους είχαν ταχθεί ενάντια στην ιδιωτική αστυνομία και τις πολλαπλές της προσπάθειες να αποτραπεί η δημιουργία συνδικάτου. Και τη συγκεκριμένη στιγμή επιχείρησαν να αποτρέψουν την επίθεση της εργοδοσίας. Τα γεγονότα περιγράφονται στην ταινία *Matewan* του Ρόμπερτ Ρέντφορντ το 1987. Ο δήμαρχος σκοτώθηκε στις συγκρούσεις, ενώ ο Χάτφιλντ δολοφονήθηκε από τους ιδιωτικούς αστυνομικούς δεκαπέντε μήνες μετά. Η δολοφονία αυτή ήταν η αφορμή για την επόμενη ακόμη αγριότερη σύγκρουση.

Τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο του 1921 η «μάχη του Όρους Μπλαϊρ» έμεινε στην ιστορία ως η μεγαλύτερη ένοπλη εξέγερση από την εποχή του εμφυλίου στην Αμερική. Επρόκειτο για τη σύγκρουση πάνω από δέκα χιλιάδων ένοπλων ανθρακωρύχων εναντίον τριών χιλιάδων αστυνομικών και απεργοσπαστών στο Λόγκαν της δυτικής Βιρτζίνια, την κλιμάκωση ενός πολέμου στα ορυχεία που κρατούσε τουλάχιστον από τη δεκαετία του 1870.

η απολογία των αριθμών

Ξαναρωτάμε λοιπόν: Γιατί όλες αυτές οι λεπτομέρειες, προς τι όλοι αυτοί οι αριθμοί για να μετρήσουμε τις λεγόμενες σχέσεις κεφαλαίου-εργασίας; Μόνον μια τέτοια οπτική γωνία μπορεί να μας υποψιάσει κάπως για την ατμόσφαιρα του πολέμου στον οποίο ωθήθηκαν οι εργάτες, αλλά και για το μέγεθος της επίθεσης που αντιμετώπιζε συνεχώς το εργατικό κίνημα. Μόνον μια τέτοια οπτική γωνία μπορεί, πιστεύουμε, να εξηγήσει τις επιλογές που είχε ένας μετανάστης εργάτης στις ΗΠΑ. Οι ποσοτικές καταγραφές μπορούν επίσης να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε τη διακύμανση της γλώσσας των δικαιωμάτων, τα νοήματα που η πολιτική κάθε φορά έδινε στην έννοια της διεκδίκησης ή της αντίστασης. Η διεκδίκηση του μισθού μπορούσε να αποδειχθεί υπόθεση ζωής και θανάτου, ενώ η ελευθερία της έκφρασης αποτελούσε αστικό προνόμιο.

Η ποινική γλώσσα μπορούσε να εναλλάσσεται με την ιδεολογική γλώσσα, φανερώνοντας την κοινή τους ρίζα. Τι μπορούσε να ειπωθεί κάθε στιγμή από τα μμε και τα δικαστήρια; Οι εργάτες στην υπόθεση του Σάκο και του Βαντσέτι έπρεπε να κατηγορηθούν μπρος στα μάτια μιας ανερχόμενης ανεκτικής αστικής κοινωνίας των πολιτών ως *απλοί εγκληματίες*, ενώ όλοι γνώριζαν ότι είχαν συλληφθεί επειδή ήταν *αναρχικοί μετανάστες*. Κατά τη διάρκεια του Α' παγκοσμίου πολέμου και μετά, συχνά η κατηγορία του κόκκινου, ή του ριζοσπαστικού στοιχείου αρκούσε για να ρίξει κάποιον στη φυλακή ως επικίνδυνο αντιπατριώτη. Αλλά σίγουρα περίσσευε στις ανοιχτές ημιμόμιμες διαδικασίες απονομής «δικαιοσύνης», αφού και μόνο μια απλή υποψία ή το χρώμα του δέρματος αρκούσαν για να κριθεί το μέλλον ενός ανθρώπου στα ικρίωματα των δεκάδων νόμιμων οργάνωσεων της Β' Κου Κλουξ Κλαν (1915-1944), η οποία σύμφωνα με κάποιες εκτιμήσεις αριθμούσε έως και 6 εκατομμύρια μέλη.

Όπως και πολλοί αγώνες στις ΗΠΑ μέχρι τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, οι λυσσαλέοι, μαζικοί, ανεξάρτητοι και εν πολλοίς οριζόντιοι εργατικοί αγώνες στην Κίνα σήμερα, όπου ο επίσημος κρατικός «συνδικαλισμός» απαγορεύει κάθε είδους απεργιακή κινητοποίηση ή διαμαρτυρία έξω από τις τάξεις του, αποδεικνύουν ότι πολλές φορές οι άνθρωποι ξεπερνούν τις δεδομένες δυνατότητες και τις επιλογές που φαίνεται να έχουν. Και από αυτό το ξεπέρασμα θα πρέπει να κρίνονται, αυτό αποτελεί το επαναστατικό τους αποτύπωμα.

